

ส่วนที่ ๔ สิทธิและเสรีภาพของประชาชน ตามรัฐธรรมนูญ ๒๕๖๐ ชุดที่ ๒/๒

รศ.ดร.มานิต งามปา

การบรรยายกฎหมายรัฐธรรมนูญภาคหนึ่ง สมัยที่ ๗๙ (ภาคค่ำ)
วันอังคารที่ ๒๕ สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๖๔ เวลา ๑๙.๐๐-๑๙.๕๐ น.
สำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภา

สิทธิและเสรีภาพที่น่าสนใจ

ศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

Human Dignity คือ คุณค่า
 ของความเป็นมนุษย์ที่มีอยู่ในตัว
 ของบุคคลทุกคน รัฐต้องปฏิบัติ
 ต่อมนุษย์เหมือนกันมนุษย์เป็น
 มนุษย์จะปฏิบัติต่อมนุษย์เหมือน
 สัตว์ หรือสิ่งของไม่ได้ (มาตรา 4
 วรรคหนึ่ง)

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ ฉบับฯ

3

ตัวอย่างรัฐละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์

ที่มา: <http://www.komchadluek.net/detail/20120921/140568.html>

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ ฉบับฯ

4

(ต่อ)

ที่มา: <http://www.komchadluek.net/detail/20120921/140568.html>

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

5

คำพิพากษาศาลปกครอง
สูงสุดที่ อ.๒๓๑/๒๕๕๐
รฟท. ละเมิดศักดิ์ศรีความ
เป็นมนุษย์หรือไม่?

- รฟท. นำแผ่นป้ายโฆษณาสินค้าและบริการปิดที่กระจกหน้าต่างตู้รถโดยสารเพื่อเพิ่มรายได้ของ รฟท. แต่ทำให้คนขับรถทัศนวิสัยไม่อาจมองกระจกออกไปเพื่อพิกสายตาได้ การเดินทางโดยรถไฟยาวนานหลายชั่วโมงจึงเป็นการทรมานใจและกายอย่างยิ่ง จึงฟ้องขอให้ รฟท. ลอกแผ่นป้ายโฆษณาออกจากกระจกหน้าต่างของตู้รถโดยสาร

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

6

รถไฟฟ้าไทยมาแล้ว

Image Copyright © by CivilSpice

RotfaiThai.Com

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

7

ศาลปกครองสูงสุด วินิจฉัยว่า

- “หน้าต่างรถโดยสารมิได้มีไว้เพียงเพื่อให้แสงสว่างจากภายนอกรถเข้าไปในภายในรถได้เท่านั้น แต่ยังมีไว้เพื่อให้ผู้โดยสารสามารถมองเห็นสรรพสิ่งที่อยู่ภายนอกรถเพื่อให้เกิดความเพลิดเพลินในระหว่างที่อยู่ในรถและระแวดระวังอันตรายที่อาจจะมาจากภายนอกอีกด้วย รถโดยสารที่ไม่มีหน้าต่างจึงไม่อาจเรียกว่ารถโดยสาร แต่เป็นรถขนส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์ และต้องถือว่าผู้ให้บริการรถโดยสารสาธารณะที่มีหน้าต่างปฏิบัติต่อผู้โดยสารเยี่ยงวัตถุ ซึ่งเป็นการละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของผู้โดยสาร”
- รฟท. ต้องลอกโฆษณาออกให้แล้วเสร็จภายใน ๓๐ วันนับแต่วันที่ศาลมีคำพิพากษา
- หมายเหตุ- ท่านอาจารย์วรพจน์ วิศรุตพิชญ์ เป็นตุลาการเจ้าของสำนวนในคดีนี้

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

8

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๑๓/๒๕๖๑

ประเด็นที่ต้องวินิจฉัยว่า วิธีการที่ผู้ถูกฟ้องคดี (สำนักงานตำรวจแห่งชาติ) จัดให้มีการตรวจร่างกายผู้สมัครสอบคัดเลือกบุคคลภายนอก (หญิง) เข้าเป็นนักเรียนนายร้อยตำรวจ ประจำปีการศึกษา ๒๕๕๕ เป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายอันเป็นการละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีหรือไม่ ศาลปกครองสูงสุดเห็นว่า วิธีการตรวจร่างกายเพื่อกระชั้นเวลาให้ทันต่อการตรวจในแต่ละวันโดยจัดผู้เข้ารับการตรวจร่างกายออกเป็นชุด แต่ละชุดมีจำนวน ๕-๑๐ คน โดยให้แต่ละคนถอดเสื้อออก เมื่อพิจารณาถึงประโยชน์ของผู้ถูกฟ้องคดีที่จะได้รับจากวิธีการตรวจร่างกายดังกล่าวให้แล้วเสร็จภายในเวลาที่กำหนดกับผลเสียหายที่ผู้ฟ้องคดีได้รับการวิธีการตรวจร่างกายของคณะกรรมการตรวจร่างกายฯ แล้ว เห็นว่า การตรวจร่าง

ต่อ

กายของคณะกรรมการตรวจร่างกายฯ เป็นไปเพื่อการตรวจสอบคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะได้รับการบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตำรวจ ส่วนผลเสียหายของผู้ฟ้องคดีนั้นได้รับความคุ้มครองตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔ ที่บัญญัติให้ความคุ้มครองศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และความเสมอภาคของบุคคล และมาตรา ๒๖ ที่บัญญัติให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิและเสรีภาพ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญนี้ เมื่อวิธีการจัดการตรวจร่างกายเช่นนั้นไม่มีกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับของทางราชการ หรือแบบแผนการปฏิบัติราชการให้กระทำได้ ประกอบกับพฤติการณ์แห่งการกระทำดังกล่าว

ต่อ

เห็นได้ว่าขาดความระมัดระวัง และขาดมาตรการป้องกันการละเมิดสิทธิมนุษยชนแก่ผู้เข้ารับการตรวจร่างกาย จึงรับฟังได้ว่าในการปฏิบัติหน้าที่ของคณะกรรมการตรวจร่างกายฯ มีผลกระทบต่องศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์และสิทธิส่วนตัวของผู้ฟ้องคดีเกินความจำเป็นอันเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยมาตรา ๔ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญฯ พ.ศ.๒๕๕๐ และเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดีตามมาตรา ๔๒๐ แห่ง ป.พ.พ. ผู้ถูกฟ้องคดีซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐจึงต้องรับผิดชอบผู้ฟ้องคดีในผลแห่งคดีในผลแห่งละเมิดที่เจ้าหน้าที่ของตนได้กระทำในการปฏิบัติหน้าที่ตามมาตรา ๕ วรรคหนึ่ง แห่ง พ.ร.บ. ความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ.๒๕๓๙

The Right To Bear Arms (USA)

Open Carry Texas Announce New Plans To March In Black Neighborhood With An Actual Black Guy
ที่มา: <http://www.alan.com/2014/07/15/open-carry-texas-announce-new-plans-to-march-in-black-neighborhood-with-an-actual-black-guy/>

(ต่อ)

<http://www.chron.com/news/houston-texas/texas/article/Texas-Open-Carry-gun-advocate-Walmart-worker-6801297.php>

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

13

ความเสมอภาค

เปรียบเทียบเหมือนเหรียญสองหน้า (มาตรา 27)

หน้าแรก ข้อเท็จจริงเดียวกัน ต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์เดียวกันจึงจะถือว่าเสมอภาค

หน้าสอง ข้อเท็จจริงต่างกัน ต้องปฏิบัติด้วยเกณฑ์ต่างกัน

จึงจะเสมอภาค

1. ความเสมอภาคในกฎหมาย
2. ความเสมอภาคในการยุติธรรม
3. ความเสมอภาคในการเข้ารับราชการ
4. ความเสมอภาคในการรับบำนาญ (เสียภาษี รับราชการทหาร)

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

14

ต่อ

- คนเราเมื่อเกิดมานั้น เราเลือกที่เกิดไม่ได้ แต่เมื่อเกิดมาภายใต้รัฐธรรมนูญไทย แล้วทุกคนมีความเสมอภาคเท่าเทียมกัน ความเสมอภาคภายใต้รัฐธรรมนูญ หมายถึง การเสมอภาคกันในทางกฎหมาย และเสมอภาคในการเข้าไปมีส่วนร่วมในการจัดการบ้านเมือง แต่หาได้หมายความว่าความเสมอภาคในฐานะความเป็นอยู่ของบุคคลไม่ เช่น ผู้ที่มีคุณวุฒิ ความรู้ ความสามารถในกิจการงาน ย่อมจะได้รับเงินเดือนสูงกว่าผู้ที่มีความรู้ความสามารถน้อย เช่นนี้ไม่ใช่เรื่องความเสมอภาคในรัฐธรรมนูญ

ต่อ

- โดยผลของหลักความเสมอภาค ทำให้รัฐธรรมนูญต้องรับรองหลักการห้ามเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม (Unjust Discrimination) ไว้ในรัฐธรรมนูญ ซึ่งหมายความว่า การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ว่าด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ ความพิการ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ หรือเหตุอื่นใด จะกระทำมิได้

ต่อ

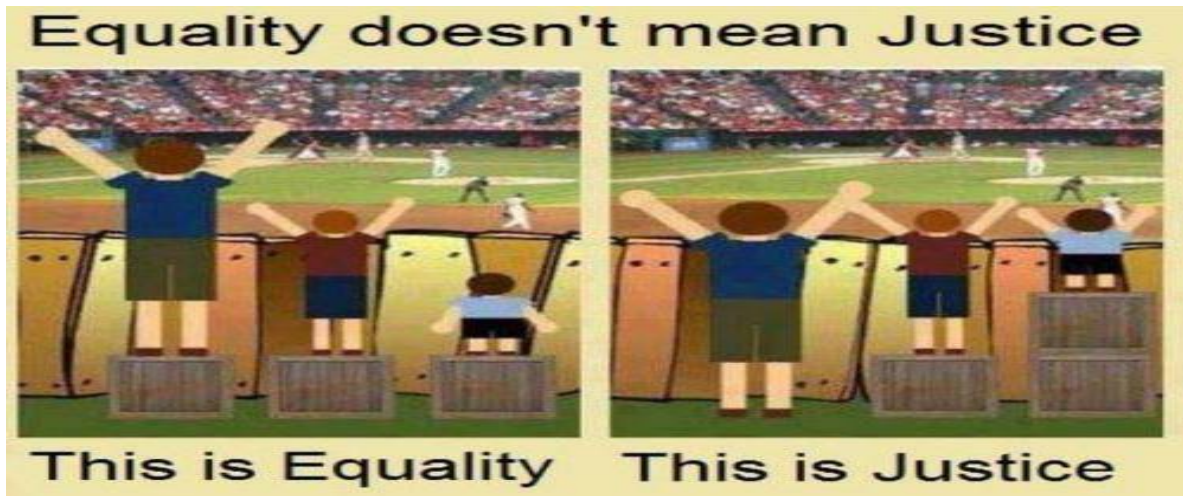
- ตัวอย่างที่แสดงให้เห็นการเลือกปฏิบัติที่ต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญอย่างชัดเจน เช่น ก่อน พ.ศ. ๒๕๔๐ ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัย มีการกำหนดเงื่อนไขคุณสมบัติเฉพาะสำหรับผู้สมัครเข้าศึกษาแต่ละสาขาวิชาไว้ เช่น สาขาวิชาพยาบาลศาสตร์ กำหนดคุณสมบัติว่า ต้องเป็นคนโสด อายุไม่ต่ำกว่า ๑๖ ปี ไม่เกิน ๒๕ ปี ส่วนสูงไม่ต่ำกว่า ๑๕๐ เซนติเมตร และน้ำหนักไม่ต่ำกว่า ๔๐ กิโลกรัม เงื่อนไขเหล่านี้ถือว่าการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะสถานะของบุคคล อายุ เหตุแห่งสภาพทางกาย ดังนั้น ในการสอบเข้ามหาวิทยาลัยในปี พ.ศ. ๒๕๔๑ ภายหลังมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ ฉบับ พ.ศ. ๒๕๔๐ ซึ่งมีการบัญญัติเรื่องการห้ามเลือกปฏิบัติไว้เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๕๕๐ เงื่อนไข คุณสมบัติ ดังกล่าวจึงถูกยกเลิกไป

ต่อ

- การพิจารณาความเสมอภาคในรัฐธรรมนูญนั้น ไม่ใช่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างต้องเท่ากันหมด แต่เป็นไปตามคำกล่าวของ Hart ที่ได้กล่าวไว้ในหนังสือ **The Concept of Law** ว่า **“Treat like cases alike and treat different cases differently”** ซึ่งหมายความว่า **“สิ่งที่เหมือนกัน ต้องได้รับการปฏิบัติที่เหมือนกัน สิ่งที่แตกต่างกันต้องได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกัน”** โดยมีหลักในการพิจารณาเรื่องความเสมอภาค แยกพิจารณาได้ดังนี้
- (๑) กรณีข้อเท็จจริงเดียวกัน รัฐต้องปฏิบัติต่อประชาชนด้วยกฎเกณฑ์เดียวกัน จึงจะถือว่าเสมอภาค เช่น ผู้ชาย (ข้อเท็จจริงเดียวกัน) ทุกคน กฎหมาย (กฎเกณฑ์เดียวกัน) บังคับให้ต้องถูกเกณฑ์ทหาร เป็นต้น
- (๒) กรณีข้อเท็จจริงต่างกัน รัฐต้องปฏิบัติด้วยกฎเกณฑ์ที่ต่างกันจึงจะถือว่าเสมอภาค เช่น ชายและหญิงมีข้อเท็จจริงทางสภาพร่างกายที่ต่างกัน กฎหมาย (กฎเกณฑ์) จึงกำหนดให้เฉพาะชายเท่านั้นที่ต้องถูกเกณฑ์ทหาร หญิงไม่ต้องถูกเกณฑ์ทหาร ทั้งนี้ กฎเกณฑ์ที่ต่างกันนี้ ต้องมีเหตุผลที่สามารถอธิบายและรับฟังได้ด้วย

ความเท่ากันไม่ได้เป็นความยุติธรรมเสมอไป

<https://redlipshighheels.com/equality-doesnt-mean-justice/>

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

19

ตัวอย่างที่มีการปรับใช้หลักการข้างต้นในองค์กรศาล เช่น

- (๑) การกั๊ยืมเงินระหว่างบุคคลทั่วไป อยู่ภายใต้หลักเกณฑ์การห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินกว่าร้อยละ ๑๕ ต่อปี แต่การกั๊ยืมเงินที่บุคคลกู้จากสถาบันการเงิน มีกฎเกณฑ์กำหนดให้สามารถคิดดอกเบี้ยได้เกินกว่าร้อยละ ๑๕ ต่อปี ถือว่าไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค เพราะข้อเท็จจริงต่างกัน ย่อมต้องปฏิบัติด้วยกฎเกณฑ์ที่ต่างกัน (ดูคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๔๒)
- (๒) ลูกจ้างของเอกชน แตกต่างจากข้าราชการ ดังนั้น การที่กฎหมายกำหนดให้ศาลสามารถกำหนดจำนวนเงินที่ไม่อาจถูกบังคับคดีไว้ได้ ในกรณีเป็นเงินเดือนของลูกจ้างเอกชน แต่หากเป็นข้าราชการ กฎหมายกำหนดไม่ให้ถูกบังคับคดีได้เลยทั้งจำนวนเงินเดือน ถือว่าไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค เพราะข้อเท็จจริงต่างกัน ย่อมต้องปฏิบัติด้วยกฎเกณฑ์ที่ต่างกัน (ดูคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๔-๓๕/๒๕๔๓)

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

20

ต่อ

- (๓) การที่กฎหมายบัญญัติยกเว้นไม่ให้หน่วยงานของรัฐที่มีใช้ส่วนราชการ ไม่ใช่รัฐวิสาหกิจ และมีได้เป็นหน่วยงานเอกชน เช่น ผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาอยู่ภายใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน ในขณะที่หากเป็นลูกจ้างของเอกชนทั่วไป ต้องอยู่ภายใต้กฎหมายดังกล่าว เช่นนี้ไม่ถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เพราะสถานะของลูกจ้างของหน่วยงานรัฐ กับลูกจ้างของเอกชน มีสถานะแตกต่างกัน (ดูคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๗/๒๕๕๒)

ตัวอย่างแนวคำวินิจฉัยที่
เห็นว่ากฎหมายไม่ขัดหลัก
ความเสมอภาค

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๔๒

- เรื่อง กฎหมายกำหนดอัตราดอกเบี้ยกู้ยืมเงินของสถาบันการเงินไว้แตกต่างจากการกู้ยืมระหว่างประชาชนด้วยกัน ขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่

- ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินกู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๒๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับการเรียกดอกเบี้ยเกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี ขัดต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๐ หรือไม่นั้น ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า พระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวในมาตรา ๓ ได้กำหนดให้ธนาคารแห่งประเทศไทย ธนาคารพาณิชย์ บริษัทเงินทุน ฯลฯ เป็นสถาบันการเงิน มาตรา ๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังโดยคำแนะนำธนาคารแห่งประเทศไทย มีอำนาจกำหนดอัตราดอกเบี้ยที่สถาบันการเงินอาจคิดจากผู้กู้ยืมหรือคิดให้ผู้ให้กู้ยืมให้สูงกว่าร้อยละสิบห้าต่อปีได้ และจะกำหนดอัตราดอกเบี้ยสำหรับสถาบันการเงินบางประเภทหรือทุกประเภทโดยกำหนดเป็นอัตราสูงสุดหรืออัตราที่อ้างอิงได้ในลักษณะอื่นก็ได้ และจะกำหนดเงื่อนไขให้สถาบันการเงินปฏิบัติตามด้วยก็ได้ ส่วนมาตรา ๖ บัญญัติว่า เมื่อรัฐมนตรีกำหนดอัตราดอกเบี้ยตามมาตรา ๔ แล้ว มิให้นำมาตรา ๖๔๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาใช้บังคับแก่การคิดดอกเบี้ยของสถาบันการเงินที่

ต่อ

- รัฐมนตรีกำหนด และเมื่อพิจารณาพระราชบัญญัติห้ามเรียกดอกเบี้ยเกินอัตรา พุทธศักราช ๒๔๗๕ มาตรา ๓ ที่บัญญัติว่า “บุคคลใด ... (ก) ให้บุคคลอื่นยืมเงินโดยคิดดอกเบี้ยเกินกว่าอัตราที่กฎหมายกำหนดไว้ ...” จะเป็นได้ว่าในขณะนั้นมีแต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๔ เพียงมาตราเดียว แต่เมื่อพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ.๒๕๒๓ บัญญัติให้สถาบันการเงินคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ ๑๕ ต่อปีได้ พระราชบัญญัตินี้จึงเป็นกฎหมายเฉพาะที่กำหนดอัตราดอกเบี้ยเกินร้อยละ ๑๕ ต่อปีได้ ซึ่งเป็นการยกเว้นประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๖๕๔ ดังนั้น ถ้าสถาบันการเงินคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี แต่ไม่เกินอัตราที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการคลังกำหนด ถูกต้องตามพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินฯ ย่อมจะกระทำได้

ต่อ

- รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ให้บุคคลมีความเสมอภาคในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน แต่พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินฯ บัญญัติให้สถาบันการเงินซึ่งเป็นนิติบุคคลที่มีวัตถุประสงค์ในการประกอบธุรกิจเงินทุนคิดดอกเบี้ยได้ตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ ประกอบกับพระราชบัญญัติการประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ.๒๕๒๒ บัญญัติให้ธนาคารแห่งประเทศไทยด้วยความเห็นชอบของรัฐมนตรีมีอำนาจกำหนดดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่ปฏิบัติในการกู้ยืมเงินหรือรับเงินจากประชาชน ตามมาตรา ๒๗ และกำหนดดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่บริษัทเงินทุนอาจจ่ายได้ในการกู้ยืมเงินหรือรับเงินจากประชาชนหรือดอกเบี้ยหรือส่วนลดที่บริษัทเงินทุนอาจเรียกได้ตามมาตรา ๓๐ (๑) และ (๒) ฉะนั้นการที่สถาบันการเงินคิดดอกเบี้ยเกินอัตราที่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์กำหนดไว้ จึงได้รับความคุ้มครองตามกฎหมาย และเป็นไปตามพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงินฯ

ต่อ

- และพระราชบัญญัติประกอบธุรกิจเงินทุน ธุรกิจหลักทรัพย์ และธุรกิจเครดิตฟองซิเอร์ พ.ศ. ๒๕๒๒ ภายใต้การควบคุมดูแลของกระทรวงการคลังและธนาคารแห่งประเทศไทย ซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐที่มีอำนาจหน้าที่กำหนดนโยบาย กำกับ ควบคุมดูแลการบริหารการคลังและการเงินของประเทศให้เป็นไปตามภาวะเศรษฐกิจ จึงมิใช่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมที่ผู้ร้องจะยกความเท่าเทียมกันตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ บัญญัติให้ความคุ้มครองไว้มาใช้แก้คดีตามคำร้องนี้ได้ ดังนั้น พระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน พ.ศ. ๒๕๒๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติดอกเบี้ยเงินให้กู้ยืมของสถาบันการเงิน (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๓๕ ในส่วนที่เกี่ยวกับการคิดดอกเบี้ยเกินร้อยละ ๑๕ ต่อปี จึงไม่ขัดต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓๗/๒๕๔๒ เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา ที่กำหนดให้กิจการของสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาไม่อยู่ใต้บังคับแห่งกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยแรงงานสัมพันธ์ กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน ขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่

ต่อ

- ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า เมื่อพิจารณากฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน แล้ว กฎหมายดังกล่าวมีหลักการคล้ายคลึงกันโดยใช้บังคับแก่ลูกจ้างตามสัญญาจ้างแรงงานซึ่งไม่ใช่บังคับแก่ส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจ ในส่วนของคำนิยามว่า “ลูกจ้าง” ก็มีความหมายในทำนองเดียวกันว่า หมายถึงบุคคลซึ่งทำงานให้นายจ้างโดยได้รับค่าจ้าง ส่วนคำนิยามว่า “ค่าจ้าง” หมายความว่า เงินที่นายจ้างจ่ายให้แก่ลูกจ้างเป็นค่าตอบแทนในการทำงาน ข้อเท็จจริงตามร่างพระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา พ.ศ. ให้สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภาเป็นหน่วยงานของรัฐมีฐานะเป็นนิติบุคคล (มาตรา ๓๙ วรรคหนึ่ง) พนักงานและลูกจ้างของสำนักงานฯ ได้รับอัตราเงินเดือนและค่าตอบแทนอื่นตามที่ระเบียบหรือประกาศที่เกี่ยวกับการบริหารงานบุคคลกำหนด (มาตรา ๔๑ (๒)) สำนักงานฯ ต้องเสนองบประมาณรายจ่ายต่อคณะรัฐมนตรีเพื่อจัดสรรเป็นเงินอุดหนุนของสำนักงานฯ ไว้ในร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปี (มาตรา

ต่อ

- ๔๘) นอกจากนี้ พนักงานและลูกจ้างยังมีสิทธิได้รับการจัดสวัสดิการหรือการสงเคราะห์อื่น (มาตรา ๔๑ (๖)) ตามนัยที่กล่าว แม้พนักงานและลูกจ้างของสำนักงานฯ ไม่มีฐานะเป็นลูกจ้างตามกฎหมายว่าด้วยการคุ้มครองแรงงาน กฎหมายว่าด้วยการประกันสังคม และกฎหมายว่าด้วยเงินทดแทน แต่ยังคงมีหลักประกันตามที่กำหนดในร่างฯ และการที่ไม่นำกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานมาใช้บังคับจะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามที่มาตรา ๓๐ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญบัญญัติไว้หรือไม่นั้น เห็นว่า เมื่อพิจารณาความในมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญประกอบแล้ว ความในมาตราดังกล่าวเป็นหลักคุ้มครองความเสมอภาคทางกฎหมายที่ห้ามมิให้มีการปฏิบัติที่แตกต่างกันระหว่างบุคคลที่มีสถานะเดียวกันโดยไม่มีเหตุอันควร เมื่อสำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภามีลักษณะพิเศษเฉพาะในฐานะที่เป็นหน่วยงานของรัฐ ตามกฎหมายประกอบรัฐธรรมนูญ มิใช่ส่วนราชการ มิใช่รัฐวิสาหกิจ และมีได้เป็นหน่วยงานเอกชนอื่น จะต้องอยู่ภายใต้บังคับกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานแล้ว การปฏิบัติต่อกิจการของสำนักงานฯ ในลักษณะที่แตกต่างไปจากที่บัญญัติไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับแรงงานจึงเป็นการสมเหตุสมผล เหมาะสมกับสถานะของผู้ปฏิบัติงานในสำนักงานฯ จึงไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามที่รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคสามบัญญัติไว้ ดังนั้นข้อความในมาตรา ๓๙ วรรคสอง ของร่าง ฯ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๖/๒๕๔๕ กฎหมายห้ามผู้มีกายไม่เหมาะสมไม่ให้เป็นผู้ช่วยผู้พิพากษา
ขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่

- คดีนี้มีข้อเท็จจริงโดยย่อว่า มีผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเข้ารับราชการเป็นข้าราชการตุลาการสองราย แต่ผู้สมัครทั้งสองรายมีสภาพร่างกายเป็นโพลิโอรายหนึ่ง ส่วนอีกรายหนึ่งกระดูกสันหลังคดงอมากเดินได้เฉพาะใกล้ ๆ เนื่องจากเป็นโพลิโอรายเมื่ออายุ ๓ ปี ผู้มีอำนาจในการรับสมัครคัดเลือกพิจารณาแล้วเห็นว่าผู้สมัครทั้งสองรายมีร่างกายไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการตามกฎหมาย จึงไม่รับสมัครผู้สมัครทั้งสองราย
- มีการยื่นเรื่องผ่านผู้ตรวจการแผ่นดินฯ เพื่อส่งต่อศาลรัฐธรรมนูญ

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

31

ต่อ

- ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ (๑๐) ที่กำหนดว่า “ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ ... (๑๐) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต.” มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

32

ต่อ

- ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ ศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ (๑๐) คำว่า “มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ” จะใช้ควบคู่กับมาตรา ๒๖ (๑๑) ที่บัญญัติว่า “เป็นผู้ที่ผ่านการตรวจร่างกายและจิตใจโดยคณะกรรมการแพทย์แล้วเห็นว่า สมควรรับสมัครได้” บทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว ในมาตรา ๒๖ (๑๐) เป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายตุลาการ จึงเห็นว่ามาตรา ๒๖ (๑๐) ดังกล่าว เป็นลักษณะตามข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๙ จึงไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือบุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ แต่อย่างใด

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

33

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๔/๒๕๔๕ กฎหมายห้ามผู้มีกายไม่เหมาะสมไม่ให้เป็นการผู้ช่วย ขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่

- คดีนี้มีข้อเท็จจริงโดยย่อว่า ผู้สมัครได้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย แต่ถูกตัดสิทธิในการสมัคร เพราะผู้สมัครมีรูปร่างพิการ เดินขาเกะเขลาง ก้ามเนื้อแขนลีบจนถึงปลายมือทั้งสองข้าง ก้ามเนื้อขาลีบจนถึงปลายเท้าทั้งสองข้าง กระดูกสันหลังคด ได้รับการผ่าตัดตามหลักที่กระดูกสันหลังไว้เพื่อให้ไหล่ทั้งสองข้างเท่ากัน สภาพร่างกายดังกล่าวจึงไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ ผู้สมัครได้ฟ้องเพิกถอนการตัดสิทธิดังกล่าวต่อศาลปกครอง ศาลปกครองพิจารณาแล้วเห็นว่ากฎหมายที่จะใช้ในคดีมีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ จึงเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัย

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

34

ต่อ

- ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา คือ พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๓๓ (๑๑) ที่กำหนดว่า “ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งอัยการผู้ช่วย ต้องมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ ... (๑๑) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในกฎกระทรวง” ขัดหรือแย้งกับรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๐ หรือไม่

ต่อ

- ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาแล้ว เห็นว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ. ๒๕๒๑ มาตรา ๓๓ (๑๑) มีคำว่า “มีกาย...ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการอัยการ” จะใช้ควบคู่กับมาตรา ๓๓ (๑๒) ที่บัญญัติว่า “เป็นผู้ที่คณะกรรมการแพทย์มีจำนวนไม่น้อยกว่าสามคน ซึ่ง ก.อ. จะได้กำหนด ได้ตรวจร่างกายและจิตใจแล้ว และ ก.อ. ได้พิจารณารายงานของแพทย์เห็นว่าสมควรรับสมัครได้” บทบัญญัติของพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวมาตรา ๓๓ (๑๑) เป็นไปตามความจำเป็นและความเหมาะสมของฝ่ายอัยการ จึงเห็นว่า บทบัญญัติของพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๓๓ (๑๑) ดังกล่าวเป็นข้อยกเว้นของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ ซึ่งไม่กระทบกระเทือนถึงสาระสำคัญแห่งสิทธิและเสรีภาพ มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไป และไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๐ แต่อย่างใด

ข้อสังเกตเกี่ยวกับคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๖/๒๕๔๕ และ ๔๔/๒๕๔๕

- (๑) ในข้อกฎหมายทั้งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ (๑๐) และพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการ พ.ศ.๒๕๒๑ มาตรา ๓๓ (๑๑) บัญญัติคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามไว้ทำนองเดียวกัน คือ “มีกาย...ไม่เหมาะสม” ซึ่งเป็นการบัญญัติให้เป็นดุลพินิจแก่ผู้มีอำนาจรับสมัครที่จะพิจารณาเป็นรายกรณีว่า ผู้สมัครรายใด มีสภาพกายไม่เหมาะสมบ้าง เช่น ตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา หากผู้สมัครตาบอดทั้งสองข้าง ก็ถือว่าสภาพร่างกายไม่เหมาะสมได้ เพราะการพิจารณาคดีในศาลชั้นต้นต้องอาศัยการสืบพยานบุคคล ผู้พิพากษาจึงต้องเห็นการเบิกความของพยาน หากตาบอดย่อมเป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ เป็นต้น เช่นนี้แล้วบทบัญญัติที่กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามจึงเป็นเพียงการกำหนดหลักเกณฑ์กว้าง ๆ ไว้เท่านั้น ไม่เป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาคแต่อย่างใด

ต่อ

- (๒) ข้อเท็จจริงที่น่าจะถือว่าเป็นการขัดต่อหลักความเสมอภาค คือ การที่ผู้มีอำนาจรับสมัคร ตัดสิทธิในการสมัครของผู้พิพากษาที่เป็นโปลิโอ โดยวินิจฉัยว่ามีสภาพร่างกายไม่เหมาะสมนั้น เพราะอธิบายว่าตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษาหรืออัยการผู้ช่วย ต้องอาศัยร่างกายที่สมบูรณ์จึงจะทำงานได้ดีนั้น ดูประหนึ่งว่าจะไม่มีน้ำหนักเพียงพอ โดยเฉพาะตำแหน่งผู้พิพากษานั้น ความสง่างามของผู้พิพากษาไม่น่าจะอยู่ที่สภาพร่างกายที่สมบูรณ์มากยิ่งขึ้นไปกว่าความยุติธรรมที่ผู้พิพากษานั้นแสดงให้ประจักษ์ในการใช้อำนาจตุลาการ ดังนั้น ผู้เขียนจึงเห็นว่า การวินิจฉัยตัดสิทธิผู้พิพากษาทั้งสองกรณีเป็นการกระทำที่ขัดต่อหลักความเสมอภาค การตัดสิทธิดังกล่าวนี้ถือได้ว่าเป็น “คำสั่งทางปกครอง” ซึ่งกรณีสมัครสอบผู้ช่วยผู้พิพากษานั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลยุติธรรม ส่วนกรณีสมัครสอบอัยการผู้ช่วยนั้นอยู่ในเขตอำนาจของศาลปกครอง (โปรดดูคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๔๒/๒๕๔๗ ต่อไป)

ท้ายสุด คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕/๒๕๕๕ วินิจฉัยว่า พรบ.ระเบียบราชการฝ่ายตุลาการฯ ที่กำหนด เรื่อง ร่างกายไม่เหมาะสม ขัดรัฐธรรมนูญ

- (ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๕ (๑) ว่าพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ หรือไม่)
- ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาเบื้องต้นมีว่า ศาลรัฐธรรมนูญมีอำนาจรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๕ (๑) หรือไม่

ต่อ

- พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๕ บัญญัติว่า ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่าเรื่องใดหรือประเด็นใดที่ได้มีการเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา เป็นเรื่องหรือประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยพิจารณาวินิจฉัยแล้ว ศาลรัฐธรรมนูญจะไม่รับเรื่องหรือประเด็นดังกล่าวไว้พิจารณาก็ได้ สำหรับเรื่องที่ผู้ร้องเสนอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ หรือไม่ นั้น ศาลรัฐธรรมนูญได้เคยมีคำวินิจฉัยที่ ๑๖/๒๕๔๕ วันที่ ๓๐ เมษายน พ.ศ.๒๕๔๕ ว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) ไม่มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐ โดยที่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ ยังคงหลักการความเสมอ

ต่อ

- ภาคและหลักการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมไว้เช่นเดียวกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เพียงแต่รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๓๐ วรรคสาม ได้บัญญัติข้อความว่า “ความพิการ” เพิ่มเติม อันเป็นหลักการสำคัญที่มุ่งหมายมิให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องความพิการ เมื่อผู้ร้องเสนอเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณา วินิจฉัยว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ เฉพาะหลักการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องความพิการตามมาตรา ๓๐ วรรคสาม จึงเป็นเรื่องหรือประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญไม่เคยพิจารณาวินิจฉัยมาก่อนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๑๕ และกรณีเป็นไปตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๔๕ (๑) ประกอบข้อกำหนดศาลรัฐธรรมนูญว่า ด้วยวิธีพิจารณาและการทำคำวินิจฉัย พ.ศ.๒๕๕๐ ข้อ ๑๗ (๑๘) ศาลรัฐธรรมนูญจึงมีคำสั่งรับคำร้องนี้ไว้พิจารณาวินิจฉัย

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

41

ต่อ

- ประเด็นที่ศาลรัฐธรรมนูญต้องพิจารณาวินิจฉัยมีว่า พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๓๐ หรือไม่
- พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) บัญญัติไว้ว่า “ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษ เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้ ... (๑๐) ไม่เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ คนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ หรือมีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ หรือเป็นโรคที่ระบุไว้ในระเบียบของ ก.ต.”

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

42

ต่อ

- การที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) ให้ผู้สมัครสอบคัดเลือก ผู้สมัครทดสอบความรู้ หรือผู้สมัครเข้ารับการคัดเลือกพิเศษ เพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการและแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งผู้ช่วยผู้พิพากษา ต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม “...มีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ...” นั้น คำว่า “กายหรือจิตใจไม่เหมาะสม” อยู่ในกรอบของความหมายของคำว่า “คนพิการ” ตามพระราชบัญญัติส่งเสริมและพัฒนาคุณภาพชีวิตคนพิการ พ.ศ.๒๕๕๐ ซึ่งสอดคล้องกับอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ โดยมีลักษณะเป็นการกำหนดลักษณะทางกายและจิตใจที่ไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการไว้อย่างกว้างขวางไม่มีขอบเขตที่ชัดเจน นำไปสู่การใช้ดุลพินิจที่ส่งผลให้เกิดการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมได้ในที่สุด กฎหมายที่จำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลนั้น ต้องมีขอบเขตชัดเจนแน่นอน เช่น อาจกำหนดว่า มีลักษณะทางกายและจิตใจที่ไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่เป็นข้าราชการตุลาการได้เพียงใด เป็นต้น

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญแห่ง

43

ต่อ

- เพื่อให้ประชาชนทราบว่ากฎหมายดังกล่าวต้องการจำกัดสิทธิและเสรีภาพในเรื่องใดบ้าง และต้องสอดคล้องกับหลักแห่งความได้สัดส่วนพอเหมาะพอควรแก่กรณี คำนี้ถึงประโยชน์สาธารณะหรือประโยชน์ของสังคมโดยรวมมากกว่าประโยชน์ขององค์กร ประกอบกับพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ เป็นกฎหมายที่ตราขึ้นใช้บังคับก่อนการประกาศใช้รัฐธรรมนูญ พุทธศักราช ๒๕๕๐ บทบัญญัติบางมาตราแห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวจึงไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ปัจจุบันที่รัฐธรรมนูญได้มุ่งคุ้มครองคนพิการให้ได้รับสิทธิและความเสมอภาคเท่าเทียมกับบุคคลโดยทั่วไปไม่ว่าจะเป็นเรื่องของการศึกษา การทำงาน และการประกอบอาชีพ บทบัญญัติมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) แห่งพระราชบัญญัติดังกล่าวเปิดโอกาสให้มีการใช้ดุลพินิจกว้างขวางเกินความจำเป็นอันอาจจะส่งผลให้มีการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการได้ การกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามที่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อคนพิการไว้ในขั้นตอนการรับสมัครบุคคลเพื่อสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตุลาการโดยให้เป็นดุลพินิจของ ก.ต.

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญแห่ง

44

ต่อ

- ในการพิจารณาความเหมาะสมของบุคคลที่จะให้มีสิทธิสมัครสอบคัดเลือกเป็นข้าราชการตุลาการหรือไม่ นั้น เป็นการตัดสินทัศนคติการตั้งแต่นั้น โดยไม่เปิดโอกาสให้คนพิจารณาสามารถสอบคัดเลือกได้อย่างเท่าเทียมกับบุคคลทั่วไป และไม่มีโอกาสแสดงความรู้ความสามารถอย่างแท้จริงที่เกี่ยวข้องกับตำแหน่งงานนั้นเสียก่อน ทั้งภารกิจหลักตามอำนาจหน้าที่ของผู้พิพากษาศาลยุติธรรม คือ การพิจารณาบรรดคดีให้เป็นไปโดยยุติธรรมตามรัฐธรรมนูญและกฎหมาย และต้องนั่งพิจารณาโดยครบองค์คณะ ความพิจารณาจึงมิได้เป็นอุปสรรคต่อการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ ที่จะมีส่วนต่อการให้ความเป็นธรรมแก่คู่ความหรือผู้เกี่ยวข้อง ดังนั้น การที่พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง (๑๐) ในส่วนที่บัญญัติให้ผู้สมัครสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการตุลาการต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามว่า “มีกายหรือจิตใจไม่เหมาะสมที่จะเป็นข้าราชการตุลาการ” จึงขัดต่อสิทธิของคนพิจารณาในการเข้าทำงานบนพื้นฐานที่เท่าเทียมกับบุคคลทั่วไปตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิคนพิการของสหประชาชาติ และเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องความพิการ ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ วรรคสาม

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

45

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๐/๒๕๖๔ สมรสเท่าเทียม

๑. ข้อโต้แย้งที่ว่า ป.พ.พ. มาตรา ๑๔๔๘ ที่กำหนดให้การสมรสกระทำได้ระหว่างชายและหญิงเท่านั้น เป็นการละเมิดสิทธิและเสรีภาพของประชาชน ละเมิดศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ และเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศอันเป็นการขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคล การตรากฎหมายที่มีผลเป็นการจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลจะต้องไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และจะกระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลมิได้ แต่การใช้สิทธิเสรีภาพดังกล่าวต้องเคารพกฎหมายภายในประเทศ เคารพสิทธิและเสรีภาพของผู้อื่น รวมทั้งจารีตประเพณี หลักศาสนา วัฒนธรรม ผลกระทบที่จะเกิดขึ้นต่อสังคมของรัฐหรือประเทศนั้น ๆ และต้องไม่กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

46

ต่อ

ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และไม่ละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพ หรือศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ของบุคคลอื่น กฎหมายเป็นเครื่องมือที่ทำให้สังคมอยู่ร่วมกันได้ด้วยความสงบสุข พื้นฐานของกฎหมาย นอกจากจะเป็นไปตามกฎแห่งธรรมชาติแล้วยังเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของแต่ละสังคม กฎหมายจะบังคับใช้ได้อย่างยั่งยืนต้องเป็นที่ยอมรับและไม่ขัดกับความรู้สึกของคนในประเทศนั้น ๆ เพราะขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีที่แตกต่างกันของแต่ละสังคมย่อมเป็นที่มาของกฎหมายที่แตกต่างกันด้วย ดังนั้น กฎหมายตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีในแต่ละประเทศจึงอาจแตกต่างกัน ในเรื่องการสมรสตามจารีตประเพณี วิถีสังคมไทย

ต่อ

ตลอดจนแนวทางปฏิบัติและการตีความกฎหมายของประเทศไทยมีความเชื่อถือสืบต่อกันมาว่า การสมรสสามารถกระทำได้เฉพาะชายและหญิงเท่านั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับสภาพธรรมชาติและจารีตประเพณีที่มีมาช้านาน วัตถุประสงค์ของการสมรส คือการที่ชายและหญิงอยู่กินกันฉันสามีภริยาเพื่อสร้างสถาบันครอบครัวมีบุตร ดำรงเผ่าพันธุ์ตามธรรมชาติและมีการสืบทอดทรัพย์สิน มรดก มีการส่งต่อความผูกพันกันระหว่างพ่อ แม่ พี่ น้อง ลูก ป้า น้า อา ซึ่งการสมรสในระหว่างบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศอาจไม่สามารถสร้างความผูกพันอันละเอียดอ่อนดังกล่าวได้ ทั้งนี้ หากวิทยาการก้าวหน้ามีการค้นพบรายละเอียดเพิ่มขึ้นว่าสัตว์โลกบางประเภทมีพฤติกรรม หรือลักษณะทางชีวภาพแปลกแยกออกไปก็จัดให้เป็นกลุ่มต่างหากเพื่อแยกศึกษาต่อไป เช่นเดียวกับรัฐหรือผู้บัญญัติกฎหมายพบกลุ่มบุคคลที่มีวิถีทางเพศแตกต่างออกไป

ต่อ

และถูกเบียดเบียนด้วยอคติ รัฐ หรือผู้บัญญัติกฎหมายก็สามารถกำหนดการคุ้มครองได้เป็นการเฉพาะเรื่องเฉพาะกลุ่ม เพื่อคุ้มครองบุคคลผู้มีเพศสภาพไม่ตรงกับเพศกำเนิดหรือบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศซึ่งเป็นกลุ่มเฉพาะที่เป็นกรณียกเว้น (the exceptional case) เห็นได้จากมีการตราพระราชบัญญัติความเท่าเทียมระหว่างเพศ พ.ศ. ๒๕๕๘ เพื่อคุ้มครองและป้องกันสิทธิให้กับผู้ถูกเลือกปฏิบัติด้วยเหตุแห่งเพศ และส่งเสริมความเท่าเทียมกันระหว่างชายหญิง รวมถึงกลุ่มบุคคลที่มีความหลากหลายทางเพศ ขึ้นมาใช้บังคับ และขณะนี้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. และร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ที่แก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติของประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้สอดคล้องกับร่างพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. เป็นต้น

ต่อ

นอกจากนี้ กฎหมายมิได้บังคับให้ชายหญิงทุกคู่ต้องสมรสกันบุคคลมีเสรีภาพที่จะเลือกอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยาโดยไม่ต้องทำตามแบบของกฎหมาย ดังนั้น ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ จึงไม่ได้จำกัดเสรีภาพของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศในการอยู่ร่วมกัน และมีได้มีข้อความไปจำกัดสิทธิของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศในการทำนิติกรรมใด ๆ ตามกฎหมายที่อาจก่อให้เกิดความไม่เท่าเทียมกันในสังคม และส่งผลกระทบต่อการดำรงชีวิตของบุคคลผู้มีความหลากหลายทางเพศ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๖

ต่อ

๒. สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗ นั้น

ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า รัฐธรรมนูญบัญญัติให้บุคคลย่อมเสมอกันตามกฎหมาย ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกันและต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศ มีเสรีภาพในการดำเนินชีวิตภายใต้หลักความเสมอภาคตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญซึ่งขึ้นอยู่กับเงื่อนไขอันเป็นสาระสำคัญของบุคคล กล่าวคือ บุคคลที่มีข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญเหมือนกันย่อมต้องได้รับการปฏิบัติเหมือนกัน ขณะที่บุคคลที่มีข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญแตกต่างกัน ย่อมได้รับการปฏิบัติแตกต่างกัน

ต่อ

นอกจากนั้น หลักความเสมอภาคของสิทธิในการจัดตั้งครอบครัวเกี่ยวกับเพศของกลุ่มสมรสสามารถดำเนินการได้ โดยบัญญัติกฎหมายเฉพาะขึ้นมาใหม่เพื่อไม่ให้กระทบกระเทือนถึงกฎหมายหลักที่ได้วางรากฐานความเป็นสถาบันครอบครัวมาตั้งแต่อดีตกาล ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ว่าด้วยครอบครัว บัญญัติให้ชายและหญิงเท่านั้นที่มีสิทธิสมรสกันตามกฎหมาย แม้จะดูเหมือนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘ เป็นกฎหมายที่มีเนื้อหาสาระมีเหตุผลสอดคล้องตามธรรมชาติ (True law is right reason, harmonious (in agreement) with nature) และเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีของสังคมไทย นอกจากการกำหนดให้สิทธิชายและหญิงเท่านั้นที่จะสมรสกันได้ตามกฎหมายแล้ว

ต่อ

ยังมีบทบัญญัติอื่น ๆ ที่ดูเหมือนเป็นการจำกัดสิทธิและเสรีภาพของบุคคล เช่น การกำหนดให้ชายหญิงที่จะหมั้นหรือสมรสกันต้องมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบเจ็ดปีบริบูรณ์ตามมาตรา ๑๔๓๕ และมาตรา ๑๔๔๘ ทรัพย์สินของหมั้นและสินสอดจะมีได้แต่เฉพาะชายหมั้นหญิงตามมาตรา ๑๔๓๗ การห้ามชายหญิงที่เป็นญาติสืบสายโลหิตสมรสกันตามมาตรา ๑๔๕๐ การห้ามจดทะเบียนช้อนตามมาตรา ๑๔๕๒ และการห้ามหญิงหม้ายสมรสใหม่ภายในสามร้อยสิบวันตามมาตรา ๑๔๕๓ แท้จริงแล้วบทบัญญัติดังกล่าวมิใช่การจำกัดสิทธิเสรีภาพของบุคคลแต่เป็นการบัญญัติขึ้นโดยมีพื้นฐานบนหลักเหตุและผลทั้งสิ้น เช่น การห้ามบุคคลที่มีอายุต่ำกว่าสิบเจ็ดปีหมั้นและสมรสกันเป็นความเหมาะสมของสภาพร่างกายตามธรรมชาติ ของหมั้นเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณี การห้ามชายหญิงที่เป็นญาติสืบสายโลหิตสมรสกันนอกจากเป็นไปตามขนบธรรมเนียมและจารีตประเพณีแล้ว

ต่อ

ยังอาจมีผลให้บุตรที่เกิดขึ้นไม่สมบูรณ์ การห้ามหญิงหม้ายสมรสภายในสามร้อยสิบวัน เพราะเป็นระยะเวลาที่อาจตั้งครรภ์กับสามีคนก่อนได้ นัยความหมายของความเสมอภาคระหว่างชายกับหญิงมิใช่การบัญญัติกฎหมายให้ชายเป็นหญิงหรือให้หญิงเป็นชายเพราะเพศนั้นเป็นการแบ่งแยกมาโดยธรรมชาติ (an act of God) ซึ่งเพศที่ถือกำเนิดมานั้นเลือกไม่ได้ หากจะมีข้อยกเว้นบ้างก็ควรจะแยกออกไปคุ้มครองต่างหากเป็นการเฉพาะ การให้ความเสมอภาคระหว่างชายหญิงจึงมิใช่การให้ถือว่าเหมือนกัน แต่ต้องปฏิบัติให้ถูกต้องเหมาะสมกับเพศสภาพของบุคคลนั้น ๆ ในการนี้ กฎหมายจะต้องรับรู้และแยกเพศชายและเพศหญิงเป็นหลักไว้ก่อนจึงจะให้ความเสมอภาคได้ เช่น หญิงมีประจำเดือน หญิงตั้งครรภ์ได้ หญิงมีสรีระที่อ่อนแออบบางกว่าชายเห็นได้ว่า **สิ่งที่ไม่เหมือนกันจะปฏิบัติให้เหมือนกันไม่ได้** การปฏิบัติให้ถูกต้องสอดคล้องกับวิถีของธรรมชาติจะสร้างความเสมอภาคระหว่างชายหญิงได้

ต่อ

มิใช่ถือเอาผู้ที่กำหนดเพศไม่ได้มารวมกับความเป็นหญิงชายที่แยกกันไว้อย่างชัดเจน การยอมรับสิ่งที่แตกต่างให้กลายเป็นสิ่งที่ไม่แตกต่างจึงไม่อาจจะทำได้ เมื่อพิจารณาถึงการสมรสระหว่างหญิงชายตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ในด้านสวัสดิการของรัฐก็สามารถทำได้ง่าย เช่น การลาคลอด การลาบวช การเบิกค่ารักษาพยาบาล เป็นต้น หากไม่ได้กำหนดเพศไว้สำหรับกรณีดังกล่าว และเกิดกรณีสามีเบิกค่ารักษามะเร็งปากมดลูก ภริยาเบิกค่ารักษาต่อมลูกหมาก สามีเบิกค่าทำคลอด ทำให้ต้องมีการพิสูจน์ทั้งสภาพเพศและมีใบรับรองแพทย์ในทุกกรณี เมื่อคำนึงถึงสัดส่วนที่พึงจะเกิดขึ้น จึงเป็นการเพิ่มภาระให้รัฐและทำให้สิทธิของสามีภริยาที่เป็นชายจริงหญิงแท้ซึ่งเป็นมหาชนต้องถูกตรวจสอบไปด้วย ทำให้เกิดความล่าช้ามีอุปสรรคไม่ได้รับความเป็นธรรมไปโดยปริยาย นอกจากนี้ การไม่กำหนดเพศในการสมรสอาจมีผู้ที่ไม่ได้อยู่ในกลุ่มของผู้มีความหลากหลายทางเพศ (LGBTQI) มาจดทะเบียนสมรสเพื่อหวังผลประโยชน์ในสวัสดิการต่าง ๆ ของรัฐ หรือประโยชน์จากการลดหย่อนภาษี อันอาจส่งผลต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

ต่อ

นอกจากนี้ รัฐธรรมนูญและกฎหมายปัจจุบันมิได้ห้ามบุคคลเพศเดียวกันใช้ชีวิตคู่ร่วมกันและมีเพศสัมพันธ์กัน มิได้ห้ามการจัดพิธีแต่งงาน มิได้ห้ามทำประกันชีวิตระบุให้คู่ชีวิตเป็นผู้ได้รับประโยชน์ มิได้ห้ามทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินมรดกแก่คู่ชีวิต และทรัพย์สินที่ทำมาหาได้ร่วมกันก็มิได้ห้ามมิให้เป็นกรรมสิทธิ์รวมสำหรับข้อโต้แย้งของผู้ร้องทั้งสองที่อ้างว่า ไม่ได้รับสิทธิในฐานะคู่สมรส เช่น การให้ความยินยอมในการรักษาพยาบาลการได้รับสวัสดิการของคู่สมรส การได้รับประโยชน์จากกรมธรรม์หรือสิทธิการเรียกค่าสินไหมทดแทนจากการละเมิดหรือสิทธิในฐานะทายาทโดยธรรม นั้น เห็นว่า สิทธิดังกล่าวมิได้เกิดจากสถานภาพการสมรสโดยตรง แต่เป็นสิทธิที่เกิดขึ้นตามที่กฎหมายบัญญัติ ปัญหาดังกล่าวจึงสามารถแก้ไขได้โดยบทบัญญัติของกฎหมายเฉพาะดังเช่นที่มีการยกย่องพระราชบัญญัติคู่ชีวิต พ.ศ. เพื่อให้สิทธิกับบุคคลเพศเดียวกันที่จะใช้ชีวิตคู่ร่วมกันให้มีสิทธิต่าง ๆ จึงเห็นได้ว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๔๔๘

ต่อ

บัญญัติขึ้นตามธรรมชาติของมนุษย์สืบสานการดำรงอยู่ของสังคมและ
ขนบธรรมเนียมประเพณีที่สังคมยึดถือ อันเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
ของชายและหญิงตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน ไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็น
ธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศ มิได้ละเมิดสิทธิหรือ
เสรีภาพของบุคคลอื่น ทั้งยังช่วยส่งเสริมความมั่นคงของรัฐ และเสริมสร้าง
ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อ
รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๖๖

บทบัญญัติที่กำหนดให้ต้องยึดถือสำนวนสอบสวนของ ป.ป.ช. เป็นสำนวนวินัย จัดหลักความเสมอภาคหรือไม่

พระราชบัญญัติประกอบรัฐธรรมนูญว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ.
๒๕๖๑ มาตรา ๙๗ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูก
กล่าวหาต้องพิจารณาถึงโทษทางวินัยอีกโดยในการพิจารณาโทษทางวินัยแก่ผู้ถูกกล่าวหา ให้
ถือว่าสำนวนการไต่สวนของผู้ถูกกล่าวหาเป็นสำนวนสอบสวนทางวินัย เป็นบทบัญญัติที่
กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ในกรณีที่คณะกรรมการ
ป.ป.ช. ไต่สวนและมีมติวินิจฉัยว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ หรือ
กระทำความผิดต่อตำแหน่งหน้าที่ราชการฯ เป็นบทบัญญัติที่มีหลักการเดียวกันกับกฎหมาย
ฉบับก่อน อันเป็นการบัญญัติขึ้นเพื่อแก้ปัญหาคดีที่กำหนดให้เมื่อผู้บังคับบัญชาได้รับเรื่องจาก
คณะกรรมการ ป.ป.ช. ซึ่งมีมติว่าเรื่องที่สอบสวนเจ้าหน้าที่ของรัฐใดมีมูลว่าผู้นั้นกระทำ
ความผิด จะต้องแต่งตั้งคณะกรรมการขึ้นทำการสอบสวนทางวินัยหรือดำเนินการพิจารณาโทษ

ต่อ

ทางวินัย โดยไม่จำเป็นต้องผูกพันตามมติของคณะกรรมการ ป.ป.ช. ก่อให้เกิดปัญหาความซ้ำซ้อน ลำซ้ำ และเปิดโอกาสให้ผู้บังคับบัญชาซึ่งเป็นผู้ดำเนินการทางวินัยเอื้อประโยชน์แก่พวกพ้อง ส่งผลให้การป้องกันและปราบปรามการทุจริตซึ่งเป็นปัญหาสำคัญของประเทศไม่ประสบความสำเร็จตามความมุ่งหมาย บทบัญญัติกฎหมาย ป.ป.ช. ในปัจจุบันมาตรา ๙๑ เมื่อคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีมติว่าเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำความผิดฐานทุจริตต่อหน้าที่ฯ กรณีถ้ามีมูลความผิดทางอาญาให้ ป.ป.ช. ส่งสำนวนไปยังอัยการสูงสุดเพื่อฟ้องคดีต่อไป กรณีถ้ามีมูลความผิดทางวินัย ให้ ป.ป.ช. ส่งสำนวนไปยังผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนเพื่อดำเนินการทางวินัยต่อไป ซึ่งในการกระทำเดียวกันของผู้ถูกกล่าวหาอาจมีมูลความผิดได้ทั้งในทางอาญาและในทางวินัยควบคู่กันไป อย่างไรก็ตาม การดำเนินการทางวินัยและการดำเนินคดีอาญากับผู้ถูกกล่าวหาเป็นกระบวนการที่แยกออกจากกันไม่ได้ เนื่องจากมีวัตถุประสงค์ กระบวนการ องค์การที่มีอำนาจหน้าที่และมาตรฐานในการชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานที่เข้มงวดแตกต่างกัน โดยความผิดอาญากำหนด

ต่อ

ขึ้นเพื่อใช้ลงโทษการกระทำที่กระทบกระเทือนต่อความสงบเรียบร้อยของสังคม ค้ำครองความสงบสุขของสมาชิกในสังคม และเป็นเครื่องมือในการควบคุมพฤติกรรมของบุคคลในสังคมที่สภาพบังคับมีความรุนแรงมากที่สุด รวมทั้งมีผลกระทบกระเทือนต่อสิทธิและเสรีภาพในชีวิต ร่างกาย และทรัพย์สินของผู้กระทำความผิด การดำเนินคดีอาญาต้องตกอยู่ภายใต้หลักสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ ดังบัญญัติรับรองไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง ซึ่งมีเจตนารมณ์เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลที่ตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามีให้ต้องตกอยู่ในฐานะเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะมีคำพิพากษาถึงที่สุดแสดงว่าเป็นผู้กระทำความผิด การพิสูจน์ความผิดของจำเลยเพื่อนำไปสู่การลงโทษจึงต้องกระทำโดยการพิจารณาคดีของศาลที่มีเขตอำนาจและการพิจารณาชั่งน้ำหนักพยานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดของจำเลยโดยศาลต้องถึงขนาดปราศจากข้อสงสัยตามควร ในขณะที่ความผิดทางวินัยกำหนดขึ้น

ต่อ

โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรักษามาตรฐานความประพฤติของข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐให้อยู่ในระเบียบแบบแผนของทางราชการ รวมถึงรักษาชื่อเสียงของทางราชการให้ได้รับความเชื่อมั่นจากประชาชน การดำเนินการทางวินัยจึงเป็นมาตรการในการรักษาวินัยของฝ่ายปกครอง ซึ่งการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาเพื่อพิจารณาสั่งลงโทษทางวินัยนั้น ไม่ต้องกระทำโดยกระบวนการพิจารณาคดีของศาล และการพิจารณาซึ่งนำพนักงานหลักฐานเพื่อพิสูจน์ความผิดก็ไม่จำเป็นต้องถึงขนาดปราศจากข้อสงสัยตามควรดังเช่นในคดีอาญา เพียงมีพยานหลักฐานที่เชื่อได้ว่าการกระทำความผิดทางวินัยตามที่กล่าวหา ก็เพียงพอแล้ว การดำเนินการทางวินัยจึงไม่จำเป็นต้องถือตามผลของการดำเนินคดีอาญา ดังนั้น การที่ พ.ร.ป. ว่าด้วยการป้องกันและปราบปรามการทุจริต พ.ศ. ๒๕๖๑ กำหนดหลักเกณฑ์การดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐไว้แตกต่างจากการดำเนินคดีอาญากับเจ้าหน้าที่ของรัฐ โดยการดำเนินคดีอาญาเป็นไปตามหลักเกณฑ์กำหนดไว้ในหมวด ๔ การดำเนินการกับหน้าที่ของรัฐ ส่วนที่ ๑ การดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตั้งแต่มาตรา ๙๓ ถึงมาตรา ๙๗ ซึ่งมีสาระสำคัญในมาตรา ๙๓ ว่าเมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีอาญาจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ให้พิจารณา เพื่อดำเนินการทางวินัยกับ

ต่อ

เจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปตามหลักเกณฑ์กำหนดไว้ในหมวด ๔ การดำเนินการกับหน้าที่ของรัฐส่วนที่ ๑ การดำเนินคดีกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตั้งแต่มาตรา ๙๓ ถึงมาตรา ๙๗ ซึ่งมีสาระสำคัญในมาตรา ๙๓ ว่าเมื่ออัยการสูงสุดได้รับสำนวนคดีอาญาจากคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ให้พิจารณาเพื่อดำเนินการฟ้องคดีต่อศาลที่มีเขตอำนาจภายใน ๑๘๐ วันนับแต่วันที่ได้รับสำนวน ส่วนการดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในส่วนที่ ๒ การดำเนินการทางวินัยกับเจ้าหน้าที่ของรัฐ ตั้งแต่มาตรา ๙๘ ถึงมาตรา ๑๐๑ โดยมาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง กำหนดให้ผู้บังคับบัญชาหรือผู้มีอำนาจแต่งตั้งถอดถอนผู้ถูกกล่าวหาที่ได้รับสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. แล้ว ให้พิจารณาโทษทางวินัยตามฐานความผิดที่คณะกรรมการ ป.ป.ช. ได้มีมติโดยต้องแต่งตั้งคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยอีก โดยให้ถือว่าสำนวนการไต่สวนของคณะกรรมการ ป.ป.ช. เป็นสำนวนการสอบสวนทางวินัยด้วยนั้น เป็นเพียงการบัญญัติกฎหมายเพื่อให้สอดคล้องกับลักษณะของการดำเนินการทางวินัยซึ่งมีความแตกต่างจากการดำเนิน

ต่อ

จากการดำเนินคดีอาญาเท่านั้น บทบัญญัติแห่งกฎหมายมาตราดังกล่าวแม้มีลักษณะก้าวล่วงการดำเนินการทางวินัยของผู้บังคับบัญชาอยู่บ้างก็ตาม แต่กระบวนการไต่สวนข้อเท็จจริงและวินิจฉัยของคณะกรรมการ ป.ป.ช. มีหลักเกณฑ์ในการดำเนินการที่ให้ความเป็นธรรมแก่ผู้ถูกกล่าวหาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าการดำเนินการทางวินัยโดยคณะกรรมการสอบสวนวินัยและผู้บังคับบัญชา นอกจากนี้ การดำเนินการทางวินัยผู้ถูกลงโทษทางวินัยยังมีสิทธิฟ้องคดีต่อศาลปกครองภายใน ๙๐ วันนับแต่วันที่ถูกลงโทษโดยไม่ต้องอุทธรณ์ตามกฎหมายหรือจะอุทธรณ์ก่อนฟ้องคดีต่อศาลปกครองก็ได้ ตามมาตรา ๑๐๑ อันเป็นหลักประกันในการคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชน โดยองค์กรตุลาการ ประกอบกับเมื่อชั่งน้ำหนักระหว่างสิทธิและเสรีภาพของเจ้าหน้าที่ที่ถูกจำกัดตามกฎหมายกับประโยชน์สาธารณะที่ได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายในการแก้ไขปัญหาการทุจริตของชาติให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น เป็นไปตามหลักความได้สัดส่วน พ.ร.ป.ว่าด้วยการป้องกัน

ต่อ

และปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ พ.ศ.๒๕๖๑ มาตรา ๙๘ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค และไม่เป็นการปฏิบัติต่อบุคคลเสมือนเป็นผู้กระทำความผิดก่อนที่จะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดแสดงว่าได้กระทำความผิด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๖๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

โปรดคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๘/๒๕๖๖ ซึ่งวินิจฉัยในประเด็นใกล้เคียงกันแต่เป็นกรณี ป.ป.ท. และโปรดคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๐/๒๕๖๖ รวมถึงคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๗/๒๕๖๖ ซึ่งวินิจฉัยกรณี ป.ป.ช. ใกล้เคียงกัน

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘/๒๕๖๖

ประเด็นแรก ป.วิ.อ. มาตรา ๑๖๕ วรรคสามที่บัญญัติว่า “...ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลย และก่อนที่ศาลประทับฟ้องมิให้ถือว่าจำเลยอยู่ในฐานะเช่นนั้น” เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลยเพื่อพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่าคดีของโจทก์มีมูลที่ศาลจะประทับฟ้อง ขัดต่อหลักความเสมอภาคและหลักการรับฟังความทุกฝ่าย ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๗ หรือไม่

ศาลเห็นว่า มาตรา ๑๖๕ วรรคสาม ห้ามมิให้ศาลถามคำให้การจำเลยเป็นการคุ้มครองจำเลยตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด หรือเพื่อไม่ให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยต้องเดือดร้อนจากการไต่สวนมูลฟ้อง ไม่ต้องมาศาลในการพิจารณาคดีหรือนำเสนอพยาน ไม่ต้องจัดหาหลักประกันในระหว่างถูกควบคุมจนกว่าศาลจะไต่สวนแล้วเห็นว่าคดีมีมูล

ต่อ

และประทับฟ้อง เนื่องจากคดีที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรเป็นโจทก์ยังไม่ผ่านการตรวจสอบกลับกรองจากพนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการ หรืออาจผ่านการสอบสวนแล้วแต่พนักงานสอบสวนและพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง ป.วิ.อ. จึงบัญญัติให้ต้องมีการไต่สวนมูลฟ้องคดีราษฎรเป็นโจทก์ก่อนที่ศาลจะประทับฟ้องไว้พิจารณาเสมอ เป็นการตรวจสอบหรือกลับกรองมูลคดีในชั้นก่อนการพิจารณาคดีของศาลว่า คดีมีมูลเพียงพอที่ศาลควรรับคดีนั้นไว้พิจารณาต่อไปหรือไม่ ป้องกันการกลับแก้สำนวนคดีที่ไม่มีมูลหรือขาดพยานหลักฐานสนับสนุนมาฟ้องคดีต่อศาล หรืออาศัยกระบวนการยุติธรรมเพื่อแสวงหาประโยชน์อย่างอื่นนอกจากผลแห่งคดีโดยชอบธรรม และคุ้มครองจำเลยไม่ให้ต้องได้รับความเดือดร้อนจากการตกเป็นจำเลยในคดีอาญาจนกว่าศาลจะตรวจสอบแล้วว่าคดีมีมูล เพื่อไม่ให้ส่งผลกระทบต่อสถานภาพแห่งสิทธิและเสรีภาพของจำเลย

ต่อ

นอกจากนี้ แม้การได้สวนมูลฟ้องในคดีที่ผู้เสียหายซึ่งเป็นราษฎรเป็นโจทก์ศาลไม่อาจถามค่าให้การจำเลยและจำเลยไม่มีอำนาจในการนำพยานมาสืบได้ก็ตาม แต่ ป.วิ.อ. มาตรา ๑๖๕ วรรคสาม ให้สิทธิจำเลยตั้งทนายมาซักค้านพยานโจทก์ได้ ประกอบกับ พ.ร.บ.แก้ไข ป.วิ.อ. (ฉบับที่ ๓๓) พ.ศ.๒๕๖๒ ได้เพิ่มความในมาตรา ๑๖๕/๒ โดยแก้ไขระบบวิธีพิจารณาความอาญาให้ศาลมีบทบาทในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการวินิจฉัยสั่งคดีในชั้นได้สวนมูลฟ้องได้ตามที่จำเป็นและสมควร เพื่อคุ้มครองและให้สิทธิจำเลยในการแถลงให้ศาลทราบข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายอันสำคัญที่ศาลควรสั่งว่าคดีไม่มีมูลและจะระบุในคำแถลงถึงตัวบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จะสนับสนุนข้อเท็จจริงตามคำแถลงของจำเลยโดยศาลอาจเรียกบุคคล เอกสาร หรือวัตถุที่จำเลยแถลงมาเป็นพยานศาลได้ อันทำให้ศาลมีโอกาสในการแสวงหาข้อเท็จจริงเพื่อประกอบการวินิจฉัย

ต่อ

สั่งคดีในชั้นได้สวนมูลฟ้องได้ตามที่จำเป็นและสมควร ดังนั้น ป.วิ.อ. มาตรา ๑๖๕ วรรคสาม จึงเป็นไปตามหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด และหลักการรับฟังความทุกฝ่าย เป็นหลักประกันสิทธิของจำเลยให้มีโอกาสต่อสู้คดีอย่างเต็มที่ ซึ่งเป็นหลักการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพขั้นพื้นฐานตามรัฐธรรมนูญ เป็นบทบัญญัติที่ปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งแตกต่างกันในสาระสำคัญที่แตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะแต่ละกรณี ไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

ต่อ

ประเด็นที่สอง ป.วิ.อ. มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติว่า “คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลยอมเด็ดขาด แต่คำสั่งที่ว่าคดีไม่มีมูลนั้นโจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ตามบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา” เป็นบทบัญญัติที่จำกัดการใช้สิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม ขัดต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพของบุคคลตามรัฐธรรมนูญ ขัดต่อหลักความเสมอภาค และหลักการรับฟังความทุกฝ่าย ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง หรือไม่

ศาลเห็นว่า มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง ที่บัญญัติให้คำสั่งของศาลที่ให้คดีมีมูลยอมเด็ดขาด หากเป็นการจำกัดสิทธิในการอุทธรณ์ฎีกาของจำเลยไม่ ประกอบกับหากยอมให้มีการอุทธรณ์คำสั่งได้ คู่ความฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจใช้สิทธิในการอุทธรณ์เป็นเหตุในการประวิงคดี ทำให้การดำเนินคดีล่าช้า สำหรับกรณีที่ศาลได้สวนมูลฟ้องแล้วเห็นว่าคดีไม่มีมูลนั้น มาตรา ๑๖๗ วรรคหนึ่ง

ต่อ

จึงกำหนดให้โจทก์มีอำนาจอุทธรณ์ฎีกาได้ตามบทบัญญัติว่าด้วยลักษณะอุทธรณ์ฎีกา เพื่อให้ศาลอุทธรณ์ฎีกาตรวจสอบดุลพินิจการสั่งประทับฟ้องของศาลชั้นต้นอีกครั้งว่าคดีของโจทก์ไม่มีมูลตามที่ศาลชั้นต้นพิพากษาหรือไม่ มิฉะนั้นจะเป็นการตัดสิทธิการฟ้องคดีของโจทก์ทันที เป็นการเปิดโอกาสให้คู่ความในคดีสามารถใช้สิทธิต่อสู้คดีตามกระบวนการยุติธรรมได้อย่างเต็มที่

ดังนั้น มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง จึงเป็นบทบัญญัติที่ปฏิบัติต่อบุคคลซึ่งแตกต่างกันในสาระสำคัญให้แตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะแต่ละกรณี ไม่มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ขัดต่อหลักความเสมอภาค และหลักการรับฟังความทุกฝ่าย ไม่ได้จำกัดการใช้สิทธิของบุคคลในกระบวนการยุติธรรม ไม่ขัดต่อหลักประกันสิทธิเสรีภาพของประชาชนตามที่รัฐธรรมนูญให้การรับรองไว้ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๕ และมาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๔/๒๕๖๘

พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

มีการยกประเด็นว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื้อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ กำหนดให้หญิงที่จดทะเบียนสมรสกับชายแล้วได้รับอนุญาตให้ใช้ชื่อสกุลของสามีเมื่อหย่าขาดจากสามีต้องกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิม เป็นการจำกัดเสรีภาพของฝ่ายหญิง ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญเรื่องความเสมอภาคของบุคคล ไม่เป็นไปตามคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๕๖ ที่วินิจฉัยว่าพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น อันเป็นการลิดรอนสิทธิในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคในกฎหมายด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล เนื่องจากสิทธิการใช้ชื่อสกุลเป็นสิทธิของบุคคลที่จะแสดงเผ่าพันธุ์ เพื่อเกื้อกูลเหล่ากอของตนและเป็นสิทธิที่ทุกคนมีอยู่อย่างเท่าเทียมกัน โดยมีได้แบ่งแยกว่าเป็นสิทธิของชายหรือหญิง เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เป็นการบังคับหญิงมีสามีให้ใช้ชื่อสกุลของสามีแต่เพียงฝ่ายเดียวโดยใช้สถานะการสมรส ดังนั้น พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่งซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื้อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๗

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดี

71

ต่อ

ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า การใช้ชื่อสกุลกรณีการสมรสแต่เดิมเป็นไปตามพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ บัญญัติว่า “หญิงมีสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” มาตรา ๑๓ บัญญัติว่า “หญิงม่ายโดยการหย่า ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” และมาตรา ๑๔ บัญญัติว่า “หญิงม่ายโดยความตายของสามี ให้ใช้ชื่อสกุลของสามี” ต่อมาศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยที่ ๒๑/๒๕๕๖ ลงวันที่ ๕ มิถุนายน ๒๕๕๖ ว่าพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ ลิดรอนสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้หญิงและชายมีสิทธิในการใช้ชื่อสกุลไม่เท่าเทียมกัน ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๔๐ มาตรา ๓๐ เป็นอันใช้บังคับมิได้

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดี

72

ต่อ

จึงมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ และ มาตรา ๑๔ โดยพระราชบัญญัติชื้อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ เพื่อให้สอดคล้องกับคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญดังกล่าวโดยมาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “คู่สมรสมีสิทธิใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งตามที่ตกลงกันหรือต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” วรรคสอง บัญญัติว่า “การตกลงกันตามวรรคหนึ่ง จะกระทำเมื่อมีการสมรสหรือในระหว่างสมรสก็ได้” และวรรคสาม บัญญัติว่า “ข้อตกลงตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสจะตกลงเปลี่ยนแปลงภายหลังก็ได้” และมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส ให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” และวรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อการสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน” ส่วนมาตรา ๑๔ ให้ยกเลิก

ต่อ

เห็นได้ว่า พระราชบัญญัติชื้อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติชื้อบุคคล (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๕๔๘ เป็นการแก้ไขเพิ่มเติมให้สอดคล้องกับบทบัญญัติในมาตรา ๑๒ ที่บัญญัติกรณีเกี่ยวกับการจดทะเบียนสมรสซึ่งให้สิทธิแก่คู่สมรสที่จะตกลงกันได้ว่าเมื่อสมรสกันแล้วจะใช้ชื่อสกุลของฝ่ายใดหรือทั้งคู่จะตกลงกันว่าต่างฝ่ายต่างใช้ชื่อสกุลเดิมของตนก็ได้ และในระหว่างที่เป็นคู่สมรสกันอยู่นั้นก็ยังมีสิทธิที่จะเปลี่ยนแปลงข้อตกลงในเรื่องชื่อสกุลที่ตกลงกันไว้เดิมอีกก็ได้ กรณีการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสดังกล่าวจึงเป็นสิทธิที่คู่สมรสทั้งสองฝ่ายได้ตกลงกันตามมาตรา ๑๒ ส่วนกรณีการสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสตามมาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง นั้น คู่สมรสไม่อาจอ้างข้อตกลงการใช้ชื่อสกุลที่เคยมีอยู่ในระหว่างที่ยังสมรสกันอยู่ได้ เนื่องจากข้อตกลงเรื่องการใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสตามมาตรา ๑๒ ย่อมสิ้นสุดลงไปแล้วตั้งแต่เมื่อคู่สมรสได้จดทะเบียนการหย่าหรือในวันที่ศาลมีคำพิพากษาถึงที่สุด

ต่อ

การใช้ชื่อสกุลในลักษณะดังกล่าวไม่ได้มีลักษณะเป็นการใช้เพียงลำพังระหว่างคู่สมรสเพียงเท่านั้น แต่เป็นการใช้ชื่อสกุลร่วมกับบรรดาเครือญาติอื่น ๆ ของคู่สมรสอีกฝ่าย ซึ่งชื่อสกุลย่อมมีผลกระทบต่อผู้ร่วมใช้ชื่อสกุลนั้นทุกคน กล่าวคือถ้าหากมีผู้ใช้ชื่อสกุลดังกล่าวคนใดประพฤติดนเป็นผู้นมีเกียรติเป็นที่ยอมรับของสังคมหรือทำประโยชน์ชื่อเสียงให้ประเทศชาติ ย่อมมีผลให้ผู้ร่วมใช้ชื่อสกุลนั้นที่เป็นเครือญาติได้ส่วนแบ่งเกียรติยศนั้นด้วยในทางกลับกัน หากมีผู้ใช้ชื่อสกุลดังกล่าวคนใดประพฤติดนให้เสื่อมเสีย กระทำผิดกฎหมาย หรือกระทำการให้เป็นที่ยุหนิมเกลียดชังของบุคคลทั่วไปหรือไม่เป็นที่ยอมรับของสังคม ย่อมส่งผลให้ผู้ร่วมใช้ชื่อสกุลที่เป็นเครือญาติอาจต้องรับส่วนแบ่งความเสื่อมเสียนั้นมาด้วยเช่นกัน มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง จึงบัญญัติให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน

ต่อ

นอกจากนี้ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่งเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับแก่คู่สมรสฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งโดยไม่ระบุเจาะจงว่าคู่สมรสดังกล่าวจะเป็นชาย หญิง หรือมีเพศสภาพอย่างไร ซึ่งสอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่กำหนดให้บุคคลที่มีเพศที่หลากหลายสามารถหมั้นและสมรสกันได้ตามเงื่อนไขของกฎหมายทั้งนี้ แม้มาตรา ๑๓ บัญญัติให้การใช้ชื่อสกุลในกรณีที่สิ้นสุดการสมรสไว้แตกต่างกันก็ตาม กล่าวคือหากเป็นกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสตามวรรคหนึ่งให้ฝ่ายซึ่งใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งกลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตน แต่ถ้าเป็นกรณีที่การสมรสสิ้นสุดลงด้วยความตาย ให้ฝ่ายซึ่งยังมีชีวิตอยู่และใช้ชื่อสกุลของอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิใช้ชื่อสกุลนั้นได้ต่อไป แต่เมื่อจะสมรสใหม่ ให้กลับไปใช้ชื่อสกุลเดิมของตนตามวรรคสอง แต่เป็นการบัญญัติกฎหมายที่แตกต่างกันเพื่อจะ**ใช้บังคับต่อกรณีที่มีความแตกต่างกันในสาระสำคัญ กล่าวคือ**

ต่อ

การสมรสสิ้นสุดลงด้วยการหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอนการสมรส เป็นกรณีที่การสมรสนั้น สิ้นสุดลงโดยเจตนาของคู่สมรสเองหรือโดยคำพิพากษาของศาล ซึ่งไม่ว่าจะเป็นกรณีใดก็มาจากเหตุ ที่คู่สมรสไม่อาจใช้ชีวิตสมรสต่อกันได้อย่างเป็นปกติสุข หรือการคงสถานะการสมรสต่อไปจะไม่เป็น ประโยชน์ต่อคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่าย รวมถึงกรณีที่การสมรสเกิดจากเหตุอันไม่ชอบ ด้วยกฎหมาย เป็นโมฆะหรือเป็นโมฆียะซึ่งศาลมีคำพิพากษาให้เพิกถอนการสมรสนั้น ซึ่งทุกกรณีล้วน เป็นการสิ้นสุดการสมรสที่ทั้งสองฝ่ายไม่มุ่งหมายที่จะเป็นคู่สมรสกันอีกต่อไปแล้ว แตกต่างจากกรณีที่ การสมรสสิ้นสุดโดยการตายตามมาตรา ๑๓ วรรคสอง ซึ่งเป็นเหตุธรรมชาติมิใช่เหตุอันเกิดจาก เจตนาของทั้งสองฝ่าย ความรู้สึกถึงความเป็นเครือญาติยังคงดำรงอยู่ รวมถึงเพื่อให้สิทธิต่อคู่สมรสที่ ยังมีชีวิตอยู่ยังคงสถานะบางประการเพื่อเป็นการรำลึกถึงคู่สมรสของตนที่ถึงแก่ความตายไปด้วย

ต่อ

อย่างไรก็ตาม หากคู่สมรสฝ่ายที่มีชีวิตอยู่ประสงค์จะสมรสใหม่ต้องเลิกใช้ชื่อสกุลของคู่สมรสฝ่ายที่ถึงแก่ความ ตายแล้ว จึงเป็นบทบัญญัติที่ใช้บังคับกับกรณีที่มีสาระสำคัญแตกต่างกันให้แตกต่างกัน ไม่เป็นการเลือกปฏิบัติ โดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล ทั้งมาตรา ๑๒ วรรคหนึ่ง ยัง เปิดโอกาสให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีชื่อสกุลของตนไม่ตรงกับบุตรอยู่แล้ว การที่คู่สมรสไม่ว่าฝ่ายใดจะมีชื่อสกุลตรงกับ บุตรหรือไม่จึงไม่ใช่สาระสำคัญอันจะแสดงความสัมพันธ์ฉันบิดา มารดา และบุตรต่อกัน ดังนั้น พระราชบัญญัติชื่อบุคคล พ.ศ. ๒๕๐๕ มาตรา ๑๓ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติที่ให้บุคคลเสมอกันในกฎหมาย มี สิทธิและเสรีภาพและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกันให้สิทธิชายและหญิงเท่าเทียมกัน และไม่ เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๑/๒๕๕๖

- เรื่อง บทบัญญัติในกฎหมายที่บังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้นามสกุลสามีขัดหรือแย้งต่อหลัก ความเสมอภาคหรือไม่
- ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยโดยสรุปว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐ เป็นบทบัญญัติให้ความคุ้มครอง สิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ให้ทุกคนมีความเสมอภาคกันในกฎหมาย และได้รับความคุ้มครองตาม กฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยเฉพาะการรับรองสิทธิเท่าเทียมกันระหว่างชายและหญิง การเลือก ปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลนั้นจะกระทำ มิได้ ประเด็นที่ต้องพิจารณามีว่า ถ้อยคำที่เป็นสาระสำคัญ คือ คำว่า “ให้ใช้” ของบทบัญญัติมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติชื่อบุคคล มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น หรือเป็นการให้สิทธิแก่หญิงมีสามีสามารถใช้ชื่อสกุลของสามีได้ พิจารณาเห็นว่า ถ้อยคำนี้มีความ แตกต่างจากบทบัญญัติของมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติชื่อนาน

ต่อ

- นามสกุล พระพุทธศักราช ๒๔๕๖ อันเป็นกฎหมายฉบับแรกที่ตราขึ้นใช้บังคับที่บัญญัติว่า “หญิงได้ทำงานสมรสมีสามีแล้วให้ใช้ชื่อสกุลของสามี และคงใช้ชื่อตัวและชื่อสกุลเดิมของตนได้” ซึ่งแสดงว่า พระราชบัญญัติที่บุคคล ได้เปลี่ยนแปลงหลักการเรื่องสิทธิการใช้ชื่อสกุล จากเดิมให้หญิงมีสามีมีสิทธิที่จะเลือกใช้ชื่อสกุลเดิมของตนหรือจะใช้ชื่อสกุลของสามีก็ได้ เปลี่ยนมาเป็นการบังคับให้หญิงมีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเพียงอย่างเดียว
- เมื่อบทบัญญัติมาตรา ๑๒ มีลักษณะเป็นบทบังคับให้หญิงที่มีสามีต้องใช้ชื่อสกุลของสามีเท่านั้น อันเป็นการลดทอนสิทธิและเสรีภาพในการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี ทำให้หญิงและชายมีสิทธิในเรื่องการใช้ชื่อสกุลไม่เท่าเทียมกัน เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมาย ด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคล อีกทั้งเป็นกรเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม เนื่องจากสิทธิการใช้ชื่อสกุลเป็นสิทธิส่วนบุคคลของปัจเจกชน ในฐานะเป็นสิทธิพื้นฐานของมนุษย์ที่จะแสดงเผ่าพันธุ์ เพื่อก่อให้เกิดเอกลักษณ์ของบุคคลได้โดยมิได้มีการแบ่งแยกระหว่างชายและหญิง และมีขอบเขตในเรื่องที่จะไม่ทำให้ผู้อื่นได้รับความเสียหายหรือเสื่อมเสีย อีกทั้งเหตุผลในการปฏิบัติให้

ต่อ

- แตกต่างกันด้วยเหตุปรากฏในหมายเหตุท้ายพระราชบัญญัติว่า “โดยที่การจดทะเบียน การขอเปลี่ยนชื่อตัว ชื่อรอง ชื่อสกุล และการขอร่วมชื่อชื่อสกุลตามกฎหมายเดิม ยังไม่เป็นความสะดวกและไม่เหมาะสมกับสถานการณ์ในปัจจุบัน สมควรปรับปรุงเสียใหม่ เพื่อให้ได้รับความสะดวก รวดเร็วและเป็นการเหมาะสมยิ่งขึ้น” หรือเหตุผลทางสังคมที่ว่าเพื่อความสงบสุขในครอบครัวและวัฒนธรรมที่ดีที่มีมาช้านานนั้นไม่ถือเป็นเหตุอันสมเหตุสมผลเพียงพอที่จะลดทอนสิทธิการใช้ชื่อสกุลของหญิงมีสามี อันทำให้เกิดความไม่เสมอภาคกันทางกฎหมาย อีกทั้งไม่สามารถปฏิบัติให้แตกต่างกันด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศและสถานะของบุคคลระหว่างชายและหญิง จึงเป็น การเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด พ.๒๖/๒๕๔๖ เรื่อง มติคณะรัฐมนตรีที่ให้สิทธิพิเศษแก่ ทศท. ในการให้บริการ
เลขหมายโทรศัพท์แก่หน่วยงานของรัฐ ขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่

- มติคณะรัฐมนตรีที่มีลักษณะเป็นการกำหนดหลักเกณฑ์หรือแนวทางปฏิบัติซึ่งบุคคลในองค์กร
ฝ่ายบริหารต้องปฏิบัติตาม โดยมีสภาพบังคับ มีสถานะเป็นกฎตามมาตรา ๓ แห่ง
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลปกครองฯ ดังนั้น มติของผู้ถูกฟ้องคดี (คณะรัฐมนตรี) ที่ให้สิทธิพิเศษ
แก่ ทศท. ในการให้บริการเลขหมายโทรศัพท์แก่หน่วยงานของรัฐ อันเป็นการวางหลักเกณฑ์
เกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้างโดยวิธีกรณีพิเศษตามข้อ ๒๖ (๒) ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่า
ด้วยพัสดุฯ อันมีสภาพบังคับเป็นการทั่วไปกับหน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจ และหน่วยงานอื่นของ
รัฐ รวมทั้งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องปฏิบัติตาม จึงมีสถานะเป็นกฎตามมาตรา ๓ แห่ง
พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองฯ

ต่อ

- การให้สิทธิพิเศษแก่ ทศท. ตามมติของผู้ถูกฟ้องคดีข้างต้น อันมีผลทำให้ผู้ฟ้องคดีซึ่งเป็นคู่สัญญา
ร่วมการงานและร่วมลงทุนกับ ทศท. ไม่อาจให้บริการแก่หน่วยงานของรัฐได้ ถือว่าเป็นการออกกฎ
อันเป็นการลดสิทธิหรือจำกัดสิทธิตามสัญญาฯ ของผู้ฟ้องคดี ซึ่งไม่สอดคล้องกับหลักการให้ความ
คุ้มครองสิทธิแก่ผู้เข้าทำสัญญาจัดทำบริการสาธารณะหรือสัญญาสัมปทานกับรัฐตามนัยมาตรา
๓๓๕ (๒) ของรัฐธรรมนูญฯ และมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อสิทธิตามสัญญาฯ
ของผู้ฟ้องคดี ซึ่งขัดกับหลักความเสมอภาคตามที่มาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองไว้
กรณีจึงเป็นการใช้อำนาจทางปกครองของผู้ถูกฟ้องคดีที่มีอยู่ตามสัญญา ไม่ใช่เป็นการ
เปลี่ยนแปลงแก้ไขสัญญาตามหลักสัญญาทางปกครองที่รัฐมีเอกสิทธิ์เหนือเอกชนคู่สัญญา
นอกจากนั้น เมื่อผู้ถูกฟ้องคดีไม่อาจกล่าวอ้างภาระทางสังคมของ ทศท. มาเป็นเหตุออกกฎจำกัด

ต่อ

- สิทธิของผู้ฟ้องคดี ไม่อาจกล่าวอ้างว่าการให้สิทธิพิเศษฯ จะทำให้การจัดซื้อจัดจ้างของหน่วยงานของรัฐมีความคล่องตัวขึ้น เนื่องจากผู้ถูกฟ้องคดีไม่สามารถพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างดังกล่าวได้ ไม่อาจกล่าวอ้างว่าผู้ฟ้องคดีรู้หรือควรรู้มติที่ให้สิทธิพิเศษฯ ซึ่งมีมาอย่างต่อเนื่องตั้งแต่ก่อนเข้าทำสัญญา เนื่องจากผู้ฟ้องคดีไม่ใช่ผู้มีส่วนได้เสียกับสิทธิตามมติดังกล่าวมาก่อน และไม่อาจกล่าวอ้างว่าการให้สิทธิพิเศษฯ เป็นเพราะ ทศท. ไม่มีหลักเกณฑ์เพื่อเป็นแรงจูงใจในการขอใช้บริการดังเช่นกรณีของผู้ฟ้องคดี เนื่องจากหากผู้ฟ้องคดีปฏิบัติไม่ถูกต้องตามสัญญาฯ ทศท. ย่อมสามารถใช้ช่องทางตามข้อตกลงในสัญญาฯ เพื่อแก้ไขให้ผู้ฟ้องคดีปฏิบัติให้ถูกต้องได้ ดังนั้น มติของผู้ถูกฟ้องคดีในการให้สิทธิพิเศษแก่ ทศท. จึงไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๙ วรรคหนึ่ง (๑) แห่ง พ.ร.บ.จัดตั้งศาลปกครองฯ และขัดต่อบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญฯ

คำพิพากษาศาลปกครองสูงสุดที่ อ.๑๔๒/ ๒๕๔๙ เรื่อง การไม่รับสมัครบุคคลในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการเพราะมีสภาพกายพิการ ขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่

- มาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง ของรัฐธรรมนูญ ได้วางหลักแห่งความเสมอภาคไว้ ซึ่งหลักดังกล่าวนี้องค์การต่าง ๆ ของรัฐ รวมทั้งฝ่ายปกครองต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญแตกต่างออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่างกันก็ดี หรือการปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันก็ดี ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค จึงเห็นได้ว่าหลักความเสมอภาคไม่ได้บังคับให้องค์การต่าง ๆ ของรัฐต้องปฏิบัติต่อบุคคลทุกคนอย่างเดียวกัน ตรงกันข้าม กลับบังคับให้ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญแตกต่างกันออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน เฉพาะแต่บุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญเท่านั้นที่องค์การต่าง ๆ ของ

ต่อ

- รัฐ ต้องปฏิบัติต่อบุคคลเหล่านั้นอย่างเดียวกัน อย่างไรก็ตาม การแบ่งแยกบุคคลออกเป็นประเภทต่าง ๆ แล้วปฏิบัติต่อบุคคลต่างประเภทกันแตกต่างกันออกไปนั้น มาตรา ๓๐ วรรคสาม ของรัฐธรรมนูญ ได้วางข้อจำกัดการกระทำดังกล่าวขององค์กรต่าง ๆ ของรัฐไว้ว่า การนำเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกายหรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรม หรือความคิดเห็นทางการเมืองอันไม่ขัดต่อบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ มาอ้างเพื่อเลือกปฏิบัติต่อบุคคลให้แตกต่างกัน หากเป็นไปโดยไม่เป็นธรรม ก็ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลโดยไม่เป็นธรรมเช่นเดียวกัน ดังนั้น หากการเลือกปฏิบัติต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างดังกล่าว โดยไม่มีเหตุผลที่หนักแน่นควรค่าแก่การรับฟัง ย่อมถือว่าเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ซึ่งต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญดังกล่าว เมื่อปรากฏว่าผู้ฟ้องคดีแม้จะมีรูปกายพิการ แต่ความพิการดังกล่าวไม่ถึงขนาดที่ไม่อาจช่วยเหลือตัวเองได้ หรือไม่อาจปฏิบัติหน้าที่การงานโดยปกติได้ โดยงานที่ผู้ฟ้องคดีเคยทำในขณะเป็นทนายความมาแล้วนั้นก็มีลักษณะทำนองเดียวกับงานของ

ต่อ

- ข้าราชการการอัยการ แม้สภาพทางกายจะพิการ แต่ความแตกต่างดังกล่าวไม่ถึงขั้นจะเป็นอุปสรรคอย่างมากต่อการปฏิบัติหน้าที่การไม่รับสมัครผู้ฟ้องคดีในการสอบคัดเลือกเพื่อบรรจุเป็นข้าราชการอัยการในตำแหน่งอัยการผู้ช่วย จึงเป็นการใช้ดุลพินิจวินิจฉัยโดยไม่ชอบด้วยมาตรา ๓๓ (๑๑) แห่ง พ.ร.บ.ระเบียบข้าราชการฝ่ายอัยการฯ และเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรมต่อผู้ฟ้องคดีตามมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ

ข้อสังเกต คำพิพากษานี้เป็น การยืนยันหลัก ความเสมอภาคที่ว่า

“ต้องปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญแตกต่างออกไปตามลักษณะเฉพาะของแต่ละคน การปฏิบัติต่อบุคคลที่เหมือนกันในสาระสำคัญแตกต่างกันก็ดี หรือการปฏิบัติต่อบุคคลที่แตกต่างกันในสาระสำคัญอย่างเดียวกันก็ดี ย่อมขัดต่อหลักความเสมอภาค”

ความเห็นคณะกรรมการกฤษฎีกา เรื่องเสร็จที่ ๓๒๕/ ๒๕๔๗ เรื่อง การยกเว้นคุณสมบัติเรื่องอายุและคะแนนเฉลี่ยให้กับบุตรของพนักงานหรือบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. ขัดต่อหลักความเสมอภาคหรือไม่

- การไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย (กฟผ.) ได้หาหรือว่า กฟผ. ได้ประกาศรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อจ้างและบรรจุเป็นพนักงาน โดยกำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นในการรับสมัคร และยกเว้นคุณสมบัติเรื่องอายุและคะแนนเฉลี่ยให้กับบุตรของพนักงานและบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. แต่ต้องผ่านการสอบคัดเลือกเช่นเดียวกับบุคคลภายนอก ตามที่ได้มีการตกลงกันระหว่างฝ่ายบริหารและสหภาพแรงงานในการประชุมคณะกรรมการกิจการสัมพันธ์ของ กฟผ. ซึ่งการการรับ

ต่อ

- ฟังความคิดเห็นของประชาชนในการแปลงสภาพ กฟผ. เป็นบริษัทจำกัด (มหาชน) มีการตั้งข้อสังเกตว่าการยกเว้นคุณสมบัติเรื่องอายุและคะแนนเฉลี่ยให้กับบุตรของพนักงานและบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. จะกระทำมิได้ เพราะขัดต่อบทบัญญัติมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ ดังนั้น กฟผ. จึงขอหารือว่าการยกเว้นคุณสมบัติเรื่องอายุและคะแนนเฉลี่ยให้กับบุตรของพนักงานและบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. จะขัดต่อมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ หรือไม่
- คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๒) เห็นว่า มาตรา ๒๖ ของรัฐธรรมนูญ บัญญัติให้การใช้อำนาจโดยองค์กรของรัฐทุกองค์กรต้องคำนึงถึงศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ สิทธิ และเสรีภาพของประชาชนที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ ประกอบกับมาตรา ๒๗ บัญญัติให้สิทธิและเสรีภาพที่รัฐธรรมนูญนี้รับรองไว้โดยชัดแจ้ง โดยปริยาย หรือโดยคำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญ ย่อมได้รับความคุ้มครองและผูกพันรัฐสภา คณะรัฐมนตรี ศาล และองค์กรอื่นของรัฐโดยตรงในการตรากฎหมาย

ต่อ

- การใช้บังคับกฎหมาย และการตีความกฎหมายทั้งปวง และเมื่อมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ ได้บัญญัติรับรองถึงหลักความเสมอภาค อันมีสาระสำคัญเป็นการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทยให้บุคคลมีความเสมอภาคกันในกฎหมายและได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน โดยถือหลักที่ว่า จำกัดปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญอย่างเดียวกันให้เหมือนกัน และปฏิบัติต่อบุคคลที่มีสาระสำคัญต่างกันให้แตกต่างกัน และห้ามการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องถิ่นกำเนิด เชื้อชาติ ภาษา เพศ อายุ สภาพทางกาย หรือสุขภาพ สถานะของบุคคล ฐานะทางเศรษฐกิจหรือสังคม ความเชื่อทางศาสนา การศึกษาอบรมหรือความคิดเห็นทางการเมือง แต่การเลือกปฏิบัติที่มีเหตุอันเกิดจากสภาพข้อเท็จจริงที่แตกต่างในสาระสำคัญ การเลือกปฏิบัติเพื่อประโยชน์สาธารณะ หรือการเลือกปฏิบัติเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่นนั้น สามารถกระทำได้โดยไม่ถือเป็นการเลือกปฏิบัติที่ไม่เป็นธรรม

ต่อ

- เมื่อ กฟผ. มีฐานะเป็นรัฐวิสาหกิจ ซึ่งถือว่าเป็นองค์กรของรัฐประเภทหนึ่ง การดำเนินการต่าง ๆ ตามอำนาจหน้าที่ของ กฟผ. ซึ่งรวมถึงการดำเนินการออกประกาศรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อจ้างและบรรจุเป็นพนักงานของ กฟผ. จึงต้องผูกพันตามมาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๗ ของรัฐธรรมนูญ และต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ
- สำหรับกรณีตามปัญหาที่ว่าการยกเว้นคุณสมบัติเรื่องอายุและคะแนนเฉลี่ยให้กับผู้สมัครที่เป็นบุตรของพนักงานหรือบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. ในการรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อจ้างและบรรจุเป็นพนักงานของ กฟผ. จะขัดต่อบทบัญญัติมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ หรือไม่ นั้น เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงที่ปรากฏโดยเฉพาะในกรณีนี้แล้วจะเห็นได้ว่า การที่ กฟผ. ออกประกาศฝ่ายทรัพยากรบุคคล ที่ ๔๒/ ๒๕๔๖ เรื่อง การรับสมัครงาน ลงวันที่ ๓๐ เมษายน ๒๕๔๖ ในการรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อจ้างและบรรจุเป็นพนักงาน โดยอาศัยอำนาจตามข้อบังคับ กฟผ. ฉบับ

มานิติฯ จุฬปฬ รัฐธรรมนูญ ฉบับ

93

ต่อ

- ที่ ๒๙๑ ว่าด้วยบุคคล พ.ศ. ๒๕๓๗ และตามมติของคณะกรรมการบริหารการไฟฟ้าฝ่ายผลิตแห่งประเทศไทย โดยประกาศดังกล่าวได้กำหนดคุณสมบัติเบื้องต้นของผู้สมัครไว้ให้ผู้สมัครต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ซึ่งส่วนหนึ่งของคุณสมบัติดังกล่าวเป็นข้อกำหนดเกี่ยวกับอายุและคะแนนเฉลี่ยของผู้สมัครรวมอยู่ด้วย โดยการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามในการรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อจ้างและบรรจุเป็นพนักงาน กฟผ. ในประกาศดังกล่าว ส่วนหนึ่ง กฟผ. กำหนดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับการกำหนดคุณสมบัติมาตรฐานของพนักงานรัฐวิสาหกิจตามพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจ พ.ศ. ๒๕๑๔ อีกส่วนหนึ่งเป็นคุณสมบัติที่ กฟผ. กำหนดขึ้น เพื่อประโยชน์ในการคัดเลือกบุคคลที่มีความรู้ความสามารถ และมีความเหมาะสมกับการเข้าสู่ตำแหน่งต่าง ๆ ใน กฟผ. เช่น คุณสมบัติเกี่ยวกับอายุและคะแนนเฉลี่ยของผู้สมัครตามข้อหาข้อนี้ แต่ไม่ว่าจะเป็นคุณสมบัติที่กำหนดขึ้นเพื่อให้สอดคล้องกับพระราชบัญญัติคุณสมบัติมาตรฐานสำหรับกรรมการและพนักงานรัฐวิสาหกิจฯ ก็ดี หรือเป็นคุณสมบัติที่ กฟผ. กำหนดขึ้นเพื่อประโยชน์ของ กฟผ. เอง ก็ดี จะต้องดำรงอยู่ อันมีผลให้ผู้สมัครทุกคนอยู่ในสถานะที่เท่าเทียมกัน

มานิติฯ จุฬปฬ รัฐธรรมนูญ ฉบับ

94

ต่อ

- ดังนั้น การที่ กฟผ. กำหนดให้ยกเว้นคุณสมบัติในเรื่องอายุและคะแนนเฉลี่ยให้กับผู้สมัครที่เป็นบุตรของพนักงานหรือบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. จึงมีผลให้ข้อเท็จจริงซึ่งมีสาระสำคัญอย่างเดียวกันได้รับการปฏิบัติที่แตกต่างกันออกไป ประกอบกับการยกเว้นคุณสมบัติดังกล่าวให้กับผู้สมัครที่เป็นบุตรของพนักงานหรือบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. ในกรณีนี้ นั้น เป็นการเลือกปฏิบัติเพื่อให้เกิดประโยชน์แก่บุคคลบางกลุ่ม และมีใช่เป็นการเลือกปฏิบัติเพื่อขจัดอุปสรรคหรือส่งเสริมให้บุคคลสามารถใช้สิทธิและเสรีภาพได้เช่นเดียวกับบุคคลอื่น อันจะถือได้ว่าเป็นการเลือกปฏิบัติที่เป็นธรรมซึ่งเป็นเหตุยกเว้นหลักความเสมอภาคที่ได้บัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ในรัฐธรรมนูญ

ต่อ

- ด้วยเหตุผลดังกล่าวข้างข้างต้น คณะกรรมการกฤษฎีกา (คณะที่ ๒) จึงเห็นว่ากรณีตามข้อหาข้อนี้ เมื่อ กฟผ. ไม่มีเหตุผลอันสมควรที่จะดำเนินการดังกล่าวแล้ว การยกเว้นคุณสมบัติเรื่องอายุและคะแนนเฉลี่ยให้กับผู้สมัครที่เป็นบุตรของพนักงานหรือบุตรของอดีตพนักงาน กฟผ. ในการรับสมัครบุคคลภายนอกเพื่อจ้างและบรรจุเป็นพนักงานของ กฟผ. จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมอันขัดต่อหลักความเสมอภาคที่รับรองไว้ในมาตรา ๓๐ ของรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๗/๒๕๕๕

- ประมวลกฎหมาย มาตรา ๕๗ ตรี ที่บัญญัติให้สามีและภริยาที่อยู่ร่วมกันตลอดปีภาษีที่ล่วงมาแล้ว ต้องถือเอาเงินได้พึงประเมินของภริยาเป็นเงินได้ของสามี และให้สามีมีหน้าที่และความรับผิดชอบในการยื่นรายการและเสียภาษีนั้น ทำให้สามีภริยาต้องเสียภาษีเพิ่มขึ้นจากกรณีที่ต่างฝ่ายต่างแยกยื่นเมื่อยังไม่มี การสมรส ประกอบกับมาตรา ๕๗ เบญจ บัญญัติให้แต่เฉพาะภริยาที่มีเงินได้พึงประเมินตามมาตรา ๔๐ (๑) สามารถแยกยื่นรายการและเสียภาษีต่างหากจากสามี โดยมีให้ถือว่าเป็นเงินได้ของสามีตามมาตรา ๕๗ ตรี จึงถือว่าการไม่ส่งเสริมความเสมอภาคของชายและหญิง และยังเป็น การเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลเพราะเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคลภายหลังจากการสมรสตามที่ได้บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๐

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๒/๒๕๖๕

ข้อโต้แย้งของจำเลยที่ ๑ ที่ว่า พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.๒๕๕๗ มาตรา ๔๖ วรรคสี่ เป็นบทบัญญัติที่ให้อัยการสูงสุดรับรองฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้นิิจฉัย ให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีการับฎีกาของพนักงานอัยการ โดยที่ศาลฎีกาไม่สามารถใช้ดุลพินิจสั่งเป็นประการอื่นได้ เป็นบทบัญญัติที่ให้อัยการสูงสุดเป็นผู้ใช้อำนาจของศาลฎีกาโดยตรง ไม่เป็นธรรมต่อจำเลยที่ ๑ ซึ่งต้องขออนุญาตฎีกาและอยู่ในอำนาจของศาลฎีกาว่ามีเหตุที่จะให้ฎีกาหรือไม่ ทำให้จำเลยที่ ๑ ไม่ได้รับการคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกับโจทก์ซึ่งเป็นพนักงานอัยการ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.๒๕๕๗ มาตรา ๔๖ วรรคสี่ จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗

ต่อ

ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง บัญญัติรับรองว่าบุคคลย่อมเสมอกันในกฎหมาย มีสิทธิและเสรีภาพ และได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน ซึ่งบุคคลทุกคนย่อมมีสิทธิในกระบวนการยุติธรรมที่จะได้รับการพิจารณาคดีอย่างเป็นธรรม โดยให้โอกาสแก่โจทก์และจำเลยสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมอย่างเท่าเทียมกันในฐานะคู่ความในกระบวนการยุติธรรมทางอาญาอย่างแท้จริง และบรรลู่ถึงหลักนิติธรรมที่บุคคลทุกคนจะต้องได้รับความเสมอภาคและได้รับความคุ้มครองอย่างเท่าเทียมกันตามกฎหมาย รวมทั้งไม่ถูกเลือกปฏิบัติอย่างไม่เป็นธรรมด้วยเหตุผลของความแตกต่างในสถานะของบุคคล การที่ พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีทุจริตและประพฤติมิชอบ พ.ศ.๒๕๕๙ มาตรา ๔๖ วรรคสี่ บัญญัติหลักเกณฑ์ในการฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลยไว้แตกต่างกัน และกำหนดให้ศาลฎีกา

ต่อ

รับฎีกาโดยไม่สามารถใช้ดุลพินิจสั่งเป็นประการอื่นได้ ย่อมทำให้หลักประกันสิทธิในการฎีกาของคู่ความในคดีทุจริตและประพฤติมิชอบระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลยได้รับการคุ้มครองที่แตกต่างกัน ไม่เสมอภาคกันในกฎหมาย ไม่ได้ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นการเลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุแห่งความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล และขัดต่อหลักความเสมอภาค จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๓/๒๕๖๓

ประเด็น ผู้ตรวจการแผ่นดินเสนอเรื่องว่า ป.พ.พ. มาตรา ๒๕๒๓ วรรคสองที่บัญญัติว่า “สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้ และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวก็ได้” มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า มาตรา ๑๕๒๓ บัญญัติรับรองสิทธิเรียกค่าทดแทนระหว่างสามีและภริยาไว้แตกต่างกัน กล่าวคือ

ประการที่หนึ่ง กรณีสามีเรียกค่าทดแทน บทบัญญัติใช้คำว่า “ผู้ซึ่ง” ล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาว ดังนั้น ผู้ใดก็ตามที่ล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวไม่ว่าจะเป็นชายหรือหญิง หรือแม้แต่ผู้ที่ไม่สามารถกำหนดตนเองเป็นชายหรือหญิงเพียงเพศใดเพศหนึ่ง สามีมีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากบุคคลดังกล่าวได้ แต่ในกรณีที่ภริยาเป็นผู้เรียกค่าทดแทน บทบัญญัติดังกล่าวจำกัดให้เรียกค่าทดแทนได้เฉพาะ “หญิง” ในที่นี้ย่อมหมายความว่าถึง “เพศหญิง” เท่านั้น มีผลให้ภริยาไม่สามารถเรียกค่าทดแทนจากบุคคลที่เป็นเพศชายหรือบุคคล

ต่อ

ที่มีความหลากหลายทางเพศอื่นที่เข้ามามีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับสามีของตน การบัญญัติกฎหมายเช่นนี้ย่อมทำให้ไม่สอดคล้องกับสภาพทางสังคมปัจจุบันที่ประกอบไปด้วยบุคคลที่มีความแตกต่างและความหลากหลายทางเพศ รวมถึงมีรสนิยมทางเพศที่ไม่จำกัดเฉพาะความเป็นชายหรือหญิงเท่านั้น

ประการที่สอง เจตนารมณ์ของการกระทำของบุคคลอื่นเป็นเหตุให้สามีหรือภริยาเรียกค่าทดแทนกรณีสามีเป็นผู้เรียกค่าทดแทน สามีมีภาระการพิสูจน์เพียงว่ามีบุคคลอื่นเข้ามามีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับภริยาของตน ไม่ว่าภริยาจะสมัครใจยินยอมหรือไม่ แต่กรณีภริยาเป็นผู้เรียกค่าทดแทน ภริยาต้องนำพยานหลักฐานมาสืบให้ปรากฏต่อศาลอย่างแน่ชัดว่า หญิงอื่นสมัครใจมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับสามีของตน อีกทั้งยังมีการพิสูจน์ว่าหญิงนั้นแสดงตนโดยเปิดเผยว่ามีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับสามี ภริยาจึงจะมีสิทธิเรียกค่าทดแทนจากหญิงนั้นได้ การกำหนดเงื่อนไขดังกล่าวทำให้ภริยาไม่สามารถเรียกค่าทดแทน

ต่อ

จากหญิงที่ลักลอบมีความสัมพันธ์ฉันชู้สาวกับสามีโดยไม่เปิดเผย

ดังนั้น มาตรา ๑๕๒๓ วรรคสอง ที่บัญญัติสิทธิในการเรียกค่าทดแทนของสามีและภริยาไว้แตกต่างกัน จึงเป็นบทบัญญัติที่ให้ความคุ้มครองทางกฎหมายระหว่างสามีและภริยาไม่เท่าเทียมกัน ส่งผลให้ชายและหญิงมีสิทธิไม่เท่าเทียมกัน เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องเพศ ขัดต่อหลักความเสมอภาค และขัดต่อหลักการไม่เลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคล ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่ง วรรคสอง และวรรคสาม (ศาลกำหนดค่าบังคับให้คำวินิจฉัยของศาลรัฐธรรมนูญมีผลเมื่อพ้น ๓๖๐ วันนับแต่วันที่ศาลมีคำวินิจฉัย)

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๖๓

พ.ร.บ.วิธีพิจารณาคดีค้ามนุษย์ พ.ศ.๒๕๕๙ มาตรา ๔๕ วรรคสี่ บัญญัติให้อัยการสูงสุดหรือพนักงานอัยการซึ่งอัยการสูงสุดได้มอบหมายลงลายมือชื่อรับรองในฎีกาของพนักงานอัยการว่ามีเหตุอันควรที่ศาลฎีกาจะได้วินิจฉัย ให้ถือว่าเป็นปัญหาสำคัญและให้ศาลฎีการับฎีกาโดยไม่ต้องแสดงเหตุผลใด ๆ แตกต่างจากการรับฎีกาของจำเลย

ศาลรัฐธรรมนูญเห็นว่า เมื่อคดีค้ามนุษย์ถึงที่สุดตามคำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลอุทธรณ์แผนกคดีค้ามนุษย์แล้ว การฎีกาคู่ความควรมีสิทธิอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งกฎหมายกำหนดให้ใช้ระบบอนุญาตโดยให้อยู่ในอำนาจการพิจารณาของศาลฎีกาว่าเป็นปัญหาสำคัญที่ศาลฎีกาควรวินิจฉัยหรือไม่ การที่มาตรา ๔๕ วรรคสี่ ให้ศาลฎีกาต้องรับโดยไม่ต้องขออนุญาตต่อศาลฎีกา

ต่อ

ดังนั้น การที่มาตรา ๔๕ วรรคสี่ บัญญัติหลักเกณฑ์ในการฎีกาคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลยไว้แตกต่างกัน และกำหนดให้ศาลฎีกาฎีกาของพนักงานอัยการโดยไม่สามารถใช้ดุลพินิจซึ่งเป็นประการอื่น ย่อมทำให้หลักประกันสิทธิในการฎีกาของคู่ความในคดีคำมนุษย์ระหว่างพนักงานอัยการกับจำเลยแตกต่างกัน ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายอย่างเท่าเทียมกัน เป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรมต่อบุคคลด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องสถานะของบุคคล ขัดต่อหลักความเสมอภาค จึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๘/๒๕๖๓

การที่ พ.ร.บ.ระเบียบบริหารราชการศาลยุติธรรม พ.ศ.๒๕๔๓ มาตรา ๒๒ (๑) บัญญัติให้ ก.ต. มีอำนาจดำเนินการทางวินัยแก่เลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมได้เช่นเดียวกับข้าราชการตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ แม้จะเป็นตำแหน่งที่แต่งตั้งจากบุคคลซึ่งโอนมาจากข้าราชการตุลาการหรือเคยเป็นข้าราชการตุลาการ แต่เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งแล้ว ข้าราชการตุลาการผู้นั้นย่อมพ้นจากตำแหน่งข้าราชการตุลาการและทำหน้าที่ฝ่ายธุรการเพียงตำแหน่งเดียว หากถูกดำเนินการทางวินัยจะมีเพียงสิทธิขอทบทวนต่อ ก.ต. โดยไม่มีสิทธินำคดีฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อให้มีการตรวจสอบโดยองค์กรตุลาการ ซึ่งแตกต่างจากรองเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรมที่บางคนได้รับแต่งตั้งจากข้าราชการตุลาการโอนไปดำรงตำแหน่งประเภทบริหารระดับสูงเช่นเดียวกับเลขาธิการสำนักงานศาลยุติธรรม รวมทั้งข้าราชการศาลยุติธรรมอื่นซึ่งมีสถานะเป็นข้าราชการประเภทเดียวกัน ก็หาได้กำหนดให้ ก.ต. มีอำนาจดำเนินการทางวินัยด้วย

ต่อ

ดังนั้น มาตรา ๒๒ (๑) เฉพาะส่วนที่บัญญัติให้คณะกรรมการตุลาการศาลยุติธรรมมีอำนาจดำเนินการทางวินัยแก่ผู้นั้นได้เช่นเดียวกับข้าราชการตุลาการฯ จึงขัดต่อหลักนิติธรรม เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควร มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ทำให้เกิดความไม่เสมอภาคในกฎหมาย ไม่ได้รับความคุ้มครองตามกฎหมายเท่าเทียมกัน มีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติต่อข้าราชการศาลยุติธรรมด้วยกันในสิ่งที่มีสาระสำคัญเหมือนกันให้แตกต่างกัน โดยไม่เป็นธรรมด้วยเหตุความแตกต่างในเรื่องสถานะบุคคล เป็นบทบัญญัติที่ไม่เป็นไปตามความมุ่งหมายและไม่สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญที่บัญญัติให้ศาลยุติธรรมมีหน่วยงานที่รับผิดชอบงานธุรการที่มีความเป็นอิสระในการบริหารงานบุคคล แยกออกจากหากจากระบบการบริหารงานบุคคลของข้าราชการตุลาการ และเป็นการขยายอำนาจของ ก.ต. เกินกว่าที่รัฐธรรมนูญบัญญัติขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๒๗ วรรคหนึ่งและวรรคสาม มาตรา ๑๙๓ และมาตรา ๑๙๖

ความเสมอภาคในสิทธิและเสรีภาพของบุคคลผู้ทำงานให้รัฐ

- รัฐธรรมนูญกำหนดให้บุคคลผู้เป็นทหาร ตำรวจ ข้าราชการ เจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ และพนักงานหรือลูกจ้างขององค์กรของรัฐย่อมมีสิทธิและเสรีภาพเช่นเดียวกับบุคคลทั่วไป เว้นแต่ที่จำกัดไว้ในกฎหมายเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง สมรรถภาพ วินัย หรือจริยธรรม (มาตรา ๒๗ วรรคห้า)
- ตัวอย่างที่ข้าราชการมีสิทธิและเสรีภาพต่างไปจากบุคคลทั่วไป เพราะเหตุถูกจำกัดในส่วนที่เกี่ยวกับการเมือง เช่น ข้าราชการจะสมัครรับเลือกตั้งไม่ว่าจะเป็นการเลือกตั้งเข้าสู่ตำแหน่งในระดับชาติหรือระดับท้องถิ่น ต้องลาออกจากราชการก่อนจะสมัครทั้ง ๆ ที่ยังมีสถานะเป็นข้าราชการไม่ได้

สิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

“มาตรา ๒๘ บุคคลย่อมมีสิทธิและเสรีภาพในชีวิตและร่างกาย

การจับและการคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

การค้นตัวบุคคลหรือการกระทำใดอันกระทบกระเทือนต่อสิทธิหรือเสรีภาพในชีวิตหรือร่างกายจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีเหตุตามที่กฎหมายบัญญัติ

การทรมาน ทารุณกรรม หรือการลงโทษด้วยวิธีการโหดร้ายหรือไร้มนุษยธรรมจะกระทำมิได้”

*การลงโทษโดยการประหารชีวิตควรเลิกหรือไม่ หรือเปลี่ยนวิธีประหารเป็นฉีดยา

*ถ้าแก้ไขกฎหมายให้มีโทษเขียนผู้ขบถฝ่าฝืนกฎจราจร จะถือว่าเป็นการลงโทษที่โหดร้ายทารุณขัดมาตรา 28 หรือไม่

มานิตย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

109

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๔/๒๕๖๕

ประเด็นพิจารณา คือ ป.วิ.อ.มาตรา ๗๑ วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา ๖๖ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) และมาตรา ๑๐๘/๑ วรรคหนึ่ง (๒) (๓) (๔) และ (๕) เฉพาะส่วนที่เป็นการกำหนดเหตุในการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยอาศัยเหตุอื่นนอกจากเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนี มีปัญหาเกี่ยวกับความชอบด้วยรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง และวรรคสาม หรือไม่

ข้อกล่าวอ้างของผู้ร้องที่ว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสาม บัญญัติเงื่อนไขในการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยด้วยเหตุเพียงประการเดียว คือ ให้กระทำได้เพียงเท่าที่จำเป็นเพื่อป้องกันมิให้มีการหลบหนีเท่านั้น การที่ ป.วิ.อ.มาตรา ๗๑ วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา ๖๖ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) และมาตรา ๑๐๘/๑ วรรคหนึ่ง กำหนดเงื่อนไขในการควบคุมหรือคุมขัง

มานิตย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

110

ต่อ

ผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยอาศัยเหตุอื่นนอกจากเพื่อป้องกันการหลบหนีจึงขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง และวรรคสามนั้น

ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสาม มีเจตนารมณ์ในการกำหนด มาตรการ วิธีการ หรือพฤติการณ์ในการปฏิบัติต่อผู้ต้องหาหรือจำเลยเมื่อถูกควบคุมหรือคุมขังอยู่ ในอำนาจรัฐแล้ว ส่วนการได้ตัวผู้ต้องหาหรือจำเลยมาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐ ไม่ว่าจะเป็นการออก หมายจับหรือการสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวบัญญัติไว้ในมาตรา ๒๘ วรรคสอง ที่บัญญัติให้การจับและ การคุมขังบุคคลจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมาย บัญญัติ และมาตรา ๒๙ วรรคห้า ที่บัญญัติให้คำขอประกันผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาต้อง ได้รับการพิจารณาและจะเรียกหลักประกันจนเกินควรแก่กรณีไม่ได้ การไม่ให้ประกันต้องเป็นไป

ต่อ

ตามที่กฎหมายบัญญัติ บทบัญญัติของรัฐธรรมนูญดังกล่าวมิได้กำหนดเงื่อนไขในการได้ตัว ผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญามาอยู่ภายใต้อำนาจรัฐไว้เป็นการเฉพาะ ฝ่ายนิติบัญญัติจึงมีอำนาจ ตรากฎหมายในการออกหมายจับและการสั่งไม่ให้ปล่อยชั่วคราวโดยอาศัยเหตุอื่นนอกจากกาเพื่อ ป้องกันไม่ให้มีการหลบหนีได้ ดังนั้น ป.วิ.อ.มาตรา ๗๑ วรรคหนึ่ง ประกอบมาตรา ๖๖ วรรคหนึ่ง (๑) และ (๒) และมาตรา ๑๐๘/๑ วรรคหนึ่ง (๒) (๓) (๔) และ (๕) เฉพาะส่วนที่เป็นการกำหนดเหตุ ในการควบคุมหรือคุมขังผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยอาศัยเหตุอื่นนอกจากเพื่อป้องกันมิให้มีการ หลบหนี ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง มาตรา ๒๘ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๒๙ วรรคสอง และวรรคสาม

สิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลัง

มาตรา 29 วรรคหนึ่ง และโปรดเทียบดูมาตรา 2 ของประมวลกฎหมายอาญา

“มาตรา ๒๙ บุคคลไม่ต้องรับโทษอาญา เว้นแต่ได้กระทำการอันกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำนั้นบัญญัติเป็นความผิดและกำหนดโทษไว้ และโทษที่จะลงแก่บุคคลนั้นจะหนักกว่าโทษที่บัญญัติไว้ในกฎหมายที่ใช้อยู่ในเวลาที่กระทำความผิดมิได้”

* เหตุใดต้องมีทั้งมาตรา 29 วรรคหนึ่งและมาตรา 2 ตัดมาตรา 29 วรรคหนึ่งทิ้งได้หรือไม่

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑

113

Nullum crimen, nulla poena sine lege

ไม่มีความผิดและไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย

1. จะไม่มีความผิดโดยไม่มีกฎหมาย กล่าวคือ ตามกฎหมายอาญาการกระทำจะเป็นความผิดต่อเมื่อมีกฎหมายบัญญัติในขณะกระทำว่าเป็นความผิด
2. จะไม่มีโทษโดยไม่มีกฎหมาย กล่าวคือ บุคคลจะต้องรับโทษต่อเมื่อมีกฎหมายที่ใช้อยู่ในขณะกระทำบัญญัติให้ต้องรับโทษนั้น ๆ

คดีเด็ด

- (๑) คดีดังสุด แก่แก่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑/๒๔๘๙ คดีอาชญากรรมสงคราม
- (๒) คดีสมัยใหม่ คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๙๑๒/๒๕๓๖ (ประชุมใหญ่) คดี คตส. สมัย รสช.
- (๓) คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๐-๔๑/๒๕๔๖ การยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามพระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ. ๒๕๔๒ ย้อนหลังได้ เพราะไม่ใช่โทษทางอาญา (ตีความเคร่งครัด ทำให้น่าคิดว่า การย้อนหลังในทางที่เป็นโทษแก่บุคคล แม้ไม่ใช่โทษทางอาญา จะให้ย้อนหลังได้หรือไม่ จะตีความรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ เพื่อคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพของบุคคลมากกว่านี้ได้หรือไม่ ไม่จำกัดเฉพาะ “โทษอาญา”)

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญฉบับที่ ๑

114

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๑/๒๔๘๕(คดีอาชญากรรมสงคราม)

- ประเด็น พระราชบัญญัติอาชญากรรมสงคราม พ.ศ.๒๔๘๕ มาตรา ๓ บัญญัติว่า “การกระทำใด ๆ อันบุคคลได้กระทำให้ไม่ว่าในฐานะเป็น ตัวการหรือผู้สมรู้ต้องตามที่บัญญัติไว้ต่อไปนี้ ให้ถือว่าเป็น อาชญากรรม และผู้กระทำให้เป็นอาชญากรรมสงคราม ทั้งนี้ไม่ว่าการ กระทำนั้นจะได้กระทำก่อนหรือหลังใช้พระราชบัญญัตินี้” ชัดหรือแย้ง ต่อรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญา ย้อนหลังหรือไม่

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

115

ต่อ

- ชัดรัฐธรรมนูญ เพราะเป็นการตรา กฎหมายกำหนดความผิดอาญาย้อนหลัง ก่อนที่กฎหมายนี้จะใช้บังคับ

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

116

ชวนคิด

- พระราชบัญญัติป้องกันและปราบปรามการฟอกเงิน พ.ศ.๒๕๔๒ ที่มีบทบัญญัติให้ใช้มาตรการ “ยึดทรัพย์” กับผู้ที่กระทำการฟอกเงิน แม้การกระทำที่เป็นการฟอกเงินจะเกิดก่อนที่กฎหมายนี้มีผลใช้บังคับ เป็นการขัดต่อขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญที่รับรองสิทธิที่จะไม่ถูกบังคับใช้กฎหมายอาญาย้อนหลังหรือไม่
- ดูคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๐-๔๑/๒๕๔๖

สิทธิที่จะได้รับการดำนินฐานในคดีอาญาว่าเป็นผู้บริสุทธิ์

*มาตรา 29 วรรคสอง เป็นจริงในทางปฏิบัติมากน้อยเพียงใด

*หลักนี้นำไปสู่การกำหนดให้มีการประกันตัวผู้ต้องหาได้

*พระราชบัญญัติการพนัน พ.ศ.2478 บัญญัติว่า “ผู้ใดอยู่ในวงการเล่น(พนัน)อันขัดต่อบทแห่งพระราชบัญญัตินี้หรือขัดต่อความในกฎกระทรวงหรือใบอนุญาตซึ่งออกตามพระราชบัญญัติให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้นั้นเล่น(พนัน)ด้วย เว้นแต่ผู้ซึ่งเพียงแต่ดูการเล่นในงานรื่นเริงสาธารณะ หรือในงานนักขัตฤกษ์หรือในที่สาธารณะสถาน” บทบัญญัตินี้ขัดมาตรา 29 วรรคสอง หรือไม่

ตัวอย่าง การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด (มาตรา ๒๕)

- การนำตัวผู้ต้องหามาแถลงข่าว หรือการทำผู้ต้องหาไปทำแผนประกอบคำรับสารภาพ สามารถทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่
- ได้ หรือ ไม่ได้ แต่ก็ยังทำอยู่
- ต้องรอให้มีการฟ้องตำรวจ?

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๑/๒๕๕๔

- พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ บัญญัติว่า

“มาตรา ๑๕ ห้ามมิให้ผู้ใดผลิต จำหน่าย นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภทที่ ๑ เว้นแต่การมีไว้ในครอบครองในกรณีจำเป็น เพื่อประโยชน์ของทางราชการตามที่รัฐมนตรีจะอนุญาตเป็นหนังสือเฉพาะรายหรือเฉพาะกรณีที่เห็นสมควร

การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษประเภทที่ ๑ จำนวนเป็นสารบริสุทธิ์ได้ตั้งแต่ยี่สิบกรัมขึ้นไป ให้ถือว่าผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย”

บทบัญญัติข้างต้นขัดหรือแย้งต่อสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่?

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดี

121

พระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๖๐

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในวรรคสามของมาตรา ๑๕ แห่งพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ พ.ศ. ๒๕๒๒ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติยาเสพติดให้โทษ (ฉบับที่ ๕) พ.ศ. ๒๕๔๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“การผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ตามปริมาณ ดังต่อไปนี้ ให้สันนิษฐานว่าเป็นการผลิต นำเข้า ส่งออก หรือมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย

(๑) เด็กซ์โตรัลโซรียด์ หรือ แอล เอส ดี มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่ศูนย์จุดเจ็ดห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่สามร้อยมิลลิกรัมขึ้นไป

(๒) แอมเฟตามีนหรืออนุพันธ์แอมเฟตามีน มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามร้อยเจ็ดสิบห้ามิลลิกรัมขึ้นไป หรือมียาเสพติดที่มีสารดังกล่าวผสมอยู่จำนวนสิบห้าหน่วยการใช้ขึ้นไปหรือมีน้ำหนักสุทธิตั้งแต่หนึ่งจุดห้ากรัมขึ้นไป

(๓) ยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ นอกจาก (๑) และ (๒) มีปริมาณคำนวณเป็นสารบริสุทธิ์ตั้งแต่สามกรัมขึ้นไป”

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดี

122

เหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้

โดยที่กฎหมายปัจจุบันมีบทบัญญัติบางส่วนที่กำหนดว่าบุคคลใดซึ่งกระทำความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ประเภท ๒ ประเภท ๔ และประเภท ๕ โดยมียาเสพติดให้โทษเกินปริมาณที่กำหนดไว้ ให้ถือเป็นเด็ดขาดว่าผู้นั้นกระทำเพื่อจำหน่ายโดยไม่ได้เปิดโอกาสให้พิจารณาจากพฤติการณ์หรือคำนึงถึงเจตนาที่แท้จริงของผู้กระทำความผิดและไม่ได้ให้สิทธิผู้ต้องหาหรือจำเลยในการพิสูจน์ความจริงในคดี สมควรแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติดังกล่าวให้มีลักษณะเป็นเพียงข้อสันนิษฐาน เพื่อให้ผู้ต้องหาหรือจำเลยมีโอกาสพิสูจน์ความจริงได้ นอกจากนี้ อัตราโทษสำหรับความผิดเกี่ยวกับการผลิต นำเข้า หรือส่งออกซึ่งยาเสพติดให้โทษในประเภท ๑ ที่กำหนดโทษให้จำคุกตลอดชีวิต และปรับตั้งแต่หนึ่งล้านบาทถึงห้าล้านบาท หรือประหารชีวิต ยังไม่เหมาะสม สมควรแก้ไขปรับปรุงบทกำหนดโทษดังกล่าวเพื่อให้การลงโทษผู้กระทำความผิดมีความเหมาะสมยิ่งขึ้น จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

123

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๒/๒๕๕๕

- บทบัญญัติของกฎหมายที่กำหนดให้กรรมการผู้จัดการ ผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ต้องรับโทษเช่นเดียวกันกับนิติบุคคล เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนมิได้มีส่วนในการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้น ชัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๔ วรรคสองที่ให้สันนิษฐานว่าบุคคลเป็นผู้บริสุทธิ์จนกว่าจะมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าเป็นผู้กระทำความผิด เพราะเป็นการสันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาและจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานความผิดข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อหลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำความผิดอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

124

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๕/๒๕๕๖

- พระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ.๒๕๓๗ มาตรา ๗๔ บัญญัติว่า “ในกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ถือว่ากรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นเป็นผู้ร่วมกระทำความผิดกับนิติบุคคลนั้น เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่ากากระทำของนิติบุคคลนั้นได้กระทำโดยตนมิได้รู้เห็นหรือยินยอมด้วย”
- บทบัญญัตินี้ขัดหรือแย้งต่อต่อสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์หรือไม่?

ศาลรัฐธรรมนูญวางหลักไว้ว่า

- พิจารณาแล้วเห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ เป็นบทบัญญัติในหมวด ๓ ว่าด้วยสิทธิและเสรีภาพของชนชาวไทย ส่วนที่ ๔ สิทธิในกระบวนการยุติธรรม โดยมาตรา ๓๙ วรรคสอง เป็นข้อสันนิษฐานว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาเป็นผู้บริสุทธิ์ (presumption of innocence) มีที่มาจากหลักสิทธิมนุษยชน ดังปรากฏอยู่ในปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (Universal Declaration of Human Rights) ข้อ ๑๑ ที่ว่า บุคคลซึ่งถูกกล่าวหาว่ามีความผิดอาญา มีสิทธิที่จะได้รับการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าบริสุทธิ์ จนกว่าจะมีการพิสูจน์ว่ามีความผิดตามกฎหมายในการพิจารณาโดยเปิดเผย และผู้นั้นได้รับหลักประกันทั้งหลายที่จำเป็นในการต่อสู้คดี และกติการะหว่างประเทศว่าด้วยสิทธิพลเมืองและสิทธิทางการเมือง (International Covenant on Civil and Political Rights) ข้อ ๑๔.๒ ที่ว่า บุคคลทุกคนซึ่งต้องหาว่ากระทำผิดอาญา ต้องมี

(ต่อ)

- สิทธิได้รับการสันนิษฐานว่าเป็นผู้บริสุทธิ์ จนกว่าจะพิสูจน์ตามกฎหมายได้ว่ามีความผิด อันถือเป็นหลักการพื้นฐานของระบบงานยุติธรรมทางอาญาสากลที่ว่าบุคคลทุกคนมิใช่ผู้กระทำความผิดอาญา เพื่อเป็นหลักประกันแห่งสิทธิและเสรีภาพของบุคคลเกี่ยวกับความรับผิดชอบทางอาญาที่รัฐให้การรับรองแก่บุคคลทุกคนที่จะไม่ถูกลงโทษทางอาญา จนกว่าจะมีพยานหลักฐานมาพิสูจน์ได้ว่าเป็นผู้กระทำความผิด และเป็นหลักการที่สำคัญประการหนึ่งของหลักนิติธรรม (The Rule of Law) ที่ได้รับการยอมรับในนานาอารยประเทศ

ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า

- พระราชบัญญัติสิทธิ พ.ศ. ๒๕๓๘ มาตรา ๗๔ มีวัตถุประสงค์ให้ดำเนินคดีแก่กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคล โดยให้ถือว่าเป็นผู้ร่วมกระทำผิดกับนิติบุคคลด้วย จึงเป็นข้อสันนิษฐานตามกฎหมายที่มีผลเป็นการสันนิษฐานความผิดของจำเลย โดยเจตกไม่จำเป็นต้องพิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำหรือเจตนาอย่างใดอย่างหนึ่งของจำเลยก่อน เป็นการนำการกระทำผิดของบุคคลอื่นมาเป็นเงื่อนไขของการสันนิษฐานให้จำเลยมีความผิดและต้องรับโทษทางอาญา เนื่องจากการสันนิษฐานว่าถ้าผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ก็ให้กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นต้องร่วมรับผิดชอบกับนิติบุคคลผู้กระทำความผิดด้วย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่าตนไม่ได้มีส่วนรู้เห็น

(ต่อ)

- เป็นใจในการกระทำความผิดของนิติบุคคลดังกล่าว โดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์ถึงการกระทำหรือเจตนาของกรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นว่ามีส่วนร่วมเกี่ยวข้องกับการกระทำความผิดของนิติบุคคลอย่างไร คงพิสูจน์แต่เพียงว่า นิติบุคคลกระทำความผิดตามพระราชบัญญัตินี้และจำเลยเป็นกรรมการหรือผู้จัดการของนิติบุคคลนั้นเท่านั้น กรณีจึงเป็นการสันนิษฐานไว้แต่แรกแล้วว่า กรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้นได้กระทำความผิดร่วมกับนิติบุคคลด้วย อันมีผลเป็นการผลักภาระพิสูจน์ความบริสุทธิ์ไปยังกรรมการหรือผู้จัดการทุกคนของนิติบุคคลนั้น บทบัญญัติมาตราดังกล่าวจึงเป็นการ

(ต่อ)

- สันนิษฐานความผิดของผู้ต้องหาหรือจำเลยในคดีอาญาโดยอาศัยสถานะของบุคคลเป็นเงื่อนไข มิใช่การสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดเพียงบางข้อ หลังจากที่โจทก์ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งที่เกี่ยวข้องกับความผิดที่จำเลยถูกกล่าวหา และยังขัดกับหลักนิติธรรมข้อที่ว่าโจทก์ในคดีอาญาต้องมีภาระการพิสูจน์ถึงการกระทำความผิดของจำเลยให้ครบองค์ประกอบของความผิด นอกจากนี้ บทบัญญัติมาตราดังกล่าวยังเป็นการนำบุคคลเข้าสู่กระบวนการดำเนินคดีอาญาให้ต้องตกเป็นผู้ต้องหาหรือจำเลย ซึ่งทำให้บุคคลดังกล่าวอาจถูกจำกัดสิทธิและเสรีภาพ เช่น การถูกจับกุม

(ต่อ)

- หรือคุมขัง โดยไม่มีพยานหลักฐานตามสมควรในเบื้องต้นว่าบุคคลนั้นได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดที่ถูกกล่าวหา บทบัญญัติมาตราดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดตามที่ถูกกล่าวหา บทบัญญัติมาตราดังกล่าวในส่วนที่สันนิษฐานความผิดอาญาของผู้ต้องหาหรือจำเลยโดยไม่ปรากฏว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยได้กระทำการหรือมีเจตนาประการใดอันเกี่ยวกับความผิดนั้น จึงขัดต่อหลักนิติธรรมและขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓๙ วรรคสอง

ต่อมารการแก้ไขกฎหมายในยุค Thailand 4.0

ตรากฎหมายฉบับเดียว แก้ไขกฎหมาย ๗๖ ฉบับ

- พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบในทางอาญาของผู้แทนนิติบุคคล พ.ศ. ๒๕๖๐
- ประกาศราชกิจจานุเบกษา: ๑๑ กพ ๒๕๖๐ / มีผล ๑๒ ก.พ. ๒๕๖๐
- เช่น พระราชบัญญัติควบคุมการขายทอดตลาดและค้าของเก่า พุทธศักราช ๒๔๗๔

“มาตรา ๑๒ จัดว่า ในกรณีที่ผู้กระทำความผิดเป็นนิติบุคคล ถ้าการกระทำความผิดของนิติบุคคลนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำของกรรมการ หรือผู้จัดการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น หรือในกรณีที่บุคคลดังกล่าวมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการจนเป็นเหตุให้นิติบุคคลนั้นกระทำความผิด ผู้นั้นต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดนั้น ๆ ด้วย”

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๘/๒๕๖๖

ประมวลรัษฎากร มาตรา ๘๐/๕ ที่แก้ไขใหม่ บัญญัติกรณีที่นิติบุคคลกระทำความผิด และการกระทำความผิดนั้นเกิดจากการสั่งการหรือการกระทำ หรือมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการ และละเว้นไม่สั่งการ หรือไม่กระทำการของกรรมการผู้จัดการหรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ก็ให้บุคคลที่กระทำการหรือละเว้นไม่กระทำการตามหน้าที่ดังกล่าว ต้องรับโทษตามที่บัญญัติไว้สำหรับความผิดที่นิติบุคคลกระทำความผิด บทบัญญัติดังกล่าวเป็น บทบัญญัติที่กำหนดตัวบุคคลที่ต้องรับผิดชอบในทางอาญาร่วมกับนิติบุคคล ไม่ได้บัญญัติให้ต้องรับ โทษเหมือนเช่นในบทบัญญัติเดิมที่กำหนดให้บุคคลต้องรับผิดชอบในทางอาญาโดยอาศัยสถานะของ บุคคลเป็นเงื่อนไขในการลงโทษ เนื่องจากนิติบุคคลเป็นบุคคลสมมติตามกฎหมาย ไม่สามารถ กระทำการใด ๆ ได้ด้วยตนเอง หรือไม่สามารถก่อให้เกิดนิติสัมพันธ์กับบุคคลภายนอกได้

ต่อ

หากปราศจากบุคคลผู้มีอำนาจกระทำการแทนนิติบุคคล หรือผู้ซึ่งได้รับมอบหมายให้มีอำนาจ กระทำการแทนนิติบุคคล และเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ถือเอาพฤติกรรมการกระทำ ของผู้มีหน้าที่และความรับผิดชอบซึ่งก่อให้เกิดการกระทำความผิดของนิติบุคคลว่าต้อง รับผิดในผลของการกระทำของตนเอง ไม่ใช่เป็นบทสันนิษฐานความผิดของกรรมการหรือ ผู้จัดการหรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลเป็นผู้กระทำความผิดไว้ก่อนตั้งแต่ แรกเริ่มคดีโดยอาศัยสถานะของบุคคลอีกต่อไป หากแต่โจทก์ยังต้องมีหน้าที่พิสูจน์การกระทำหรือ ละเว้นไม่กระทำตามหน้าที่ของบุคคลดังกล่าวก่อนว่าเป็นผู้สั่งการหรือกระทำการฯ อันสอดคล้อง กับหลักเกณฑ์ทั่วไปในเรื่องความรับผิดทางอาญาที่ผู้กระทำความผิดจะต้องรับผลแห่งการกระทำ การ หรือละเว้นไม่กระทำการนั้นเมื่อมีกฎหมายบัญญัติไว้ว่าเป็นความผิดและการกระทำหรือ

ต่อ

ละเว้นไม่กระทำการนั้นต้องครอบงำประกอบความผิด ตามหลักพื้นฐานว่าด้วยความรับผิดชอบทางอาญาตามที่ ป.อ.มาตรา ๕๙ บัญญัติว่า “บุคคลจะต้องรับผิดชอบในทางอาญาก็ต่อเมื่อได้กระทำ...” กล่าวคือ เมื่อนิติบุคคลถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิด โจทก์ต้องพิสูจน์ให้ศาลเห็นโดยปราศจากเหตุอันควรสงสัยว่าการกระทำความผิดนั้นเกิดขึ้นจากการสั่งการหรือการกระทำ หรือมีหน้าที่ต้องสั่งการหรือกระทำการและละเว้นไม่สั่งการหรือไม่กระทำการของกรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลใดซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น และภาระการพิสูจน์การกระทำความผิดของบุคคลดังกล่าวยังคงต้องพิจารณาถึงมาตรฐานการพิสูจน์ตาม ป.วิ.อ. มาตรา ๒๒๗ ศาลจะพิพากษาลงโทษจำเลยได้ต่อเมื่อแน่ใจว่ามีการกระทำความผิดจริงตามที่กฎหมายบัญญัติ และในกรณีที่มีความสงสัยตามสมควรว่าจำเลยได้กระทำความผิดหรือไม่ ศาลจะต้องยกประโยชน์แห่ง

ต่อ

ความสงสัยให้แก่จำเลย ในระหว่างการพิจารณาของศาลหรือหน่วยงานในกระบวนการยุติธรรมอื่นนั้น กรรมการหรือผู้จัดการ หรือบุคคลซึ่งรับผิดชอบในการดำเนินงานของนิติบุคคลนั้น ยังถือว่าเป็นผู้บริสุทธิ์อยู่จนกว่าศาลมีคำพิพากษาอันถึงที่สุดว่าจำเลยได้กระทำการอันเป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้ ดังนั้น ประมวลกฎหมาย มาตรา ๙๐/๕ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ไม่ขัดต่อหลักการสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยไม่มีความผิด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕/๒๕๖๖

ประเด็น คือ พ.ร.บ.ให้ใช้ประมวลกฎหมายยาเสพติด พ.ศ.๒๕๖๔ มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง กำหนดบทเฉพาะกาลให้การกระทำของจำเลยยังอยู่ภายใต้บทสันนิษฐานความผิดว่าเป็นผู้จำหน่ายยาเสพติดตาม พ.ร.บ.ยาเสพติดให้โทษ พ.ศ.๒๕๖๒ ที่ถูกยกเลิกแล้ว ซึ่งกำหนดให้จำเลยต้องรับโทษหนักขึ้นโดยถือเอาปริมาณของยาเสพติดเป็นสำคัญ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

เห็นว่า การให้คงบทสันนิษฐานไว้ เนื่องจากเมื่อกฎหมายเดิมถูกยกเลิกไปแล้วในทันทีย่อมทำให้เกิดสุญญากาศทางกฎหมายและส่งผลกระทบต่อคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาไปแล้วก่อนวันที่กฎหมายใหม่จะมีผลใช้บังคับ โดยกำหนดให้คดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วก่อนวันที่ประมวลกฎหมายยาเสพติดมีผลใช้บังคับและอาจอยู่ระหว่างการพิจารณาของศาลอุทธรณ์หรือศาลฎีกา ยังคงต้องอยู่ภายใต้บังคับที่กำหนดให้การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเกินปริมาณที่กฎหมายกำหนดไว้ให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่าย บทสันนิษฐานดังกล่าวเป็นบทสันนิษฐานความรับผิดทางอาญาที่ไม่เด็ดขาด

มานิตย์ จุมปา

137

ต่อ

โดยให้จำเลยมีโอกาสนำพยานหลักฐานพิสูจน์ความจริงต่อศาลว่าการกระทำของตนไม่ใช่การกระทำเพื่อจำหน่าย จำเลยยังมีสิทธิต่อสู้คดีและนำสืบพยานหลักฐานเพื่อหักล้างบทสันนิษฐานดังกล่าวได้ ไม่กระทบต่อสิทธิในการต่อสู้คดีของจำเลย

อนึ่ง แม้ประมวลกฎหมายยาเสพติดฯ มาตรา ๒๑ มีผลให้จำเลยในคดีที่ศาลชั้นต้นมีคำพิพากษาแล้วยังคงถูกบังคับจากบทบัญญัติที่กำหนดให้การมีไว้ในครอบครองซึ่งยาเสพติดให้โทษเกินปริมาณที่กฎหมายกำหนดไว้ให้สันนิษฐานว่าผู้นั้นมีไว้ในครอบครองเพื่อจำหน่ายตามกฎหมายเดิม และอาจไม่ได้รับประโยชน์จากประมวลกฎหมายยาเสพติดที่ยกเลิกบทสันนิษฐานความผิดดังกล่าวซึ่งเป็นกฎหมายใหม่ที่เป็นคุณกว่าก็ตาม

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดี

138

ต่อ

แต่เมื่อพิจารณากระบวนการยุติธรรมทางอาญาและการชั่งน้ำหนักระหว่างประโยชน์สาธารณะที่จะได้รับตามวัตถุประสงค์ของกฎหมายกับผลกระทบต่อ
จำเลยที่มีภาระในการพิสูจน์หักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวอาจเป็นการจำกัด
สิทธิและเสรีภาพของบุคคลอยู่บ้าง แต่ก็ไม่ได้ทำให้การอำนวยความสะดวกแก่
จำเลยเสียไป มาตรา ๒๑ วรรคหนึ่ง ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่จำกัดสิทธิหรือเสรีภาพ
ของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ขัดต่อสิทธิในการต่อสู้คดี ไม่ขัดต่อหลักสันนิษฐานไว้
ก่อนว่าจำเลยไม่มีความผิด ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖ วรรคหนึ่ง และ
มาตรา ๒๙ วรรคสอง

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

139

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๗/๒๕๖๓

ประเด็น คือ พ.ร.บ.หลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์ พ.ศ.๒๕๓๕ มาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ ที่
สันนิษฐานให้บุคคลที่มีลักษณะตามมาตราดังกล่าวเป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในที่เกี่ยวข้องกับ
บริษัทที่ออกหลักทรัพย์ตามมาตรา ๒๔๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ วรรคสอง หรือไม่

ศาลเห็นว่า มาตราทั้งสองมีการแก้ไขในปี ๒๕๕๙ ด้วยเหตุที่มาตรการลงโทษทางอาญาเดิมจะ
ลงโทษได้อยู่ภายใต้มาตรฐานพิสูจน์จนสิ้นสงสัย ในขณะที่ผู้กระทำความผิดส่วนใหญ่เป็นผู้เชี่ยวชาญ กระทำ
ความผิดเป็นกลุ่ม เป็นขบวนการ หรือผ่านตัวแทน และไม่ทิ้งร่องรอย พยานหลักฐานส่วนใหญ่ในการ
ดำเนินคดีหลักทรัพย์เป็นพยานแวดล้อม หรืออยู่ในความครอบครองของผู้กระทำความผิด ทำให้การพิสูจน์
ความผิดเป็นไปได้ยาก ฯลฯ บทบัญญัติที่แก้ไขใหม่ทั้งสองเป็นข้อสันนิษฐานโดยอาศัยเงื่อนไขเกี่ยวกับ
ตำแหน่งหรือสถานะของจำเลยผู้กระทำความผิด แต่บุคคลดังกล่าวต้องเป็นบุคคลที่มีความเกี่ยวพันโดยตรง
กับบริษัทผู้ออกหลักทรัพย์หรือเสนอขายหลักทรัพย์ หรือเป็นบุคคลในสายงานบริหารหรือมีความใกล้ชิด

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญคดีฯ

140

ต่อ

หากมีการกระทำความผิดฐานซื้อขายหลักทรัพย์โดยใช้ข้อมูลภายในตามมาตรา ๒๔๒ ย่อมมีโอกาสูงที่ผู้กระทำความผิดจะเป็นบุคคลที่บัญญัติไว้ตามมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ จึงเป็นการสันนิษฐานที่เป็นไปตามสภาพความเป็นจริงหรือการสันนิษฐานข้อเท็จจริงที่ควรจะเป็นซึ่งปรากฏจากสภาพปกติธรรมดาของเหตุการณ์ (factual presumption) และเป็นการสันนิษฐานว่าจำเลยเป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในอันเป็นข้อเท็จจริงที่เป็นองค์ประกอบความผิดในส่วนของผู้กระทำความผิดตามมาตรา ๒๔๒ เท่านั้น ข้อสันนิษฐานตามมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ เป็นบทสันนิษฐานข้อเท็จจริง ไม่ใช่การสันนิษฐานเด็ดขาดว่าจำเลยเป็นผู้กระทำความผิดโดยทันที จำเลยสามารถนำสืบหักล้างข้อสันนิษฐานดังกล่าวได้ว่าตนไม่ได้เป็นบุคคลซึ่งรู้หรือครอบครองข้อมูลภายในตามมาตรา ๒๔๒ ส่วนโจทก์ยังคงมีภาระการพิสูจน์ว่าจำเลยเป็นบุคคล

ต่อ

ที่มีตำแหน่งหรือสถานะตามมาตรา ๒๔๔ วรรคหนึ่ง (๑) ถึง (๕) และมีพฤติกรรมการซื้อขายหลักทรัพย์หรือเข้าผูกพันตามสัญญาซื้อขายล่วงหน้าที่เกิดไปจากปกติวิสัยของตน หรือมีตำแหน่งหรือสถานะตามมาตรา ๒๔๓ (๑) ถึง (๕) และต้องพิสูจน์การกระทำของจำเลยให้ครบองค์ประกอบความผิดอื่น ๆ ตามมาตรา ๒๔๒ อีกด้วย บทบัญญัติมาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ จึงไม่ใช่การสันนิษฐานไว้ก่อนว่าผู้ต้องหาหรือจำเลยมีความผิด อันมีผลเป็นการผลักภาระการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ให้จำเลยโดยโจทก์ไม่ต้องพิสูจน์การกระทำใดของจำเลย มาตรา ๒๔๓ และมาตรา ๒๔๔ ไม่ขัดรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๖ และมาตรา ๒๙ วรรคสอง

สิทธิไม่ถูกเกณฑ์แรงงาน

*มาตรา 30 อดีตใช้ระบบไพร่ เข้าเดือนออกเดือน ปัจจุบันเลิก
จึงห้ามเกณฑ์แรงงาน

*กฎหมายที่ให้เกณฑ์แรงงานได้ เช่น พ.ร.บ.ลักษณะปกครองท้อง
ที่ พ.ศ.2457 มาตรา 27 (7) ให้เกณฑ์ได้เมื่อมีเหตุจลาจล หรือเหตุ
ร้ายใด ๆ ผู้ใหญ่บ้านเรียกลูกบ้านมาช่วยได้

*กฎหมายไทย กฎหมายลักษณะโจรห้าเส้น คือ อะไร

มานิตย์ จงป่าง รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ ๑

143

เสรีภาพในการนับถือศาสนา

*มาตรา 31 รวมถึงเสรีภาพในการไม่นับถือศาสนาด้วย

*เสรีภาพในการถือศาสนามีการรับรองและคุ้มครองไว้อย่าง
สมบูรณ์คือจำกัดเสรีภาพไม่ได้ แต่การรับรองโดยสมบูรณ์นี้ไม่
รวมถึงการแสดงออกด้วย ดังนั้น การแสดงออกซึ่งความเชื่อ
ในทางศาสนาย่อมถูกจำกัดเสรีภาพได้โดยกฎหมาย

มานิตย์ จงป่าง รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ ๑

144

เสรีภาพในการนับถือศาสนา รัฐต้องไม่ขัดขวางการใช้เสรีภาพนี้?

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

145

ชวนคิด

- การที่กฎหมายกำหนดลักษณะต้องห้ามของผู้ดำรงตำแหน่งต่าง ๆ ในองค์กรของรัฐว่า ต้องไม่เป็นพระภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ตลอดจนหากบุคคลผู้ดำรงตำแหน่งในองค์กรใดของรัฐ เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช แล้วกฎหมายกำหนดให้เป็นเหตุให้พ้นจากตำแหน่ง บทบัญญัติเหล่านี้ขัดหรือแย้งต่อเสรีภาพในการนับถือศาสนาหรือไม่

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

146

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๔๔/๒๕๔๒

- ไม่ขัดหรือแย้งต่อเสรีภาพในการนับถือศาสนา เพราะเสรีภาพดังกล่าวนั้นยังคงมีอยู่ แต่เสรีภาพนี้จะถูกจำกัดเมื่อบุคคลดังกล่าวเข้าสู่การดำรงตำแหน่งต่าง ๆ

สิทธิส่วนบุคคล

*สิทธิส่วนบุคคล คือ สิทธิประจำตัวของบุคคลอันประกอบด้วยเสรีภาพในร่างกาย การดำรงชีวิตมีความเป็นส่วนตัว (มาตรา 32)

*ความเป็นอยู่ส่วนบุคคล คือ สถานะที่บุคคลจะรอดพ้นจากการสังเกตการรู้เห็น การสืบความลับ การรบกวนต่าง ๆ และมีความสันโดษ

*กรมการปกครองเสนอให้ใช้เลขรหัสประจำตัวประชาชนในการจับจ่ายใช้สอยสินค้าและบริการ ข้อเสนอนี้จะเมิดสิทธิส่วนบุคคลหรือไม่

เสรีภาพในเคหสถาน

- มาตรา ๓๓ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในเคหสถาน
- การเข้าไปในเคหสถานโดยปราศจากความยินยอมของผู้ครอบครอง หรือการค้นเคหสถานหรือที่รโหฐานจะกระทำมิได้ เว้นแต่มีคำสั่งหรือหมายของศาลหรือมีเหตุอย่างอื่นตามที่กฎหมายบัญญัติ

มานิตย์ จงปภา รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ ๒

149

เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น

มาตรา ๓๔ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น การพูด การเขียน การพิมพ์ การโฆษณา และการสื่อความหมายโดยวิธีอื่น การจำกัดเสรีภาพดังกล่าวจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเฉพาะเพื่อรักษาความมั่นคงของรัฐ เพื่อคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่น เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือเพื่อป้องกันสุขภาพของประชาชน

*มาตรา 35 กฎหมายเซนเซอร์ พร.42 ถูกยกเลิก ให้แต่ละแห่งรับผิดชอบกันเอง

*เมืองไทย เสนอข่าว คือ การรายงานข้อเท็จจริง หรือแสดงความคิดเห็นของสื่อ อะไรกันแน่

มานิตย์ จงปภา รัฐธรรมนูญ ฉบับที่ ๒

150

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๘-๒๙/๒๕๕๕

ปอ.มาตรา ๑๑๒ ไม่ขัดรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓, ๒๕, ๔๕ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

- ในประเด็นที่ได้แย้งว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๓ วรรคสอง นั้น เห็นว่า การที่ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข โดยรัฐธรรมนูญบัญญัติให้พระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหนึ่งในรัฐธรรมนูญนั้นสืบเนื่องมาจากเหตุผลทางประวัติศาสตร์ โบราณราชประเพณี นิติประเพณี ซึ่งนอกจากจะมีลักษณะเป็นสถาบันหลักของประเทศแล้ว องค์พระมหากษัตริย์ยังทรงดำรงอยู่ในฐานะอันเป็นที่เคารพสักการะที่ผู้ใดจะละเมิดมิได้ จะกล่าวหาหรือฟ้องร้องในทางใด ๆ มิได้ และด้วยพระเกียรติคุณของสถาบันพระมหากษัตริย์เป็นการผดุงไว้ซึ่งเกียรติยศของประเทศ และรักษาคุณลักษณะประการสำคัญของระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

- จึงมีความชอบธรรมที่ต้องมีกฎหมายคุ้มครองมิให้มีการละเมิดพระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นประมุขของรัฐและสถาบันหลักของประเทศ ตามที่รัฐธรรมนูญได้ให้การรับรองและคุ้มครองไว้ โดยที่ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ เป็นบทบัญญัติที่กำหนดการกระทำความผิดและกำหนดอัตราโทษแก่ผู้กระทำการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์หากผู้ใดกระทำความผิดตามมาตราดังกล่าว ก็จะต้องได้รับโทษทางอาญาเพราะเหตุแห่งการกระทำนั้นหลักการตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ จึงมีความสอดคล้องกับรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒ ที่บัญญัติรับรองว่า ประเทศไทยมีการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขและมาตรา ๔ ที่บัญญัติรับรองและคุ้มครองสถานะของพระมหากษัตริย์ในฐานะที่ทรงเป็นประมุขของรัฐและเป็นสถาบันหลักของประเทศ การกำหนดบทลงโทษแก่ผู้กระทำความผิดจึงเป็นไปเพื่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชนตามหลักนิติธรรม ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ จึงเป็นบทบัญญัติที่สอดคล้องกับหลักนิติธรรม มิได้ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๓ วรรคสอง

- ส่วนประเด็นที่ได้แย้งว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง นั้น เห็นว่า ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ เป็นบทบัญญัติกำหนดลักษณะความผิดเป็นพิเศษเพื่อคุ้มครองสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งการกระทำความผิดดังกล่าวย่อมก่อให้เกิดผลกระทบต่อความมั่นคงของรัฐ เพราะพระมหากษัตริย์เป็นสถาบันหลักของการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติรับรองและคุ้มครองไว้ จึงเป็นบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อการรักษาความมั่นคงของรัฐ หรือเพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๕ วรรคสองอันเป็นเงื่อนไขแห่งการจำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นตามที่บัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญ กล่าวคือบุคคลยังมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้ตราบเท่าที่ไม่กระทำการที่เป็นความผิดตามที่กฎหมายบัญญัติไว้

- เห็นได้ว่า เสรีภาพที่รัฐธรรมนูญรับรองไว้ตามมาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง รัฐธรรมนูญบัญญัติให้เสรีภาพดังกล่าวอาจถูกจำกัดได้โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย เฉพาะตามที่กำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญมาตรานั้น ๆ ซึ่งหมายความว่า แม้บุคคลจะมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น แต่เสรีภาพของบุคคลดังกล่าว ยังต้องอยู่ในกรอบของรัฐธรรมนูญและกฎหมายอื่นด้วย นอกจากนี้การกำหนดอัตราโทษตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ ก็เป็นการกำหนดเท่าที่จำเป็นและเหมาะสมกับลักษณะของการกระทำความผิดฐานหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์ เพราะเป็นลักษณะของการกระทำความผิดที่มีความร้ายแรงมากกว่าการดูหมิ่น หรือหมิ่นประมาทต่อบุคคลธรรมดาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖

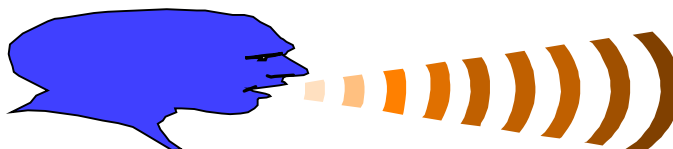
- ประกอบกับเพื่อพิทักษ์ ปกป้องพระมหากษัตริย์ พระราชินี รัชทายาท หรือผู้สำเร็จราชการแทนพระองค์มิให้ถูกล่วงละเมิดโดยการหมิ่นประมาท ดูหมิ่น หรือแสดงความอาฆาตมาดร้ายได้โดยง่าย จึงไม่มีการบัญญัติเหตุยกเว้นความผิดหรือยกเว้นโทษไว้ในทำนองเดียวกันกับประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๙ และมาตรา ๓๓๐ อีกทั้งประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ เป็นบทบัญญัติที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปไม่ได้มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งหรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง และไม่ได้กระทบกระเทือนสาระสำคัญแห่งเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของบุคคลตามรัฐธรรมนูญมาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง แต่ประการใด เพราะบุคคลทุกคนยังมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นได้ภายในขอบเขตของรัฐธรรมนูญและกฎหมาย ดังนั้น ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๑๒ จึงไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๙ และมาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง และวรรคสอง

เสรีภาพในการสื่อสาร

*มาตรา 36 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มาตรา 105 ที่กำหนดให้กักจงดหมายของผู้ต้องหาได้ ขัดมาตรา 37 หรือไม่

*กักการสื่อสารได้ถ้ามีกฎหมายให้อำนาจ เช่น พ.ร.บ.ไปรษณีย์พ.ศ.2477 พ.ร.บ.โทรเลขโทรศัพท์ พ.ศ.2477 ของหรือการสื่อสารที่เป็นการก่อความผิดอาญาถูกกักได้

*การดักฟังทางโทรศัพท์เพื่อรวบรวมพยานหลักฐานในคดีอาญาทำได้หรือไม่

เสรีภาพทางวิชาการ

*มาตรา 34 วรรคสอง **Academic Freedom** คือ เสรีภาพของผู้สอนหรือผู้เรียนในการจะถือเอาและแสดงออกซึ่งความคิดเห็น โดยปราศจากความหวาดกลัวต่อการแทรกแซงตามอำเภอใจโดยทางราชการ

*วิจัยเรื่อง บ่อนการพนัน ระบุว่ามียูใน สน.ไหน ถูกสารวัตรคุกคามได้

*กล่าวอ้างเสรีภาพทางวิชาการ เพื่อวิจัยการโคลนนิ่งมนุษย์ได้หรือไม่

สิทธิในทรัพย์สิน

*มาตรา 37 สิทธิในทรัพย์สินมีกฎหมายจำกัดสิทธิมาก

-ปลูกไม้สักในบ้านตนเอง เวลาตัดต้องขออนุญาตใครหรือไม่ ตัดเองได้หรือไม่

-พบว่าที่ดินที่ตนมีกรรมสิทธิ์ มีสายแร่ จะขุดสำรวจเองได้หรือไม่

-ป.พ.พ.มาตรา 1298

*มาตรา 37 รวมถึงสิทธิในการสืบมรดก ดู ป.พ.พ.ลักษณะมรดก

ลุงตัดไม้พะยุง ได้ประกันตัวแล้ว ตำรวจยันเป็นไม้หวงห้ามไม่สามารถตัดได้

- <https://highlight.kapook.com/view/146574>
- ยธ.อนุมัติเงินช่วย “ลุงตัดไม้พะยุง” กรมป่าไม้ยันตัดได้ถ้าขึ้นในที่ดินตัวเอง แต่ต้องแจ้งจนท.ก่อน
https://www.khaosod.co.th/breaking-news/news_160510

159

เดิม พ.ร.บ.ป่าไม้ พ.ศ.๒๔๘๔

- มาตรา ๗ ไม้สัก ไม้ยาง ไม้ชิงชัน ไม้เก็ดแดง ไม้อีเม้ง ไม้พะยุงเกลบ ไม้กระพี้ ไม้แดงจีน ไม้ชะยุง ไม้ซิก ไม้กระซิก ไม้กระซิบ ไม้พะยุง ไม้หมากพลูตักแตน ไม้กระพี้เขาควาย ไม้เก็ดดำ ไม้อีเฒ่า และไม้เก็ดเขาควาย ไม่ว่าจะขึ้นอยู่ที่ใดในราชอาณาจักร เป็นไม้หวงห้ามประเภท ก. ไม้ชนิดอื่นในป่าจะให้ป็นไม้หวงห้ามประเภทใด ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา
- มาตรา ๖ ไม้หวงห้ามมีสองประเภท คือ
- ประเภท ก. ไม้หวงห้ามธรรมดา ได้แก่ไม้ซึ่งการทำไม้จะต้องได้รับอนุญาตจากพนักงานเจ้าหน้าที่ หรือได้รับสัมปทานตามความในพระราชบัญญัตินี้
- ประเภท ข. ไม้หวงห้ามพิเศษ ได้แก่ไม้หายากหรือไม้ที่ควรสงวนซึ่งไม่อนุญาตให้ทำไม้ เว้นแต่รัฐมนตรีจะได้อนุญาตในกรณีพิเศษ

ต่อมามีการแก้ไข พ.ร.บ.ป่าไม้ เมื่อ เม.ย.๒๕๖๒ พระราชบัญญัติป่าไม้ (ฉบับที่ ๘) พ.ศ. ๒๕๖๒

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในวรรคหนึ่งของมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติป่าไม้ พุทธศักราช ๒๔๘๔ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศคณะรักษาความสงบแห่งชาติ ฉบับที่ ๑๐๖/๒๕๕๗ เรื่อง แก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ ลงวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๕๗ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

“มาตรา ๗ ไม้ชนิดใดที่ขึ้นในป่าจะให้เป็นไม้หวงห้ามประเภทใด ให้กำหนดโดยพระราชกฤษฎีกา สำหรับไม้ทุกชนิดที่ขึ้นในที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์หรือสิทธิครอบครองตามประมวลกฎหมายที่ดิน ไม่เป็นไม้หวงห้าม หรือไม้ที่ปลูกขึ้นในที่ดินที่ได้รับอนุญาตให้ทำประโยชน์ตามประเภทหนังสือแสดงสิทธิที่รัฐมนตรีประกาศกำหนดโดยความเห็นชอบของคณะรัฐมนตรี ให้ถือว่าไม่เป็นไม้หวงห้าม”

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๒๓/๒๕๖๕

ข้อโต้แย้งของจำเลยทั้งสามที่ว่า พ.ร.บ. หลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ.๒๕๕๘ มาตรา ๒๒ วรรคสอง กำหนดให้ผู้ให้หลักประกันจำนำทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันไปจำนำต่อไม่ได้ เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิในการใช้ทรัพย์สินของบุคคล ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

ศาลรัฐธรรมนูญ เห็นว่า พ.ร.บ.หลักประกันทางธุรกิจ มาตรา ๕ วรรคหนึ่ง กำหนดหลักการสำคัญของสัญญาหลักประกันทางธุรกิจ คือ เป็นการตราทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันไว้แก่ผู้รับหลักประกัน โดยไม่ต้องส่งมอบทรัพย์สินนั้นให้แก่ผู้รับหลักประกัน เพื่อให้สอดคล้องกับเหตุผลในการตราพระราชบัญญัติฉบับนี้ และทรัพย์สินที่จะนำมาเป็นหลักประกันตามความในมาตรา ๘ ได้แก่ กิจการ สิทธิเรียกร้อง สหกรณ์ทรัพย์ที่ผู้ให้หลักประกันใช้ในการประกอบธุรกิจ เช่น เครื่องจักร สินค้าคงคลัง หรือวัตถุดิบที่ใช้ในการผลิตสินค้า สหกรณ์ทรัพย์ในกรณีที่ผู้ให้หลักประกันประกอบธุรกิจอสังหาริมทรัพย์โดยตรง ทรัพย์สินทางปัญญา ทรัพย์สินอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง ซึ่งทรัพย์สินบางประเภทเป็นสังหาริมทรัพย์ที่จำนำได้ แต่มาตรา ๒๒ ยังคงให้ผู้ให้หลักประกัน มีสิทธิครอบครอง ใช้สอย แลกเปลี่ยน จำหน่าย จ่ายโอน จำนอง

ต่อ

ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันได้ รวมทั้งใช้เป็นหลักประกัน ใช้ในการผลิต นำไปรวมเข้ากับทรัพย์สินอื่นใช้ไปสิ้นไปในกรณีที่ครอบครองเพื่อการใช้สลับเปลี่ยน และได้ดอผลของทรัพย์สินที่เป็นหลักประกัน การที่มาตรา ๒๒ กำหนดห้ามนำหลักประกันไปจำหน่ายต่อไปนั้น เนื่องจากการจำหน่ายต้องส่งมอบทรัพย์สินให้แก่ผู้รับจำหน่าย ทรัพย์สินดังกล่าวจึงไม่อยู่ในความครอบครองของผู้จำหน่าย ทำให้ผู้ให้หลักประกันซึ่งเป็นผู้จำหน่ายไม่สามารถใช้ทรัพย์สินที่เป็นหลักประกันในการประกอบธุรกิจของตน อันจะส่งผลต่อความเชื่อมั่นของผู้รับหลักประกันซึ่งเป็นเจ้าหนี้ ฯลฯ พ.ร.บ. หลักประกันทางธุรกิจ พ.ศ.๒๕๕๘ มาตรา ๒๒ วรรคสอง ไม่เป็นการจำกัดสิทธิในทรัพย์สินของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ และมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งและวรรคสอง

การเวนคืน

*มาตรา 37 ห้ามเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ เว้นแต่เป็นไปตามกฎหมาย ดู พ.ร.บ.เวนคืน ประกอบ และกฎหมายเฉพาะที่ตั้งรัฐวิสาหกิจมักให้อำนาจในการเวนคืนได้

*การเวนคืนใด เมื่อเวนคืนแล้วไม่ได้ใช้ตามวัตถุประสงค์ที่เวนคืน ต้องคืนทรัพย์สินนั้นแก่เจ้าของหรือทายาท

*การเวนคืน คือ การบังคับซื้อ

เสรีภาพในการเดินทางและเลือกถิ่นที่อยู่

- มาตรา 38 การเดินทางออกนอกประเทศไทยต้องขอหนังสือเดินทางก่อน การกำหนดนี้ขัดมาตรา 38 หรือไม่
- *เราเดินทางไปเชียงใหม่ไม่มีค่ารถ จะขอให้รัฐออกให้ โดยกล่าวอ้างว่ารัฐมีหน้าที่ในการให้เราเดินทางฟรีได้หรือไม่

การห้ามเนรเทศบุคคลสัญชาติไทย

- มาตรา ๓๘ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการเดินทางและการเลือกถิ่นที่อยู่
- การจำกัดเสรีภาพตามวรรคหนึ่งจะกระทำมิได้ เว้นแต่โดยอาศัยอำนาจตามบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ตราขึ้นเพื่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือสวัสดิภาพของประชาชน หรือการผังเมือง หรือเพื่อรักษาสถานภาพของครอบครัว หรือเพื่อสวัสดิภาพของผู้เยาว์

เสรีภาพในการประกอบอาชีพ

*มาตรา 40 ทำอาชีพอะไรก็ได้ที่กฎหมายไม่ได้ห้าม

*ก่อนปี 2534 กฎหมายไม่ได้ห้ามตั้งบริษัทเล่นแชร์เปียฮอย มีผู้ขอจดทะเบียนตั้งบริษัทต่อกรมทะเบียนการค้า กรมทะเบียนการค้าไม่รับจด อ้างว่ากำลังตรากฎหมายห้ามตั้งบริษัทเล่นแชร์ ผู้ขอฯ ฟ้องศาล ศาลบอกต้องพิจารณารับจด เพราะการห้ามนั้นยังไม่ได้ห้าม เพียงแค่จะห้าม

*พ.ร.บ.การแข่งขันทางการค้า พ.ศ.2542 ห้ามใช้อำนาจเหนือ

ตลาดกีดกันบุคคลอื่น $IBC + UTV = UBC$ หรือขายเหล้าฟ่งเปี้ยว

สิทธิในข้อมูลข่าวสาร การร้องทุกข์ต่อหน่วยงานรัฐ และการฟ้องหน่วยงานรัฐ

มาตรา ๔๑ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) ได้รับทราบและเข้าถึงข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐตามที่กฎหมายบัญญัติ

(๒) เสนอเรื่องราวร้องทุกข์ต่อหน่วยงานของรัฐและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว

(๓) ฟ้องหน่วยงานของรัฐให้รับผิดชอบเนื่องจากการกระทำหรือการละเว้นการกระทำของข้าราชการ พนักงาน หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ

เสรีภาพในการรวมกลุ่ม

- *มาตรา 42 เสรีภาพในการรวมกันเป็นสมาคม สหภาพ สหพันธ์ สหกรณ์ กลุ่มเกษตรกร องค์การเอกชน หรือหมู่คณะอื่น
- *NGO คือ Non-Government Organization หมายถึง องค์การภาคเอกชนที่ไม่ใช่หน่วยงานของรัฐ
- *ควรหรือไม่ออกกฎหมายรับจดทะเบียน NGO
- * มาตรา 42 รวมถึงเสรีภาพในการไม่สมาคมด้วย

สิทธิอนุรักษฯ ใช้ทรัพยากรธรรมชาติ เข้าชื่อเสนอแนะ และจัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

มาตรา ๔๓ บุคคลและชุมชนย่อมมีสิทธิ

(๑) อนุรักษ์ ป่าไม้ หรือส่งเสริมภูมิปัญญา ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียม และจารีตประเพณีอันดีงามทั้งของท้องถิ่นและของชาติ

(๒) จัดการ บำรุงรักษา และใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพอย่างสมดุลและยั่งยืนตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๓) เข้าชื่อกันเพื่อเสนอแนะต่อหน่วยงานของรัฐให้ดำเนินการใดอันจะเป็นประโยชน์ต่อประชาชนหรือชุมชน หรืองดเว้นการดำเนินการใดอันจะกระทบต่อความเป็นอยู่อย่างสงบสุขของประชาชนหรือชุมชนและได้รับแจ้งผลการพิจารณาโดยรวดเร็ว ทั้งนี้ หน่วยงานของรัฐต้องพิจารณาข้อเสนอแนะนั้นโดยให้ประชาชนที่เกี่ยวข้องมีส่วนร่วมในการพิจารณาด้วยตามวิธีการที่กฎหมายบัญญัติ

(๔) จัดให้มีระบบสวัสดิการของชุมชน

สิทธิของบุคคลและชุมชนตามวรรคหนึ่ง หมายความว่ารวมถึงสิทธิที่จะร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหรือรัฐในการดำเนินการดังกล่าวด้วย

เสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบ

1. การชุมนุมเป็นการภายในโดยสงบ รัฐมาจำกัดเสรีภาพนี้ไม่ได้แต่ในขณะเดียวกันการชุมนุมต้องไม่เข้าข่ายผิดกฎหมายอื่นด้วย เช่น ความผิดฐานชกใจ

2. การชุมนุมเป็นการสาธารณะ รัฐตรากฎหมายจำกัดเสรีภาพได้

*มาตรา 44 การชุมนุมโดยสงบในที่สาธารณะต้องไม่ขัดขวางการใช้เสรีภาพของคนอื่น

*ชุมนุมโดยสงบแต่ปิดถนน สามารถทำได้โดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

*ต่างประเทศการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งให้เจ้าหน้าที่รัฐทราบเพื่อจะได้อำนวยความสะดวก และควบคุมความวุ่นวาย

ปัจจุบันประเทศไทยมีพระราชบัญญัติการชุมนุมสาธารณะ พ.ศ. 2558

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

171

ถิกาน่าสนใจ

คำพิพากษาศาลฎีกาที่ ๔๕๔๖/๒๕๕๕

การใช้เสรีภาพในการชุมนุมที่ละเมิดต่อกฎหมายจะถือว่าชุมนุมโดยสงบไม่ได้

- แม้รัฐธรรมนูญ ๒๕๕๐ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง ซึ่งใช้บังคับขณะเกิดเหตุจะบัญญัติให้บุคคลมีเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธก็ตาม แต่มิได้หมายความว่าประชาชนจะสามารถใช้เสรีภาพของตนโดยปราศจากขอบเขตหรือไปละเมิดต่อสิทธิของประชาชนผู้อื่นด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องไม่ใช่เสรีภาพดังกล่าวถึงขั้นเป็นการละเมิดหรือกระทำความผิดต่อกฎหมายบ้านเมือง เพราะกฎหมายที่ตราออกมาใช้บังคับต่อประชาชนทุกคนย่อมมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อจัดระเบียบและรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมืองและประชาชนเป็นสำคัญ ดังนั้น การอ้างว่ามีเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ แต่มีการกระทำความผิดอันเป็นการละเมิดต่อกฎหมาย จะถือว่าเป็นการชุมนุมโดยสงบหาได้ไม่

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

172

(ต่อ)

- แม้ไหล่ทางถนนเพชรเกษมจะเป็นที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดินที่ประชาชนใช้ประโยชน์ร่วมกันได้ก็ตาม แต่การใช้ประโยชน์ของประชาชนย่อมต้องกระทำไปตามปกติวิสัย เช่น การใช้สัญจรไปมาอย่างบุคคลทั่วไปก็สามารถกระทำได้ แต่การที่จำเลยที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๔ กับพวกกางเต็นท์และวางสิ่งของไว้บริเวณไหล่ทางของถนนตั้งแต่วันที่ ๑๕ มีนาคม ถึงวันที่ ๖ มิถุนายน ๒๕๔๗ เป็นเวลาเกือบสามเดือน จึงไม่ใช่เป็นการใช้ประโยชน์จากที่สาธารณะสมบัติของแผ่นดินโดยชอบ

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

173

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๐-๑๓/๒๕๖๔

ข้อโต้แย้งที่ว่า พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะ มาตรา ๔ บทนิยามคำว่า “การชุมนุมสาธารณะ” ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔ หรือไม่

เห็นว่า บทนิยามคำว่า “การชุมนุมสาธารณะ” เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เพื่อให้ทราบว่าการชุมนุมของบุคคลในลักษณะใดเป็นการชุมนุมของบุคคลในลักษณะใดเป็นการชุมนุมสาธารณะที่อยู่ภายใต้บังคับของ พ.ร.บ.นี้ ให้สอดคล้องกับเจตนารมณ์หรือวัตถุประสงค์ของกฎหมายเท่านั้น มิใช่เป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล แม้บทนิยามดังกล่าวไม่ได้กำหนดจำนวนของผู้ชุมนุมไว้

มานิตย์ จุมปา รัฐธรรมนูญ เนติฯ

174

ต่อ

แต่โดยสภาพหรือลักษณะของการชุมนุมย่อมเป็นที่เข้าใจโดยทั่วไปว่า “การชุมนุม” หมายถึงการเข้ามารวมกันของบุคคล หรือมีความหมายโดยทั่วไปหมายถึงที่ประชุมของกลุ่มบุคคลที่มีจุดประสงค์เพื่อประโยชน์บางประการร่วมกัน ประกอบกับการชุมนุมมิได้ขึ้นอยู่กับจำนวนบุคคลขั้นต่ำที่เข้าร่วมกันชุมนุม เพียงแต่เป็นการรวมกันของบุคคลในที่สาธารณะโดยมีวัตถุประสงค์เดียวกันเพื่อเรียกร้องสนับสนุน คัดค้าน หรือแสดงความคิดเห็นในเรื่องใดเรื่องหนึ่งโดยแสดงออกต่อประชาชนทั่วไป และบุคคลอื่นสามารถร่วมการชุมนุมนั้นได้ มิใช่เป็นหลักเกณฑ์และเงื่อนไขเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะที่จะมีผลกระทบต่อสิทธิและเสรีภาพของบุคคล พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะฯ มาตรา ๔ ในส่วนบทนิยามคำว่า “การชุมนุมสาธารณะ” ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔

ต่อ

ส่วนข้อโต้แย้งที่ว่า พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะฯ มาตรา ๑๐ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔ หรือไม่

เห็นว่า มาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ โดยกำหนดให้ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะต้องแจ้งการชุมนุมต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมง อันมีวัตถุประสงค์เพื่อประโยชน์ในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนที่อาจได้รับผลกระทบจากการชุมนุมสาธารณะ การดูแลการชุมนุมสาธารณะและการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง รวมทั้งเพื่อประโยชน์ในการอำนวยความสะดวกและคุ้มครองผู้ชุมนุมด้วย โดยกำหนดให้หัวหน้าสถานีตำรวจแห่ง

ต่อ

ท้องถิ่นที่มีการชุมนุมสาธารณะเป็นผู้รับแจ้งการชุมนุม เป็นเจ้าพนักงานดูแลและการชุมนุม เป็นเจ้าพนักงานดูแลและการชุมนุมสาธารณะ บทบัญญัติมาตรา ๑๐ วรรคหนึ่ง เป็นการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการบริหารจัดการการชุมนุมสาธารณะก่อนที่จะเริ่มมีการชุมนุมไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมงซึ่งมีใช้ระบบการขออนุญาต แต่เป็นระบบการแจ้งล่วงหน้าเพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารปฏิบัติตามมาตรา ๑๙ และมาตรา ๒๐ อำนาจความสะดวกและจัดการให้การชุมนุมเป็นไปโดยเรียบร้อย ดังเห็นได้จากมาตรา ๑๑ ที่กำหนดขั้นตอนและวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะไว้ว่าเมื่อได้รับแจ้งแล้ว ให้ผู้รับแจ้งส่งสรุปสาระสำคัญในการชุมนุมสาธารณะให้ผู้แจ้ง

ต่อ

ทราบภายในยี่สิบสี่ชั่วโมงนับแต่เวลาที่ได้รับแจ้ง โดยผู้รับแจ้งมีอำนาจออกคำสั่งให้ผู้แจ้งแก้ไขภายในเวลาที่กำหนดหรือมีอำนาจออกคำสั่งห้ามชุมนุมเฉพาะกรณีที่มีการชุมนุมสาธารณะที่ได้รับแจ้งนั้นอาจขัดต่อมาตรา ๗ หรือมาตรา ๘ เท่านั้น ผู้แจ้งการชุมนุมมีสิทธิอุทธรณ์เป็นหนังสือต่อผู้บังคับบัญชาชั้นเหนือผู้รับแจ้งขึ้นไปหนึ่งชั้น ในกรณีที่ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะไม่สามารถแจ้งการชุมนุมได้ภายในกำหนดเวลาดังกล่าวตามมาตรา ๑๒ กำหนดให้แจ้งการชุมนุมพร้อมคำขอผ่อนผันกำหนดเวลาดังกล่าวได้ การกำหนดระยะเวลาที่ต้องแจ้งการชุมนุมล่วงหน้าก่อนเริ่มการชุมนุมไม่น้อยกว่ายี่สิบสี่ชั่วโมงมีความมุ่งหมายเพียงเพื่อให้เจ้าหน้าที่รัฐ

ต่อ

ที่เกี่ยวข้องจัดเตรียมความพร้อมและวางแผนในการคุ้มครองความสวดของประชาชนและการดูแลการชุมนุมสาธารณะให้เป็นไปอย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ ลดความเสี่ยงที่อาจจะทำให้เกิดความไม่สงบเรียบร้อยขึ้นในบ้านเมือง หรือรักษาความมั่นคงของรัฐ คุ้มครองความปลอดภัยของบุคคลอื่น โดยเฉพาะการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ประชาชนทราบถึงสถานที่ที่ใช้ในการชุมนุมและช่วงเวลาที่มีการชุมนุม ตลอดจนคำแนะนำเกี่ยวกับเส้นทางจราจรหรือระบบการขนส่งสาธารณะ เพื่อให้ประชาชนได้รับผลกระทบจากการชุมนุมน้อยที่สุดอันเป็นวัตถุประสงค์ของกฎหมายฉบับนี้ การกำหนดมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวเป็นไปอย่างพอเหมาะพอควรแก่กรณีและได้สัดส่วนกันระหว่างมาตรการทางกฎหมายดังกล่าวกับการเปิดโอกาสให้บุคคลสามารถใช้เสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธได้

ต่อ

สำหรับ พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะฯ มาตรา ๑๐ วรรคสอง เป็นบทบัญญัติที่มีความมุ่งหมายในการกำหนดลักษณะหรือความหมายของ “ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะ” ให้ชัดเจน เนื่องจากการกระทำของบุคคลดังกล่าวเป็นการเชิญชวนให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมโดยทราบข้อมูลเกี่ยวกับการชุมนุมสาธารณะ จึงต้องมีหน้าที่ในการแจ้งต่อผู้รับแจ้งก่อนเริ่มการชุมนุมเพียงยี่สิบสี่ชั่วโมง การกำหนดให้ผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะเป็นผู้มีหน้าที่แจ้งการชุมนุมล่วงหน้าโดยเร็ว เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมและวางแผนในการคุ้มครองความสวดของประชาชนและการดูแลการชุมนุมสาธารณะ เพราะถ้าไม่มีผู้ใดแสดงตัวว่า

ต่อ

เป็นผู้มีหน้าที่แจ้งการชุมนุมล่วงหน้าโดยเร็ว เพื่อให้เจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องเตรียมความพร้อมและวางแผนในการคุ้มครองความสะดวกของประชาชนและการดูแลการชุมนุมสาธารณะ เพราะถ้ายังไม่มีผู้ใดแสดงตัวว่าเป็นผู้ประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะชัดเจนด้วยการแจ้งต่อผู้รับแจ้ง เจ้าหน้าที่ของรัฐย่อมไม่อาจทราบได้ว่า จะติดต่อหรือประสานงานกับผู้ใดได้นอกจากผู้ที่แสดงออกหรือมีพฤติกรรมดังกล่าวเท่านั้น เพื่อให้การชุมนุมเป็นไปโดยสงบและปราศจากอาวุธ การปกปิดเจ้าหน้าที่ของรัฐไม่ให้ทราบว่า จะให้มีการชุมนุมสาธารณะที่ใดและเมื่อใด ย่อมส่อไปในทางทำให้การชุมนุมสาธารณะไม่เป็นที่รู้หรือรับรู้โดยผู้คุ้มครอง ประกอบกับ

ต่อ

วิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะสามารถกระทำได้โดยสะดวกตามที่มาตรา ๑๐ วรรคสาม บัญญัติไว้ มิได้เป็นการเพิ่มภาระหรือจำกัดสิทธิหรือเสรีภาพของผู้ชุมนุมหรือบังคับให้ผู้อื่นมาร่วมชุมนุมในวัน ระยะเวลา สถานที่ที่กำหนด ไม่ว่าจะด้วยวิธีการใด ๆ จนเกินสมควรแก่เหตุ

ส่วน พ.ร.บ. การชุมนุมสาธารณะฯ มาตรา ๑๐ วรรคสาม เป็นบทบัญญัติเกี่ยวกับวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะโดยให้ระบุวัตถุประสงค์ วัน ระยะเวลา และสถานที่ชุมนุมสาธารณะตามวิธีการที่นายกรัฐมนตรีประกาศกำหนด จึงต้องเป็นวิธีที่สะดวกแก่ผู้แจ้งและต้องให้แจ้งผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศได้ด้วยนั้น จึงเป็นกรณีที่ฝ่ายนิติบัญญัติได้มอบอำนาจให้ฝ่ายบริหาร

ต่อ

ออกกฎหมายลำดับรอง เพื่อให้สามารถกำหนดรายละเอียดของวิธีการแจ้งและวิธีการดำเนินการของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องให้มีความชัดเจนครบถ้วนสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น โดยให้ฝ่ายบริหารมีดุลพินิจในการแก้ไขเปลี่ยนแปลงรายละเอียดตามสถานการณ์ ประกาศสำนักนายกรัฐมนตรี เรื่อง กำหนดวิธีการแจ้งการชุมนุมสาธารณะ ลงวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ข้อ ๓ กำหนดการแจ้งความประสงค์จะจัดการชุมนุมสาธารณะให้ดำเนินการโดยวิธีหนึ่งวิธีใด ดังต่อไปนี้ (๑) แจ้งโดยตรงต่อผู้รับแจ้ง (๒) แจ้งทางโทรศัพท์ (๓) แจ้งทางจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ มีความสะดวกและไม่ได้เพิ่มภาระจนเกินสมควรต่อผู้มีหน้าที่แจ้งการชุมนุม

ต่อ

ดังนั้น แม้บทบัญญัติมาตรา ๑๐ จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็น และเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธของบุคคลอยู่บ้าง แต่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔

ต่อ

สำหรับข้อโต้แย้งที่ว่า พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะฯ มาตรา ๑๔ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔ หรือไม่

เห็นว่า การที่มาตรา ๑๔ กำหนดลักษณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายซึ่งรวมถึงการชุมนุมสาธารณะที่ไม่แจ้งการชุมนุมตามมาตรา ๑๐ มีวัตถุประสงค์เพื่อให้เจ้าหน้าที่พนักงานดูแลการชุมนุมสาธารณะสามารถดำเนินการตามมาตรา ๒๑ โดยการประกาศให้ผู้ชุมนุมสาธารณะโดยไม่ชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๔ เลิกการชุมนุมภายในระยะเวลาที่กำหนด หากผู้ชุมนุมไม่ปฏิบัติตามประกาศดังกล่าว ให้เจ้าหน้าที่พนักงานดูแลการชุมนุมการสาธารณะร้องขอต่อศาลแพ่งหรือศาลจังหวัดที่มีเขตอำนาจ

ต่อ

เหนือสถานที่ที่มีการชุมนุมสาธารณะเพื่อมีคำสั่งให้ผู้ชุมนุมเลิกการชุมนุมสาธารณะ บทบัญญัติมาตรา ๑๔ ดังกล่าวมีความมุ่งหมายกำหนดลักษณะของการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเพื่อให้เจ้าหน้าที่ของรัฐดำเนินการตามกฎหมายในการดูแลความสงบและความปลอดภัยของการชุมนุมดังกล่าวได้อย่างมีประสิทธิภาพซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพของมาตรการต่าง ๆ ที่เจ้าหน้าที่ของรัฐต้องปฏิบัติหน้าที่ในการรักษาความสงบเรียบร้อยของบ้านเมือง นอกจากนี้ การที่ผู้จัดการชุมนุมไม่แจ้งการชุมนุมทำให้เจ้าหน้าที่ของรัฐไม่สามารถจะเริ่มดำเนินการตามหน้าที่และอำนาจที่กฎหมายกำหนดไว้ในการคุ้มครองความสงบ

ต่อ

ของประชาชน ไม่สามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากการชุมนุม ไม่สามารถประชาสัมพันธ์ให้ประชาชนรับทราบเพื่อหลีกเลี่ยงผลกระทบที่เกิดจากการชุมนุม รวมถึงเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องต้องมีระยะเวลาเพียงพอที่จะดำเนินการวางแผนหรือเตรียมความพร้อม เพื่อไม่ให้ประชาชนได้รับความเดือดร้อนเสียหายจนยากต่อการแก้ไขเยียวยาในภายหลัง การชุมนุมสาธารณะที่จัดขึ้นโดยปราศจากการรับรู้ของเจ้าหน้าที่ของรัฐอาจก่อให้เกิดความไม่สะดวกแก่ประชาชนหรืออาจทำให้ผู้ชุมนุมได้รับความเดือดร้อนเสียหายจากความไม่ปลอดภัยที่อาจเกิดขึ้น จึงมีความจำเป็นที่ต้องกำหนดให้การชุมนุมสาธารณะที่ไม่แจ้งการชุมนุมตามมาตรา ๑๐ เป็นการชุมนุมสาธารณะที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย แม้บทบัญญัติมาตรา ๑๔ ในส่วนที่

ต่อ

เกี่ยวกับการแจ้งการชุมนุมสาธารณะตามมาตรา ๑๐ จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธอยู่บ้าง แต่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่งเป็นการเจาะจง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔

ต่อ

ส่วนข้อโต้แย้งที่ว่า พ.ร.บ.การชุมนุมสาธารณะฯ มาตรา ๒๘ ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔ หรือไม่

เห็นว่า การที่มาตรา ๒๘ กำหนดบทลงโทษทางอาญาซึ่งรวมถึงกรณีการจัดการชุมนุมโดยไม่แจ้งตามมาตรา ๑๐ ให้ต้องระวางโทษปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท มีวัตถุประสงค์เพื่อกำหนดมาตรการลงโทษผู้กระทำความผิดทางอาญา โดยโทษปรับสำหรับผู้กระทำความผิดเป็นมาตรการเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายมีประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ของกฎหมาย เพื่อรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชนและคุ้มครองสิทธิหรือเสรีภาพของบุคคลอื่นรวมถึงผู้ชุมนุมด้วย การกำหนดโทษปรับดังกล่าวเป็นมาตรการลงโทษที่พอเหมาะพอควรแก่กรณีสำหรับการกระทำความผิดที่ไม่ร้ายแรง ส่วนการที่ไม่กำหนด

ต่อ

ระวางโทษขั้นต่ำไว้ ทำให้ศาลสามารถใช้ดุลพินิจในการกำหนดโทษได้ตามความเหมาะสมแก่พฤติการณ์แต่ละคดี อัตราโทษดังกล่าวได้สัดส่วนกับความร้ายแรงของการกระทำความผิด แม้บทบัญญัติมาตรา ๒๘ ในส่วนการลงโทษผู้ฝ่าฝืนมาตรา ๑๐ จำกัดเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและเสรีภาพในการชุมนุมโดยสงบและปราศจากอาวุธอยู่บ้าง แต่เป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ ไม่ขัดต่อหลักนิติธรรม ไม่เพิ่มภาระหรือจำกัดเสรีภาพของบุคคลเกินสมควรแก่เหตุ และไม่กระทบต่อศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ ทั้งเป็นกฎหมายที่ใช้บังคับเป็นการทั่วไป ไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดกรณีหนึ่งเป็นการเจาะจง ไม่ขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๒๖ มาตรา ๓๔ และมาตรา ๔๔

เสรีภาพตั้งพรรคการเมือง

มาตรา ๔๕ บุคคลย่อมมีเสรีภาพในการรวมกันจัดตั้งพรรคการเมืองตามวิถีทางการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ตามที่กฎหมายบัญญัติ

กฎหมายตามวรรคหนึ่งอย่างน้อยต้องมีบทบัญญัติเกี่ยวกับการบริหารพรรคการเมือง ซึ่งต้องกำหนดให้เป็นไปโดยเปิดเผยและตรวจสอบได้ เปิดโอกาสให้สมาชิกมีส่วนร่วมอย่างกว้างขวางในการกำหนดนโยบายและการส่งผู้สมัครรับเลือกตั้ง และกำหนดมาตรการให้สามารถดำเนินการโดยอิสระ ไม่ถูกครอบงำหรือชี้นำโดยบุคคลซึ่งมิได้เป็นสมาชิกของพรรคการเมืองนั้น รวมทั้งมาตรการกำกับดูแลมิให้สมาชิกของพรรคการเมืองกระทำการอันเป็นการฝ่าฝืนหรือไม่ปฏิบัติตามกฎหมายเกี่ยวกับการเลือกตั้ง

บทบัญญัติ

*เมื่อรัฐธรรมนูญรับรองเสรีภาพในการจัดตั้งพรรคการเมืองแต่กลับไปกำหนดว่า ผู้สมัคร ส.ส. ต้องสังกัดพรรคการเมืองเท่ากับเป็นการบังคับขึ้นใจให้ผู้สมัคร ส.ส.ต้องเข้าเป็นสมาชิกพรรคการเมือง ทั้ง ๆ ที่เสรีภาพในการรวมตัวจัดตั้งพรรคการเมืองย่อมหมายรวมถึง เสรีภาพในการไม่เข้าร่วมเป็นสมาชิกพรรคการเมืองด้วย

*ถือว่าเป็นการที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้ขัดแย้งกัน จะมีผลตามมาประการใด รัฐธรรมนูญขัดรัฐธรรมนูญ ผลเป็นอย่างไร (บททั่วไป – บทเฉพาะ)

สิทธิผู้บริโภค

มาตรา 46 มี พ.ร.บ.คุ้มครองผู้บริโภค ออกมาอนุวัติการตามสิทธินี้ โดยสามารถแบ่งสิทธิผู้บริโภคได้ 4 ประการ คือ

1. สิทธิที่จะได้รับข่าวสารรวมทั้งคำพรรณนาคุณภาพที่ถูกต้องและเพียงพอเกี่ยวกับสินค้าและบริการ
2. สิทธิที่จะมีอิสระในการเลือกหาสินค้าและบริการ
3. สิทธิที่จะได้รับความปลอดภัยจากการใช้สินค้าหรือบริการ
4. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาและชดเชยความเสียหาย

สิทธิรับบริการสาธารณสุข

“มาตรา ๔๗ บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐ
บุคคลผู้ยากไร้ย่อมมีสิทธิได้รับบริการสาธารณสุขของรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่ายตามที่กฎหมายบัญญัติ

บุคคลย่อมมีสิทธิได้รับการป้องกันและขจัดโรคติดต่ออันตรายจากรัฐโดยไม่เสียค่าใช้จ่าย”

สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตร

- มาตรา ๔๘ สิทธิของมารดาในช่วงระหว่างก่อนและหลังการคลอดบุตรย่อมได้รับความคุ้มครองและช่วยเหลือตามที่กฎหมายบัญญัติ

สิทธิคนชรา

- * มาตรา 48 วรรคสอง คนชราอายุเกิน 60 ปี ที่ไม่มีรายได้ รัฐต้องเข้าไปช่วยเหลือ
- * ปัจจุบันคนชราได้รับการช่วยเหลือจากกรมประชาสงเคราะห์ในอัตรา บาทต่อคนต่อเดือน
- * เหตุที่กฎหมายให้สิทธิคนชรา เพราะเห็นว่า ได้ทำคุณประโยชน์แก่ประเทศชาติมาแต่เก่่าก่อน

การห้ามใช้สิทธิและเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

มาตรา ๔๙ บุคคลจะใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขมิได้

ผู้ใดทราบว่ามีกระทำความผิดตามวรรคหนึ่ง ย่อมมีสิทธิร้องต่ออัยการสูงสุดเพื่อร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยสั่งการให้เลิกการกระทำดังกล่าวได้

ในกรณีที่อัยการสูงสุดมีคำสั่งไม่รับดำเนินการตามที่ร้องขอ หรือไม่ดำเนินการภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ได้รับความร้องขอ ผู้ร้องขอจะยื่นคำร้องโดยตรงต่อศาลรัฐธรรมนูญก็ได้

การดำเนินการตามมาตรานี้ไม่กระทบต่อการดำเนินคดีอาญาต่อผู้กระทำการตามวรรคหนึ่ง

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๕/๒๕๖๔

คำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๑๘-๒๒/๒๕๕๕ และคำวินิจฉัยศาลรัฐธรรมนูญที่ ๓/๒๕๖๒ ได้วางหลักคำว่า “ล้มล้าง” ว่าเป็นภัยร้ายแรงต่อรัฐธรรมนูญและระบอบการปกครองตามรัฐธรรมนูญที่สุทธวิสัยที่จะแก้ไขให้กลับคืนได้ นอกจากนั้น เป็นการกระทำที่มีเจตนาเพื่อทำลายหรือล้างผลาญให้สูญสลายหมดสิ้นไป ไม่ให้ดำรงอยู่หรือมีอยู่อีกต่อไป

การใช้สิทธิหรือเสรีภาพเรียกร้องเพื่อให้มีการแก้ไขรัฐธรรมนูญที่ว่าด้วยพระราชสถานะของพระมหากษัตริย์ที่ทรงอยู่ภายใต้รัฐธรรมนูญและอยู่เหนือความรับผิดชอบทางการเมืองตามหลักกฎหมายรัฐธรรมนูญที่ว่า พระมหากษัตริย์ทรงกระทำผิดมิได้ และให้มีการยกเลิกกฎหมายที่ห้ามผู้ใดล่วงละเมิด หมิ่นประมาท หมิ่นพระบรมเดชานุภาพสถาบันพระมหากษัตริย์ ซึ่งการแก้ไข

ต่อ

รัฐธรรมนูญและกฎหมายดังกล่าวจะส่งผลให้สถาบันพระมหากษัตริย์ไม่อยู่ในสถานะที่เคารพสักการะอันนำไปสู่การสร้างความเป็นปึกแผ่นและความกระตือรือร้นในหมู่ประชาชน เป็นการใช้สิทธิหรือเสรีภาพที่เกินความเหมาะสมสมควรโดยมีผลทำให้กระทบกระเทือนหรือเป็นอันตรายต่อความมั่นคงของรัฐ ความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน และจะนำไปสู่การบ่อนทำลายการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในที่สุด...ข้อเรียกร้องที่ให้ยกเลิกรัฐธรรมนูญ มาตรา ๖ ซึ่งเป็นบทบัญญัติที่ให้การรับรองพระราชสถานะขององค์พระมหากษัตริย์ว่าทรงเป็นประมุขของรัฐที่ผู้ใดจะกล่าวหาหรือละเมิดมิได้นั้น จึงเป็นการกระทำที่มีเจตนาทำลายล้างสถาบันพระมหากษัตริย์โดยชัดแจ้ง การกระทำของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ เป็นการเข้ากระทำความผิดตามการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์

ต่อ

เป็นประมุข การออกมาเรียกร้องโจมตีในที่สาธารณะโดยอ้างการใช้สิทธิและเสรีภาพตามรัฐธรรมนูญ นอกจากเป็นวิธีที่ไม่ถูกต้อง ใช้ถ้อยคำหยาบคาย และยังไปละเมิดสิทธิหรือเสรีภาพของประชาชนอื่นที่เห็นต่างด้วย...ยิ่งกว่านั้น การกระทำของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ มีการดำเนินงานอย่างเป็นขบวนการเพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมาย ...

ดังนั้น การกระทำของผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ เป็นการใช้สิทธิหรือเสรีภาพเพื่อล้มล้างการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๙ วรรคหนึ่ง และสั่งการให้ผู้ถูกร้องที่ ๑ ที่ ๒ และที่ ๓ รวมทั้งกลุ่มองค์กรเครือข่ายเลิกกระทำการดังกล่าวที่จะเกิดขึ้นต่อไปในอนาคตด้วย ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๔๙ วรรคสอง

หน้าที่ของชนชาวไทย

มาตรา ๕๐ บุคคลมีหน้าที่ ดังต่อไปนี้

- (๑) พิทักษ์รักษาไว้ซึ่งชาติ ศาสนา พระมหากษัตริย์ และการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
- (๒) ป้องกันประเทศ พิทักษ์รักษาเกียรติภูมิ ผลประโยชน์ของชาติ และสาธารณสมบัติของแผ่นดินรวมทั้งให้ความร่วมมือในการป้องกันและบรรเทาสาธารณภัย
- (๓) ปฏิบัติตามกฎหมายอย่างเคร่งครัด
- (๔) เข้ารับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาภาคบังคับ
- (๕) รับราชการทหารตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (๖) เคารพและไม่ละเมิดสิทธิและเสรีภาพของบุคคลอื่น และไม่กระทำการใดที่อาจก่อให้เกิดความแตกแยกหรือเกลียดชังในสังคม
- (๗) ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือลงประชามติอย่างอิสระโดยคำนึงถึงประโยชน์ส่วนรวมของประเทศเป็นสำคัญ
- (๘) ร่วมมือและสนับสนุนการอนุรักษ์และคุ้มครองสิ่งแวดล้อม ทรัพยากรธรรมชาติ ความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งมรดกทางวัฒนธรรม
- (๙) เสียภาษีอากรตามที่กฎหมายบัญญัติ
- (๑๐) ไม่ร่วมมือหรือสนับสนุนการทุจริตและประพฤติมิชอบทุกรูปแบบ

หน้าที่ของรัฐ (หมวด ๕ หน้าที่ของรัฐ) - ใหม่สุดในโลก

- บทบัญญัติหมวดนี้มีเจตนารมณ์กำหนดให้รัฐมีหน้าที่ต่อประชาชน เพื่อให้รัฐต้องดำเนินการในเรื่องที่กำหนดให้แก่ประชาชนโดยประชาชนไม่ต้องใช้สิทธิร้องขอ
- ประชาชนเร่งรัดให้รัฐดำเนินการ และ ฟ้องร้องหน่วยงานของรัฐที่เกี่ยวข้องเพื่อจัดให้ประชาชนหรือชุมชนได้รับประโยชน์นั้นได้ทั้งนี้ตามที่กฎหมายบัญญัติ (มาตรา ๕๑) คดีจะมากขึ้นกว่าที่มีอยู่?
- เป็นการย้ายสิทธิบางประการในรัฐธรรมนูญในอดีตมาไว้ในหมวดหน้าที่ของรัฐ

ตัวอย่างหน้าที่ของรัฐที่จะส่งผลกระทบต่อการปฏิบัตินโยบายและการบริหารงาน ภาครัฐ เช่น

๑. ต้องให้เด็กทุกคนได้รับการศึกษาเป็นเวลาสิบสองปีตั้งแต่ก่อนวัยเรียนจนจบการศึกษาภาคบังคับอย่างมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย ฯลฯ (มาตรา ๕๔ ภาระหนักตกแก่กระทรวงศึกษาธิการ)
๒. ต้องให้ประชาชนได้รับบริการสาธารณสุขที่มีประสิทธิภาพอย่างทั่วถึง ฯลฯ (มาตรา ๕๕ ภาระหนักตกแก่กระทรวงสาธารณสุข)
๓. ต้องจัดหรือดำเนินการให้มีสาธารณูปโภคขั้นพื้นฐานที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิตของประชาชนอย่างทั่วถึงตามหลักการพัฒนาอย่างยั่งยืน ฯลฯ (มาตรา ๕๖ ภาระหนักตกแก่กระทรวงคมนาคมและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)

(ต่อ)

๔. ต้องอนุรักษ์ ป่าไม้ และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะ วัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณีอันดีงามของท้องถิ่นและของชาติ ฯลฯ (มาตรา ๕๗ (๑) ภาระหนักตกแก่กระทรวงวัฒนธรรม กระทรวงมหาดไทย และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น)
๕. ต้องอนุรักษ์ คุ้มครอง บำรุงรักษา ป่าไม้ บริหารจัดการ และใช้หรือจัดให้มีการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม และความหลากหลายทางชีวภาพ ฯลฯ (มาตรา ๕๗ (๒) ภาระหนักตกแก่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)
๖. ต้องให้มีการศึกษาและประเมินผลกระทบต่อคุณภาพสิ่งแวดล้อมและสุขภาพของประชาชนในการดำเนินการของรัฐหรือที่รัฐจะอนุญาตให้ดำเนินการหากการนั้นอาจมีผลกระทบต่อทรัพยากรธรรมชาติ คุณภาพสิ่งแวดล้อม ฯลฯ (มาตรา ๕๘ ภาระหนักตกแก่กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม)

(ต่อ)

๗. ต้องเปิดเผยข้อมูลหรือข่าวสารสาธารณะในครอบครองของหน่วยงานของรัฐ ฯลฯ และต้องจัดให้ประชาชนเข้าถึงข้อมูลข่าวสารดังกล่าวได้โดยสะดวก (มาตรา ๕๙ ภาวะตกอยู่กับทุกหน่วยงานของรัฐ) ต้องนำข้อมูลข่าวสารลงในระบบออนไลน์?
๘. ต้องรักษาไว้ซึ่งคลื่นความถี่และสิทธิในการเข้าใช้วงโคจรดาวเทียมอันเป็นสมบัติของชาติ ฯลฯ (มาตรา ๖๐)
๙. ต้องจัดให้มีมาตรการหรือกลไกที่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองและพิทักษ์สิทธิของผู้บริโภคด้านต่าง ๆ ฯลฯ (มาตรา ๖๑)

(ต่อ)

๑๐. ต้องรักษาวินัยการเงินการคลังอย่างเคร่งครัด ฯลฯ (มาตรา ๖๑)
๑๑. ต้องส่งเสริม สนับสนุน และให้ความรู้แก่ประชาชนถึงอันตรายที่เกิดจากการทุจริตและประพฤติมิชอบทั้งในภาครัฐและภาคเอกชน ฯลฯ (มาตรา ๖๓)